

דפוס בקרדו

ספר
קדושת
יום
אודות יום

יושב - חנוכה

ספר בית מדרש
אור
התורה

כאפט אריין א מצוה פון:

מצוה קבועה לדורות!	כתיבת ספר תורה!
זיכוי הרבים ללמוד וללמד!	קיום עשרת הדברות!

און דאס וועט זיין די בעסטע סגולה פאר אלע אייערע בקשות:

גוטע קינדער!	אריכת ימים!	פרנסה!

Lekitei Orah • 12 Ruzhin Rd. #101 • Monroe NY 10950
845-662-7267 • LekiteiOrah@gmail.com

בעזהש"ת

ספר

קדושת יואל

אורות יואל

חידושים וביאורים, ופנינים יקרים
על פרשיות התורה

מאור תורתו של כ"ק מרן הגאון הקדוש
רבן של כל בני הגולה
רבי יואל טייטלבוים זצלה"ה
אבדק"ק סאטמאר יע"א

וישב - חנוכה

וי"ל ע"י

מערבית 'ליקוטי אורה'

חכם לב יקח מצות

הננו להודיע בקהל עם, שכבר התחלנו בעזרת השי"ת לסדר עוד כמה כרכים מתורתו של רבינו הקדוש זי"ע, (א) ב' כרכים לשבת קודש. (ב) סוכות. (ג) עניני שמחות. (ד) עניני מדות ועבודת ה'. (ה) ראש השנה ויום הכיפורים. (ו) עניני תשובה. (ז) עניני צדקה.

ומכאן קריאה של חיבה יוצאת, לכל יראי ה' ותלמידי רביה"ק זי"ע החפצים ליטול חלק בראש, שיפנו אלינו ויהיה חלקם בין מזכי הרבים.

נסדר לדפוס ע"י

מערכת 'אור התורה'

718-635-1541

Torah2345@gmail.com

•

כל הזכויות שמורות להמו"ל

שמואל עקשטיין

12 Ruzhin Rd #101

Monroe N Y 10950

845-783-2729

•

כריכה ושערים: שילוב 052-7680880

דברים אחדים

בשיר וקול תודה נברך לאלקינו על אשר זיכנו בשנים שעברו עלינו לטובה להוציא לאור עולם ספרי **'ליקוטי אורה' על המועדים**, אשר בהם זכינו להכניס תורה מפוארה בכלי מפואר, ולפאר ולרומם תורת רביה"ק זי"ע באופן גבוהה ונעלה, כדי שיוכלו זקנים עם נערים ללמוד את דבריו המאירים באופן צח וקל, ותהילה לקל יתברך שהדברים נתקבלו בחיבה יתירה בין כל הוגי ושוחרי תורה, ורבים וכן שלמים התחילו לראות אור חדש בתורתו של רבינו ביתר שאת וביתר עז.

והנה כי כן התחלנו לירד בגנים וללקוט שושנים לערוך מערכה שלימה של **'חידושים'** יקרים וביאורים נחמדים על סדר פרשיות התורה, וצירפנו לזה מדור מיוחד הנקרא בשם **'פנינים'** אשר בו סידרנו פתגמים ורעיונות קצרים, ובשולי הגליון הצגנו **'מילואים'** שהם מדברי רבינו שהרחיב רבינו את הדברים מענין לענין, וקראנו שם הספר **קדושת יואל** כדי לרמז בו שמו של רביה"ק זי"ע, וכמעשהו בספרים הראשונים כן מעשהו בספר זה שיגענו ביגיעות רבות בבירור אחר בירור וליבון אחר ליבון לירד לעומק דברי רבינו, עד שזכינו לברר מקחו של צדיק ולהעלותו על הכתב באופן השווה לכל נפש.

ועכשיו בעמדינו בסוף עריכת הספר אמרנו וענינו להפיץ על פני תבל דוגמא אחת על פרשת וישב, כדי להרוות את צמאון תלמידי וחסידי רביה"ק זי"ע, ולהטעימם מעט מנועם זיו הספר שיצא לאור עולם בקרב הימים בעזהשי"ת, ותקותינו חזקה שיתענגו בו כל ישרי לב, וחכם לב יקח מצוות ליקח חבל בהוצאות הרבות הכרוכות בהוצאת הספר.

וכאן המקום להכיר טובה לכל הנדבנים החשובים אשר זכו ליטול חבל עד היום הזה בהוצאות הספר, ובפרט להני תרי צנתרי דדהבא הרבני הנגיד הנכבד והמפואר הרה"ח מו"ה **יואל זופניק** הי"ו, ומשנהו בדומה לו הרה"ח מו"ה **יחזקאל דוד בערקאוויטש** הי"ו, אשר לקחו על שכמם ליטול חלק בראש לכלכל הוצאת הספר.

זכות רביה"ק זי"ע יגן עליהם ועל כל הנדבנים החשובים שיתברכו בכל מילי דמיטב,
ואך טוב וחסד ירדפם כל ימי חייהם.

ומחובר לטהור הכנסנו בתוך הקונטרס הזה דוגמא מספר **אורות יואל** על התורה,
והוא פנינים יקרים ערוכים ומסודרים **בלשון רבינו**, אשר בדעתינו להוציא לאור אי"ה
בקרב על חמשה חומשי תורה, והקב"ה יהא בעזרינו לברך על המוגמר ליהנות בהם
בני אדם לטעום מנופת צוף לשון רבינו, ובקשתינו שטוחה אל פני הנדיבים בעם להניף
את ידם בסיוע שיש בו ממש, **לקנות זכות** שם המהדורא ושאר זכותי הספר, ובזכות
זה יושעו בכל טוב סלה, ויתברכו ממעון הברכות בכל הברכות האמורות בתורה.

חודש כסליו שנת תש"פ לפ"ק

שמואל עקשטיין

בשם מערכת ליקוטי אורה

נדבה לדאש משביר!

ברם יזכר לטוב האי גברא יקירא, הרבני הנכבד והמפואר,
מוכתר בכל מדה ותואר, אהוב לשמים ואהוב לבריות,
לבו ער ופתוח לכל דבר שבקדושה, במדה גדושה, רודף צדקה וחסד

מור"ה פנחס משה לאנדא הי"ד

מגדולי תמכין דאורייטא בעזאב"י בארא פראנק יצ"ו

אשר נדבה רוחו אותו להויל מכיסו
סכום נכבד להוצאת קונטרס הלזה

ויהא רעזא מן קדם אבוהון דבשמיא, שזכות זיכוי הרבים שיעסקו
בתורת קדושת מרן רביה"ק זי"ע דבר ה' אשר ה' אל יואל, יעמוד לו ולזרעו אחריו,
להתברך ברכות מלוא חפניים, בני ברוכי אוהבי תורה ויראת שמים, ימים
ושנים טובים ארוכים וחיים, ומזוני רוויחי בהרחבה עד בלי דים,
ובכל משאלות לבו לטובה להתקיים, עדי נזכה לביאת משיח צדקינו
במהרה דידן אמן.

פרשת וישב

וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ

כנען (לו, א).

יש להצין, מה זה שציקש יעקב ליסב בשלוח
בעולם הזה, וכי היה חומד שיהיה לו עושר
ושאר תענוגי עולם הזה, והלא יעקב אצו
היה מן השלשה שהטעימן הקצ"ה בעולם הזה
מעין העולם הבא (בבא בתרא טז ע"ב), ויפה שעה
אחת של קורת רוח בעולם הבא מכל חיי העולם
הזה (אבות פ"ד מ"ז), ומדוע איפוא ציקש עוד
שלות עולם הזה. ואם אף על פי כן היה
מתאווה לזה מאיזה סיבה שיהיה, מדוע באמת
לא נתמלחה בקשתו, והלא הקצ"ה 'רצון יראיו
יעשה' (תהלים קמה, יט). גם יש לדקדק על הלשון
קפץ עליו 'רוגזו' של יוסף, ולא אמר נערו של
יוסף.

ויש לומר בהקדם מה שכתב הרמב"ם (הל'
משוזה פ"י ה"ה) אמרו חכמים (פסחים נ ע"ב)
לעולם יעסוק אדם בתורה ואפילו שלא לשמה,
שמתוך שלא לשמה בא לשמה, לפיכך כשמלמדין

(א) יש לדקדק על אומרו בארץ מגורי אצו,
דנראה מיותר, דהלא כבר ידענו שארץ
כנען היתה מגורי אצו*. ובמדרש רבה (בר"ר
פד, ד) דרשו, מאי מגורי אצו, מגורי אצו,
לומר שיעקב אצו היה מגייר גרים כמו ינחק
אצו. אכן לכאורה אינו מובן שייכות ענין זה
שהיה מגייר גרים לכאן.

(ב) וישב יעקב וגו', אלה תולדות יעקב
יוסף וגו' (לו, א-ב). פירש רש"י ציקש יעקב
ליסב בשלוח, קפץ עליו רוגזו של יוסף, נדיקים
מצקשים ליסב בשלוח, אמר הקצ"ה לא דיין
לנדיקים מה שמתקן להם לעולם הבא, אלא
שמצקשים ליסב בשלוח בעולם הזה. ולכאורה

מילואים

א. והאור החיים הקדוש כתב לפרש, שנתכוין להודיע מדת טובו, שלא התנהג בארץ אלא בגירות, הגם
שראה עשו ירש ירושתו בהר שעיר, אף על פי כן לא עשה בו רושם, והיה מתגורר בארץ בגירות.
או יאמר הגם שהוא ארץ כנען הניתנת לו מורשה, אף על פי כן היה בה כגר, עד שנתגלגלו הדברים
על ידי תולדות יוסף, עכ"ד. אך לפי זה עדיין יקשה, דהיה לו לומר 'ויגר' יעקב, להורות שהיה מתגורר
שם בגירות, ומדוע נקט בלשון 'וישב' יעקב, דמשמע דאדרבה היה שם כתושב.

את הקטנים ואת הנשים וכלל עמי הארץ, אין מלמדין אותן אלא לעבוד מיראה וכדי לקבל שכר, עד שתרצה דעתן ויתחכמו חכמה יתירה, מגלים להם רז זה מעט מעט, ומרגילין אותן לענין זה בנחת, עד שישיגוהו וידעוהו ויעצדוהו מאהבה^ב, עכ"ל^ג.

כעת בחזרתו פרע הקפת קושיות האלו, ואמר להם ראו איך הטעיניי הקצ"ה בעושר גדול, כסף וזהב ובגדים ואין וזקר לרוב, עכ"ל^ד בתוספת ביאור^ד.

וְלִפִּי זה יש לומר, כי הנדיקים שרונים לגייר גרים, ולקרב רחוקים תחת כנפי השכינה, טוב שיהיה להם שלום עולם הזה וכל טוב, שהרי נתבאר כי מתחלה כשמלמדין את קטני הדעת, יש ללמדם לעבוד מיראה ולקבל שכר, ואם הם עצמם יש להם כל טוב בעולם הזה, בקל יכולים לקרב את זולתם לעבודת ה', על ידי שיוכלו להראות להם את השכר הטוב שהקצ"ה נותן לעושי רצונו. מה שאין כן אם הנדיקים מעונים ומדוכאים ציפורים ח"ו, אף שהם צמחים שיירשו את חלקם בעולם הבא, מכל מקום לא יהיה נקל להם לגייר גרים, ולקרב לעבודת ה' בני אדם קטני השכל

וְהִנֵּה כתב מרן החתם סופר (פרשת לך) על הכתוב (בראשית יג, ג) 'וילך למסעיו', ופירש רש"י בחזרתו פרע הקפותיו, דהיינו שבא אברהם אבינו לתרץ קושיות ליצני הדור, כי מתחלה כשהלך למצרים, ונדד ממקום למקום בגלות, היו ליצני הדור שואלים אותו, מאי טעמא הטריחך הקצ"ה חנם, וכי זהו השכר למי שמכריז אמונת אלהי עולם לכל באי עולם. ובאותה שעה לא היה ציד אברהם אבינו די השיצ להם תשובה מספקת, כי הם לא יצינו ולא ישיגו אורחות חיים צחיי עולם הבא, אצל

מילואים

ב. כי אז כבר צריכים להגיע למדריגה שיהיו אוהבים את התורה ואת האמת, מפני שהוא אמת וטוב, והכל למען אהבת הבורא ב"ה, מתוך השתוקקות שלא על מנת לקבל פרס.

ג. ועל פי זה כתב א"ז זללה"ה **בייטב לב** (פרשת שופטים ד"ה א"י וקרא) **ובייטב פנים** (שוב אשיב אות מא) לפרש מה שנאמר באברהם (בראשית יח, יט) 'כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת אחריו, ושמרו דרך ה' וגו'', למען הביא ה' על אברהם את אשר דיבר עליו, ולכאורה נראה שזהו עבודה פחותה על מנת לקבל פרס. אך הענין בזה הוא, דודאי אברהם אבינו בעצמותו עבד מאהבה, אבל כשצוה לבניו וביתו אחריו, וכן כשהיה מקרב רחוקים ופחותי ערך לעבודת ה', הוצרך לעורר את לבבם לעבודת ה' מכח אהבת שכר ויראת עונש, ורק אחר כך היה יכול להעלותם מעלה מעלה, ללמדם אהבה ויראת רוממותו יתעלה, עכ"ל^ד.

ד. ובבחינה זו כתב הערבי נחל (ס"פ חיי) לפרש הכתוב (תהלים ט, יז-יח) 'נודע ה' משפט עשה בפועל כפיו נוקש רשע וגו'', ישובו רשעים לשאולה כל גוים שכחי אלהים, כי לפעמים יעשה ה' משפט תיכף למעשה, שיתן שכר על המצוה, ועונש על העבירה בעת העשיה ממש, ולפעמים יאמר ה' הניחו משפטם לעולם הבא, שיהיה רשע בגיהנם והצדיק בגן עדן. והנה יש מעלה במשפט הראשון, שעל ידי שרואין תיכף את השכר והעונש, נודע ה' בעולם, מה שאין כן במשפט הב', הרשעים שוכחים את ה'. וזה שאמר 'נודע ה' בעת אשר 'משפט עשה', אבל דוקא באופן אשר 'בפועל כפיו נוקש רשע', רצה לומר שהרשע מקבל את העונש תיכף בפועל כפיו, מה שאין כן אם יאמר ה' 'ישובו רשעים לשאולה', היינו משפט הב', אז 'כל גוים שכחי אלהים', עכ"ל^ד.

וההשגה, דהאיך יאמרו להם שיעצדו את ה' לשם קבלת שכר, אחר שרואים שהם עצמם סובלים גלות וצרות ויסורים רח"ל*.

ומעתה יצוהר על נכון, מדוע ציקש יעקב לישב בשלוה בעולם הזה, דודאי לא נתכוין צוה עבד עזמו, אלא היינו טעמא, דכיון שהיה מגייר גרים כמו שאמרו במדרש, על כן רצה שיהיה לו שלות עולם הזה, שזה יועיל לו לגייר הגרים ולקרצ רחוקים לעבודת ה', על ידי שיוכל להראות להם את השכר שהקצ"ה נותן לעושי רצונו. וזהו עזמו כוונת המדרש שמציא כאן את הענין שהיה יעקב אציו מגייר גרים, שצא לישב מה שאמר הכתוב **'וישב יעקב'**, ופירש רש"י ציקש יעקב לישב בשלוה, ולכאורה איך יתכן שיצקש שלות עולם הזה, לזה מפרש **'בארץ מגורי אביו'**, מגיורי אציו שהיה מגייר גרים, ועל כן לצורך זה היה מצקש שלות עולם הזה, כדי שיעלה לו צניקל לגייר גרים, ולהכניסן תחת כנפי השכינה.

והנה איתא בגמרא (ברכות לד ע"ב) כל הנציאים כולן לא נתנצאו אלא למשיא צמו לתלמיד חכם וכו', אצל תלמידי חכמים עצמן (ישעיה סד, ג) **'עין לא ראתה וגו'**, והיינו כי

צדרך כלל אין הקצ"ה משלם שכר לעושי רצונו בעולם הזה, אלא שכרם שמור וצפון לעולם הבא. אכן ציוסף הצדיק מצינו שזכה לשכר טוב גם בעולם הזה, שהרי עלה ונתעלה על כסא המלוכה, ומה גם צארץ מצרים שהיתה מטרופולין (צר"ר נב, ח), והיה לו שם כח גדול, עד שהיה יכול לגזור על כולם שימולו (שם נא, ה), וגם אמרו (פרד"א פי"א) שמשל מסוף העולם ועד סופו, שנאמר (בראשית מא, נ) **'וכל הארץ באו מצרימה'**, והיה זן ומפרנס את כולם^ה.

ובזה יצוהר המשך דצרי רש"י ז"ל, **'ביקש יעקב לישב בשלוה'**, והיינו שרצה להשיג שלות עולם הזה, כדי שיעלה לו צניקל לגייר גרים כאמור, ואכן הקצ"ה רצון יראיו יעשה, ומילא צקשמו צוה, דכיון שהשתוקק כל כך לגייר גרים, על כן סייעו לו מן השמים, ולזה **'קפיץ עליו רוגזו'** ש"ל יוסף, היינו הרוגז שהיה לו ליוסף עם אחיו, שעל ידי זה נשתלשל הדבר והורד למצרים, ששם ישב צרומו של עולם, וקיצל שכרו גלוי לכל העמים בעולם הזה, וצוה נתמלא מצוקשו של יעקב, שיוכל להראות לפני העמים והשרים מתן שכרן של מצוות, ולהמשיכם על ידי זה לקיום התורה והמצוות^י.

מילואים

ה. ובה פירשתי הכתוב (בראשית מט, כב) **'בן פורת יוסף בן פורת עלי עין'**, שאצל יוסף הצדיק היו יכולים לראות במו עין את השכר הטוב המגיע לעושי רצונו יתברך, ולא היה בבחינת עין לא ראתה* *.

ו. או יש לומר באופן אחר קצת, על פי מה שכתב בספר חסידים (סימן קס) דאם יש לאדם השתוקקות

* ועיין פרשת לך אות א.

** עיין פרשת ויחי אות יז באורך.

ועל זה ממשיך רש"י ז"ל, 'צדיקים מבקשים לישב בשלום, אמר הקב"ה לא דיין לצדיקים מה שמתוקן להם לעולם הבא, אלא שמבקשים לישב בשלום בעולם הזה, והיינו בניחותא, דבאמת לא דיין לצדיקים מה שמתוקן להם לעולם הזה, וצדין הם מצקשים לישב בשלום גם בעולם הזה, מאחר שכל עיקר כוונתם צוה היא לקרצ רחוקים, להכניסן תחת כנפי השכינה, על ידי שיוכלו להראות להם את השכר הטוב שהקב"ה נותן לעושי רצונו, ועל כן צדין הוא שיטלו שכרם, לישב בשלום גם בעולם הזה. ומטעם זה קפץ על יעקב רוגזו של יוסף, לפי שעל ידי זה נתמלא מצוקתו שרצה להראות לכל מתן שכרן של מצוות כאמור *.

וישב יעקב וגו' (לו, ה).

לא שלותי מעשו, ולא שקטתי מלצן, ולא נחתי מדינה, ויצוא רוגז, צא עלי רוגזו של יוסף. יש לדקדק שצולם אמר צלשון שלילי לא שלותי ולא שקטתי וכו', ואילו ציוסף אמר ויצוא רוגז, דמשמע שצא לו צוה מקרה טוב, ודלא כאינך שהיו לרעתו, וצריך ציחור.

(ב) וישב יעקב וגו', אלה תולדות יעקב יוסף וגו' (לו, ה-ז). פירש רש"י ציקש יעקב לישב בשלום, קפץ עליו רוגזו של יוסף. ונלאו כל חכמי לצ להצין דברי רש"י ז"ל, דהלא כוונת יעקב אצינו צודאי היתה, שיהיה לו מנוחת שלום ושלום לעצודת ה', ואם כן מדוע ימנע ה' ממנו את הטוב הזה. ועוד יש לדקדק על הלשון קפץ עליו 'רוגזו' של יוסף, ולא אמר צערו של יוסף.

(ג) אלה תולדות יעקב יוסף וגו', וצריך ציחור, שפתח ואמר אלה תולדות יעקב, ואחר כך אינו מפרט מתולדותיו של יעקב אלא את יוסף¹. ודאור החיים הקדוש דקדק עוד על תיבת 'אלה', וכתב כי רצותינו ז"ל אמרו (צ"ר ל, ג) כל מקום שנאמר אלה פוסל את

(א) צמדרש רצה (צ"ר פד, ג) 'לא שלותי ולא שקטתי ולא נחתי ויצוא רוגז' (איצ ג, כו),

מילואים

לעשות איזה מצוה, אף שלא נתמלא רצונו, מכל מקום יתמלא אצל בנו, עכ"ד. ועל פי זה יש לומר, דכיון שביקש יעקב בשלות עולם הזה, כדי שיוכל לקרב רחוקים ולהכניסם תחת כנפי השכינה, אף שלא נתמלאה בקשתו, שהרי הוא לא זכה לשכר טוב בעולם הזה, מכל מקום נתמלאה בקשתו אצל בנו, והוא יוסף שהיה עיקר תולדות יעקב, כמו שכתב רש"י ז"ל כאן שכל עצמו של יעקב לא עבד אצל לבן אלא ברחל. ועל ידי שהיה ליוסף שכר טוב בעולם הזה, היה ביכולתו לקרב רחוקים, ולהכניסם תחת כנפי השכינה * *.

ז. ורש"י ז"ל כבר עמד בזה, ופירש דאין הכוונה על התולדות, אלא כלומר אלה ישוביהם וגלגוליהם

* ליל שב"ק וישב תרצ"ו, ס"ג וישב תשי"ד, מוצש"ק וישב תשט"ו, וליל שב"ק לך תשכ"ו

** ליל שב"ק וישב תרצ"ו

הראשונות, וכן כאן פסל תולדות עשו. אך אם לזה כיוון, לא היה צריך, כי כבר נפסל עשו, והיוצא מפקול פסול, עכ"ד.

ואפשר לומר על פי מה שכתב בשו"ת **מודרי"ט** (ח"צ סימן ו) דאף שעשו ישראל מומר היה, מכל מקום אין לו זרע לירש אותו, כיון שנשא נשים נכריות, ובנך הבא מן הנכרית קרוי צנה (יצמות י"ז ע"ה), ועל כן אין להם חלק בירושת ארץ ישראל, אבל אנחנו בני אברהם יצחק ויעקב, זוכים בארץ מכא ירושת אבותינו, עיין שם באורך. ונמצא מזה, דכל מה שזכו ישראל להקרא זרע ישראל, הוא מפני שלא נשאו נשים נכריות, וכן מצינו בזה הקדוש (שמות ד ע"ה) בני ישראל עאלו בני ישראל נפקו, והיינו שלא נטמעו צמרים, ולזה נשארו צם זרע ישראל^ח.

והנה כל זה היה בזכות יוסף הנדיק, וכדאיתא במדרש (ויק"ר ל"ג, ה) יוסף ירד למצרים, וגדר עצמו מן הערוה, ונגדרו ישראל בזכותו^ט. וזה שאמר הכתוב 'אלה תולדות יעקב', פירוש דמה שנשאר תולדות ליעקב, על ידי שצניו מתייחסים אחריו, ונקראים זרע שלו, זה

היה על ידי 'יוסף בן שבע עשרה שנה וגו', וכל הגלגולים עד שהורד למצרים, וגדר עצמו מן הערוה, שעל ידי זה נגדרו כל ישראל, ונשארו תולדות יעקב, ודלא כעשו, דכיון שנשא נשים נכריות אין צניו נקראים זרע שלו.

וזוה שאמר 'אלה', ואין הכוונה לפסול תולדות עשו לומר שהם פסולים, אלא הכוונה לפסול זרע עשו, שהם אינם נקראים אפילו תולדות עשו, מאחר שעשו נשא נשים נכריות, ובן הבא מן הנכרית קרוי צנה, אבל בני יעקב שהיו גדורים בעריות ונשארו בקדושה, שפיר מתייחסים אחר אביהם, ונקראים תולדות יעקב.

ובזה יוצא דברי רש"י ז"ל 'ביקש יעקב לישב בשלוח', היינו שביקש שיהיה בטוח שישארו לו דורות ישרים, שזהו השלוח האמיתי, ואכן מילא הקצ"ה צקשתו כי 'רנן יראיו יעשה' (תהלים קמה, יט). ולזה 'קפץ עציו' 'רוגזו' של יוסף, היינו הרוגז שהיה לו עם אחיו, שעל כן מכרוהו, ונתגלגל הדבר שירדו למצרים, ועל ידי שגדר עצמו שם מן הערוה, נגדרו כל ישראל אחריו, וזה הוצטח ליעקב שיהיו לו דורות קדושים וטהורים.

מילואים

עד שבאו לכלל יישוב. וכעין זה פירש האבן עזרא אלה תולדות יעקב, אלו המאורעות שאירעו לו והמקרים שבאו עליו, והוא מגזירת (משלי כז, א) 'מה יולד יום', עכ"ד. אבל הרמב"ן השיג עליהם, ועיין שם מה שפירש לפי דרכו.

ח. וכבר העיד הכתוב על ישראל (במדבר כו, ה) 'החנוכי, הפלואי', ופירש רש"י לפי שהיו האומות מבזין אותם, ואומרים מה אלו מתייחסין על שבטיהם, סבורין הם שלא שלטו המצריים באמותיהם, אם בגופם היו מושלים קל וחומר בנשותיהם, לפיכך הטיל הקב"ה שמו עליהם, ה"א מצד זה ויו"ד מצד זה, לומר מעיד אני עליהם שהם בני אבותיהם, וזה הוא שמפורש על ידי דוד (תהלים קכב, ד) 'שבטי י"ה עדות לישראל', השם הזה מעיד עליהם לשבטיהם.

ט. ועיין מה שכתב בזה ק"ז זללה"ה בישמח משה (פרשת ויגש עה"פ וישלחני אלהים לפניכם).

וזהו נמי כוונת המדרש 'לא שלותי מעשו
ולא שקטתי מלבן וכו', ולא למדתי
ממעשיהם, ועדיין לא הייתי בטוח שישארו ממני
דורות כשרים מישראל, עד 'ויבוא רוגז', שזא
עלי דבר טוב 'צרוגז' של יוסף, שזכוחו הוצטח
לי שישארו ממני דורות כשרים *.

—o—

וישב יעקב וגו'

וישב יעקב וגו', אלה תולדות יעקב יוסף
וגו' (לו, א-ג). פירש רש"י זיקש יעקב
לישז בשלוה, קפץ עליו רוגזו של יוסף. ורזים
ראו כן תמהו, דהלל ודאי שנתכוין יעקב שיהיה
לו מנוחת שלום ושלוח לעצודת ה', ולא עצור
תענוגי עולם הזה, ואם כן מדוע ימנע ה'
ממנו את הטוב הזה. גם יש לדקדק על הלשון
קפץ עליו 'רוגזו' של יוסף, ולא אמר נערו של
יוסף. ועוד, מהו הלשון 'קפץ' עליו, וכי איזה
קפיצה היה צוה.

ונראה בהקדם מה שיש להתבונן על ענין
פלא, דהנה יעקב אבינו ישז צארץ
ישראל כשלשים שנה עד שירד למצרים', וצאותו
השנים לא עלה מספרו אלא שזעים נפש שירדו
עמו למצרים, ככתוב (לעיל מו, כז) 'כל הנפש
לצית יעקב הצאה מצרימה שזעים', ואחר כך
ישז במצרים שזע עשרה שנה (להלן מו, כח), ושם
נמרצה זרעו כל כך, עד שאמרו (צ"ר עט, א)
לא נפטר אבינו יעקב מן העולם עד שראה
ששים רצוא מצני צניו. והדצר תמוה, שצארץ
מצרים צמשך י"ז שנה העמיד ששים רצוא,
וצארץ ישראל צמשך ל' שנה לא העמיד רק
שזעים נפש. ולכאורה נראה, דכמו שהיה חוץ
לדרך הטצע מה שצמצרים נמרצו כל כך, כך
היה חוץ לדרך הטצע מה שצארץ ישראל לא
נמרצו י"ז, ויש להצין הטעם צזה * *.

ואפשר לומר, דהנה לכאורה יש להקשות,
למה נתן הקצ"ה את התורה
לישראל צמדצר, יותר היה ראוי לו לימנה להם
צארץ ישראל, וצפרט שארץ ישראל היא עיקר

מילואים

י. והחשבון כך הוא, דהנה אחר שנולד יוסף, נשתהה עוד שש שנים בחוץ לארץ בבית לבן, וכמו שאמר
ללבן (בראשית לא, מא) 'עבדתך ארבע עשרה שנה בשתי בנותיך ושש שנים בצאנך', ושכר הצאן אחר
שנולד יוסף היה, שנאמר (שם ל, כה-לב) 'ויהי כאשר ילדה רחל את יוסף, ויאמר יעקב וגו' אעבור בכל
צאנך וגו', ובדרך נשתהה עוד שני שנים (רש"י שם כח, ט), הרי ח' שנים בחוץ לארץ לפני שובו לארץ
ישראל. ובבוא יוסף לפני פרעה כתיב (שם מא, מו) 'ויסוף בן שלשים שנה בעמדו לפני פרעה', ואחר כך
עברו עוד ז' שני שובע וב' שני רעב, שאז בא יעקב אבינו למצרים, נמצא שהיה יוסף בן ל"ט שנה
כשירד יעקב אבינו למצרים, צא מהם ח' שנים שהיה בחוץ לארץ כאמור, נשאר חשבון של שלשים
שנה, שישב יעקב בארץ ישראל עם בניו השבטים הקדושים קודם שירד למצרים.

יא. שהרי בדרך הטבע היה צריך להיות הרבה יותר משבעים נפש, שהרי נשאו נשים בנערותם, ואם כן
היה מן הראוי שכבר יהיה להם כמה דורות בנים ובני בנים, ולבסוף לא מצינו שיהיו בני בנים אלא

* ליל שב"ק וישב תש"כ

** ועיין להלן אות ד מה שפירש ליישב ענין זה.

מקום התורה, וכמו שאמרו (בר"ר טז, ד) אין תורה כתורת ארץ ישראל, וכן כתוב לאמר (ישעיה ג, ג) 'כי מליון תלא תורה'. אלא נראה מזה, כי לא רצה הקצ"ה שיהיו ישראל בארץ ישראל מצלי התורה אף על זמן מועט, ואם היה נותנה להם בארץ ישראל, הרי היה צריך להציאם לשם עוד קודם נתינת התורה, ואז היו עומדים שם על כל פנים זמן מועט מצלי התורה, לפיכך הקדים ונתן להם את התורה

במדבר, כדי שישלימו עצמם בתורה תחלה, ורק אחר שכבר היה להם כח התורה, שוב היה יכול להכניסם לארץ ישראל.*

ובן יש ללמוד ממה שאנו אומרים (בהגש"פ) אילו נתן לנו את התורה ולא הכניסנו לארץ ישראל דיינו, אצל להיפך אילו הכניסנו לארץ ישראל ולא נתן לנו את התורה, צוה אי אפשר לומר דיינו, כי להיות בארץ ישראל מצלי התורה הקדושה, הרי הוא מר כלענה יב.

מילואים

לאשר, דכתיב ביה (בראשית מו, יז) 'ובני בריעה חבר ומלכיאלי, אבל שאר כל השבטים לא מצינו שיהיו להם בני בנים, אף שכבר היו קרובים לבני מ', ויצאו רוב משנותם, שהרי אפילו יוסף היה בן שלשים בעמדו לפני פרעה (שם מא, מו), ונראה מכל זה, שהיה זה חוץ לדרך הטבע, שלא יתרבה מספרם בארץ ישראל.

יב. ולא יאומן כי יסופר, דהאיך יתכן מציאות בעולם שיעשו כמו שעושין עכשיו בארץ ישראל, דהנה מלבד חומר האיסור של העברה על השבועות שיש בעצם הקמת המדינה, וגם מלבד מה שמלכות המינות מפיצות מינות ועבודה זרה, ומנאצים את ה' בכל פעולותיהם, מלבד כל אלו יש לתמוה עוד מטעם נקודה אחת, דאיך יתכן מציאות בעולם, ואיך יעלה על הדעת, שיהודי המאמין בה', יוכל להסכים על דבר כזה, שיוקם בארץ ישראל מלכות ישראל, שיקבעו שופטים ומשפטי עכו"ם, ויסירו לגמרי את התורה הקדושה כאילו ח"ו אין תורה בעולם כלל, וכל חוקיהם ומשפטיהם הנם משפטי עכו"ם דוקא, ובפירוש התנו מעיקרא שאסור להיות ביניהם אף ניצוץ אחד מהתורה הקדושה, ורובם ככולם מיוסדים על עקירת התורה כנודע, והפשע היותר גדול אצלם הוא הנקרא 'כפיה דתית', ולהזכיר איזה דין מדיני התורה הקדושה בעניני המלוכה לעבירה ייחשב, והאיך אפשר שיהודים המאמינים בה' יסכימו עמהם. וכבר כתבתי מזה בקונטרס על הגאולה ועל התמורה (סימן קיד), עיין שם.

ואמרו חז"ל (אבות פ"ה מ"י) חרב באה לעולם על עיניו הדין ועל עיוות הדין, והיינו אף בעיוות דין אחד, ועל אחת כמה וכמה בעיוות הדין כזה, שהוא נגד כל התורה כולה. ואם איש ישראל ההולך פעם אחת לערכאות עכו"ם, בשביל להרויח איזה זהובים, הרי הוא ככופר (שו"ע חו"מ סימן כו ס"א), כל שכן לענינינו שעשו בבת אחת כפירה בכל התורה כולה, על ידי שקבעו מעיקרא ערכאות עכו"ם, כאילו ח"ו אין תורה כלל. וגויי הארצות אינם מצווים כלל לדון במשפטי התורה, אלא מצווים לעשות משפטים כפי שכלם, אבל ישראל העושה משפטי גוים, הרי זה כפירה בעיקר רח"ל.

והאיך יש מציאות שיהודי המאמין בה' ובתורתו, יוכל להסכים אף על דבר זה בלבד, שחתמו כל הכיתות וכל המפלגות, שמקימים ממשלת ישראל שבה ישפטו בלי משפטי התורה כלל, ואיך אפשר שעוד יאמר שהשי"ת עושה ניסים עבור זה כדי שיהיה לו קיום, חס מלהזכיר, כאילו אף השי"ת כביכול סילק ח"ו את התורה הקדושה מלפניו, ואיך אפשר שיחשוב כן יהודי, אשר עודו מאמין שיש בורא עולם ושיש תורה בעולם, הלא בודאי תתבע התורה את עלבונה, עלבון התורה הקדושה, והאיך אפשר שיהיה מציאות כזה בעולם, שיהודים יאמרו כן במו פיהם.

* וכעין זה מבואר במדרש (מכילתא ר"פ בשלח).

וְלִפִּי זה אפשר לומר, כי מטעם זה עשה ה' ככה, שלא יתרצו בני יעקב יותר משצעים נפש כל זמן שהיו בארץ ישראל, שהרי באותה שעה עדיין היה קודם קבלת התורה, ובריבוי עם הלא אי אפשר שיהיו כולם נדיקים, ובהכרח היו מתערבים בהם הרבה נשמות מחלק הרע, מאותן שנשארו אחר כך במצרים בימי האפילה (רש"י שמות יג, יח), שהרי אי אפשר לפרי בלא קליפה, ונשמות כאלו אי אפשר שיהיו בארץ ישראל מבלי כח התורה, ועל כן פעל ה' וכבש מעיינם, שלא יולידו אלא שצעים נפש הללו, שהיו כולם נשמות גבוהות, שקיימו התורה עד שלא ניתנה.

אֲבָל כשצאו למצרים, לא היה עוד חסרון שיתרצו למספר גדול, ועל כן נתרצו שם חוץ לדרך הטבע למספר ששים רבוא, מאחר שסוף כל סוף היה צריכים למספר זה בשביל קבלת התורה, וכמבואר במדרש (מכילתא יתרו פ"ג) כי כדי לקבל את התורה היה צריך שיהיה דוקא מספר ששים רבוא נפשות, ואם היה חסר אף אחד, לא היו ראויים לקבל את התורה. ועל ידי שנתרצו למספר ששים רבוא, ועל ידי שעצרו צירור אחר צירור בכל הנסיונות שצאו עליהם, שבהם נתצברו ונצרפו, היו ראויים לקבל את התורה.

וְהִנֵּה הביא בילקוט ראובני (פרשת וישב אות קנג ד"ה אעבור בכל צאנך בשם ספר גליא ריחא), כי תתקע"ד דורות שהעביר הקב"ה מן העולם קודם בריאת העולם, ולא בראו (חגיגה יג ע"ב),

היו מגולגלים בצאן לצן, ולכן הלך יעקב אבינו אללו, כדי להוציא ממנו חילין קדישין שהיו גנוזים אללו, ולהציאם לסטרא דקדושה, ואחר כך הוליכם למצרים, ועל ידו נתעלו וזכו להתגלגל במין אנושי. ולכן היו ישראל פרים ורבים במצרים מאוד, לפי שעלו בהם כל אותן התקע"ד דורות שנטרדו מן העולם קודם בריאת העולם, עכ"ל *.

וּמַעֲתָה יצארו דברי רש"י ז"ל ביקש יעקב לישב בשלוח, כי אחר כל העמל והטורח שנתייגע, להוציא ששים רבוא נשמות ישראל מצאן לצן, ציקש לישב בשלוח, היינו שכבר יוכל להעמיד אותן ששים רבוא נפשות, כדי שיהיו ראויים לקבל את התורה. אבל צבאו לארץ ישראל ראה כי נמנע ממנו הדבר, מפני החשש הגדול שיש בהצאת ריבוי עם לארץ ישראל קודם קבלת התורה, על כן לא היה לו שלוח בעולם, כי היה מיצר ודואג, האץ יעלה צידו להעמיד כל אלו הנפשות הנצרכות לצורך קבלת התורה.

וְאֵבֶן הקב"ה רצון יראיו יעשה (תהלים קמה, יט), וקפץ עליו רוגזו של יוסף, היינו הרוגז שהיה לו עם אחיו, שעל ידי זה נתגלגל הדבר שנמכר והורד למצרים, והכין שם הדרך לבני ישראל, שכאשר יצאו שמה יוכלו להתקיים, ושם בארץ מצרים כבר ראה יעקב אבינו ששים רבוא מבני בניו, ואז הגיע אליו השלוח שהיה משתוקק תמיד אליה, בראותו

* עיין עוד פרשת ויצא אות כ ואות כב.

שנתרצה מספר בניו לששים רבוא, שזוה יהיו ראויים לקבל את התורה י".

ובזה ידויק הלשון 'קפץ' עליו רוגזו של יוסף, כי על ידי רוגזו של יוסף בא לו השלום בדרך דילוג וקפיצה, כי צמשך י"ז שנה בלבד שהיו צמחים, באו בגלגול כל הששים רבוא נפשות ישראל שהיו ראויים לקבלת התורה, ופרו ורבו בקפיצה שלא בדרך הטבע *.

וישב יעקב וגו', אלה תולדות יעקב יוסף וגו' (ל, א-ג).

(א) פירש רש"י ציקש יעקב לישב בשלום, קפץ עליו רוגזו של יוסף. ורבים ראו כן תמהו, דהלא ודאי שנתכוין יעקב שיהיה לו מנוחת שלום ושלום לעבודת ה', ולא עצור תענוגי עולם הזה, ואם כן מדוע ימנע ה' ממנו את הטוב הזה. גם יש לדקדק על הלשון קפץ עליו 'רוגזו' של יוסף, ולא אמר נערו של יוסף.

(ב) עוד כתב רש"י ז"ל, נדיקים מצקשים לישב בשלום, אמר הקב"ה, לא דיין לנדיקים מה שמתוקן להם לעולם הבא, אלא שמצקשים לישב בשלום בעולם הזה. ויש להקשות, דמדברי רש"י ז"ל מצוה, שהקב"ה הוא שאומר לא דיין לנדיקים וכו', ואילו צמחש רבה (נר"ר פד, ג) איתא, שבעה שהנדיקים מצקשים לישב בשלום

מילואים

יג. ועל דרך זה יש לבאר מה שאמר לו הקב"ה ליעקב אבינו (בראשית מו, ג) 'אל תירא מרדה מצרימה, כי לגוי גדול אשימך שם', ולכאורה מדוע יזכה להיות גוי גדול דוקא שם בארץ מצרים, ולא בארץ ישראל. אכן לפי דרכינו יש לומר, דאיתא במדרש (בר"ר לט, יא) על הכתוב (בראשית יב, ב) 'ואעשך לגוי גדול', אמר לו, ומנח לא העמדת ע' אומות, אמר לו אותה אומה שכתוב בה (דברים ד, ז) 'כי מי גוי גדול' אני מעמיד ממך. הרי דלשון גוי גדול מורה על מה שקבלו ישראל את התורה.

וזה שאמר לו הקב"ה ליעקב אבינו 'אל תירא מרדה מצרימה, כי לגוי גדול', פירוש זה הגוי גדול שהבטחתי לאברהם, והיינו ששים רבוא מישראל, שעל ידי מספר זה יהיו ראויים לקבל את התורה, ולהקרא גוי גדול, זה 'אשימך שם' במצרים דייקא, דלפי שעדיין היו עומדים קודם קבלת התורה, אי אפשר להוריד מספר נפשות כזה בארץ ישראל, שבארץ ישראל צריכים לברר מקודם איזה נשמות אפשר להוריד לשם, דאי אפשר להוריד שם סתם נשמות פן יתקלקלו, כי בארץ ישראל לפי ערך קדושת המקום יש נסיונות יותר גדולות (עשרה מאמרות לרמ"ע מפאנו מאמר חקור דין ח"ב פ"ז), וכן חומר העבירות גדול בארץ ישראל יותר מבחוץ לארץ (רמב"ן בראשית יט, ה), ואם כן עלול שיהא אסון גדול ח"ו אם ישלחו לשם סתם נשמות, ועל כן דוקא במצרים יהא אפשר לרבות מספרם למספר ששים רבוא, שיהיו ראויים לקבל את התורה.

ואמנם אחר קבלת התורה שפיר יוכלו אף כולם ליכנס לארץ ישראל, שאז כבר תהיה התורה נר לרגלם, וישמרו אותה כל זמן שיהיו שם, כי כל יהודי שהולך לתלמוד תורה, ולומד שם תורה, יכול להגיע אל בחינה של השלמה לפי ערכו בתורה הקדושה. אכן זהו רק מעת שירדה ההשפעה של קבלת התורה, אבל מבלי התורה הקדושה, לא היה מציאות כלל שיהיו בארץ ישראל אף לזמן מועט.

* ס"ג שמות תשכ"ג, דרשה א' וישב תשכ"ו ותשכ"ח

בעולם הזה, השטן צא ומקטרג, אמר לא דיין מה שמתקן להם לעולם הבא, אלא שהם מצקשים ליטב בשלוחם בעולם הזה, הרי שהשטן הוא שאומר כן ולא הקצ"ה. והוא תמוה, דהאריך אפשר לתלות דיבורים שוים על הקצ"ה, וגם להצדיל אלף אלפי הצדלות על השטן.

הנאה מזולתו נעשה משוחד חליו, כי השוחד וההנאה שמקבל ממנו מעוור את עיניו, ומסלק את דעתו הנכונה י"ד. וכבר הארכתי צענין זה בספרי ויואל משה (מאמר א סימן קמה) דמבואר בגמרא (כתובות קה ע"ב) עד כמה פחדו האמוראים מחשש שוחד, עיין שם טו.

(ג) ויאמר יהודה אל אחיו, מה בצע כי נהרוג את אחינו ובסינו את דמו (לו), ופירש צתרגום אונקלוס מה ממון נתהני לנא ארי נקטול ית אחונא. וצריך ביאור, וכי ממון היו מצקשים צהריגמו, עד שהיה צריך לומר להם שלא יהיה להם מזה שום הנאה ממון.

והנה השצטים הקדושים השיגו הכל צרות קדשם, וכדמצינו שראו גם מה שעמיד ירבעם בן נבט להחטיא את ישראל, וכדאיתא במדרש (בר"ר פד, ד) 'הנה 'צעל' החלומות' (לו), (ט), זה עמיד להשיאם לצעלים (פירש רש"י עמיד לנאת מיוסף מי שמעשה את ישראל לצעלים, וזה ירבעם). ואם כן יש לומר, כי כמו כן ידעו שעמידין צניהם לצוא בגלות צאריך מצרים, ויתרצו שם לעם רב, וכמו שאמרו (בר"ר עט, א) לא נפטר אבינו יעקב מן העולם עד שראה ששים רבוא מצני צניו. והצינו כי עוד ינטרכו לבתי חינוך, תלמודי תורה ושיצות, כדי

ואפשר לומר הכוונה, להנה כתיב (דברים טו), 'כי השוחד יעור עיני חכמים ויסלק דברי נדיקים', וכן הוא בטבע האדם להיות נשפע ממי שהוא נהנה ממנו, ומי שמקבל

מילואים

יד. ובפנימיות הענין, ידוע מה שהאריך האגרא דכלה (פרשת שופטים עה"פ כי הגוים האלה) בענין כח הפועל בנפעל, כי ממנו ורכושו של אדם שמסגלו על ידי מעשיו, יש בהם כח הפועל, וכאשר יקחנו אחר לעצמו, יגרום זאת לנפשו פעולות זרות כפי כח הפועל הנפשיי מבעלים הראשונים, עיין שם באורך. ועיין עוד בקונטרס על הגאולה ועל התמורה (סימן פ-פא).

ועל דרך זה מצינו במדרש (ילקוט וישלח רמז קלג) בטעם ששלח יעקב מתנות לעשו, שאמר יעקב 'כי השוחד יעוור פקחים' (שמות כג, ח), קל וחומר לרשעים. והיינו כי יעקב אבינו ידע שעברתו של עשו שמורה בו לנצח, כי הלכה בידוע שעשו שונא ליעקב (ספרי בהעלותך, יא), אבל אם יקח ממנו מאומה, אז יתעוורו עיניו ויסולף דעתו.

טו. ובעוונותינו הרבים אנו רואים בדור הזה, שנופלים על ידי זה גדולים וטובים, ויש מהם שמכוונים באמת לקיים מוסדות התורה, ועם כל זה הם נופלים ברשתם, ושולט עליהם הכח של מינות וכפירה רח"ל.

[ואמרו חז"ל (שבת לג ע"ב) צדיק נתפס בעון הדור, וביאר בדגל מחנה אפרים (ריש פרשת אמור ד"ה עוד ירמוז) דלפעמים צדיק נכשל באותו עון שהוא שכיח בדור, והדור נכשלים בו, עיין שם דבריו. ועל דרך זה אמרו עוד (שבת נד ע"ב) כל מי שאפשר למחות באנשי עירו ולא מיחה, נתפס על אנשי עירו, והיינו שנעשה מורגל בחטא אנשי עירו, ונתפס אף הוא להכשל באותו חטא. וכן היה בימי כת ש"ץ, דמחמת יראת הדור נפלו כמה מנהיגים ברשתו].

הדבר וירד יוסף למצרים, ויהיה שם המושל, ואז שפיר יצוא כל השפעת הממון על ידו ממקור הקדושה *.

ובדרך זה יש ליישב ענין פלא, דמצינו שיעקב אבינו שהיה בארץ ישראל רבות בשנים, ובכל זאת לא העמיד שם יותר משצעים נפש, שהרי רק בשצעים נפש ירד למצרים, ובמצרים לא שהה יותר משצע עשרה שנה, ושם נתרצה עד שראה ששים רבוא מצני צניו. וטעמא דענין, מדוע עשה ה' ככה, שלא העמיד כל אלו הדורות קודם שירד למצרים *.

ולפי דרכינו יש לומר, דהנה כל זמן שהיה יעקב בארץ ישראל צין הכנענים, הנה אם היה מעמיד שם דורות לאלפים ורצות, והיה צריך לחנך אותם, מובן מאליו כי לחנך עם רב כזה היה צריך להון תועפות, וכי מהיכן היה לו ליקח ממון כל כך, והרי לא היה יכול ליקח מן הכנענים, שאם כן היה נעשה משוחד אחריהם, וזה היה מזיק מאוד להנהגת החינוך. ולפי שלא היה לו אז עדיין מין ממון המוצחך הנצרך לחינוך הצנים, לכך סיבצ הקצ"ה שלא נולדו לו עדיין כל אלו הדורות עד שבא למצרים, ושם צמצרים כבר היה לו ממון ממקור קדוש, ממה שליקט יוסף הצדיק, שצמצמן כזה שפיר אפשר לחנך ולגדל דורות ישראל.

ומעתה יוצארו דברי רש"י ז"ל 'ביקש יעקב לישב בשלום', והיינו כי

לחנך את כל אלו הדורות על דרך התורה, וכן היו רגילים מאז ומקדם, שהיו להם ישיבות עוד מימי אברהם (יומא כח ע"ג), ועל כן היו דואגים מהיכן יהיה להם הכסף להחזיק את כל אלו צתי החינוך, והלא אם יקחו עבור זה מממון המצרים, יהיו משוחדים אחריהם ואחרי דיעותיהם הנפסדות ח"ו, וזה יזיק להם מאוד, ואף שידעו שהשי"ת לא יעזוב אותם, מכל מקום הרי אין סומכין על הנס (פסחים סד ע"ג).

אך השיגו שזה יתכן על ידי שיצוא יוסף למצרים, והוא יכין להם את הדרך, ובגודל חכמתו יתעלה על כסא המלוכה, להיות המושל בכל ארץ מצרים, וכל הכסף יהא ברשותו, כמו שנאמר (בראשית מז, יד) 'וילקט יוסף את כל הכסף', עד שגם המצרים יהיו תלויים בעזרתו שהוא יתן להם, ומאחר שהכל יהא שייך אליו, וממקור קדוש יהלכון, שפיר יוכלו לגדל ולחנך צמצמן זה דור של ששים רבוא מישראל, בלי שום תערובות מדיעות המצרים.

ובזה יוצאך מה שאמר יהודה אל אחיו 'מה בצע כי נהרוג את אחינו', מה ממון נתהני לנא, פירוש אם נהרגנו, איה איפוא יהיה לנו ממון כזה שיהא מותר לנו ליהנות ממנו, שהרי לבסוף עתידין אנחנו לרדת למצרים, ושם נהיה זקוקים לממון בשביל החזקת צתי החינוך שנייסק שם עבור הדורות הבאים, ואיך יהיה לנו ממון שנוכל ליהנות ממנו, מצלי שנשתחד אחרי דיעות נפסדות ח"ו. ועל כן 'לבו ונמכרנו לישמעאלים', ועל ידי זה יתגלגל

* ועיין עוד להלן אות טז מה שפירש כעין זה באופן אחר קצת.

** ועיין לעיל אות ג מה שפירש ליישב ענין זה.

יעקב אבינו ציודעו שעדיין מוטל עליו להעמיד כל כך הרבה דורות בישראל, היה דואג האץ יוכל לגדלם בחינוך טהור, ומהיכן יהיה לו תמיכה על טהרת הקודש, והלא אם יצא הממון ממקורות לא טובים, הוא עלול להזיק להחינוך. לזה סיבב הקב"ה 'וקפיץ עליי רוגזו' של יוסף, היינו הרוגו שהיה לו עם אחיו, שעל ידי כך נתגלגל הדבר והורד למנרים, ונעשה שם המושל, וילקט את כל הכסף, והכל היה תחת רשותו, וזוה נחה דעתו של יעקב, דשפיר יוכל להעמיד חינוך טהור עם תמיכה ממקור קדוש טו.

ועל דרך זה יבואר סתירת רש"י ז"ל והמדרש, דבאמת צין הקב"ה וצין השטן אומרים לצדיקים, לא דיין מה שמתוקן להם לעולם הבא וכו', אך שניהם אומרים כן בניחותא, כי הקב"ה אומר להם שלא יספיק מה שמתוקן להם לעולם הבא, אלא רוצה להשפיע להם גם מטוב עולם הזה, כדי שיהיה להם להחזקת התורה. ולעומתו גם השטן אומר כמו כן שזקוקים להנחת עולם הזה, כי גם הוא רוצה לעזור להחזקת היהדות, ומי שפונה קצת אל השטן יכול לקבל ממנו עפרות זהב, והשטן ניחא ליה צוה, כי יודע שלצסוף יהא נעשה משוחד אליו. אבל הקב"ה אומר, דודאי טוב שיהיה להם מטוב העולם

הזה, אך בתנאי שיצא ממקור הקדושה מאתו יתברך, אבל מה שצא מן השטן לא יזכר ולא יפקד *.

וישב יעקב וגו', אלה תולדות יעקב יוסף וגו' (לו, א-ג). פירש רש"י ציקש יעקב לישב בשלוה, קפץ עליו רוגזו של יוסף. ורבים ראו כן תמהו, דהלא ודאי שנתכוין יעקב שיהיה לו מנוחת שלום ושלוה לעבודת ה', ולא עבור תענוגי עולם הזה, ואם כן מדוע ימנע ה' ממנו את הטוב הזה. גם יש לדקדק על הלשון קפץ עליו 'רוגזו' של יוסף, ולא אמר נערו של יוסף.

ויבואר בהקדם מה דאיתא במדרש רבה (בר"ר פד, ד) וישב יעקב, אצרהם גייר גיורים וכו', שהיה מכניסן לתוך ביתו, ומאכילן ומשקן, ומקרבן ומכניסן תחת כנפי השכינה, יעקב גייר גיורים, דכתיב (בראשית לה, ג-ד) 'ויאמר יעקב אל ביתו ואל כל אשר עמו, הסירו את אלהי הנכר אשר בתוכם וגו' (פירש במתנות כהונה דאל ביתו משמע ליה עצדיו וצני ביתו, דאי צניו היה לו לומר אל צניו), בינחא לא שמענו (שגייר גרים), והיכן שמענו

מילואים

טז. ועל ידי זה היה לו שלווה האמיתית, וכמו שכתב האור החיים הקדוש (ר"פ ויחי) דאותן השנים שהיה יעקב אבינו בארץ מצרים, הן הנה היו עיקר ימיו שהיה לו בהם חיות, עיין שם. יז. ולפי דברי המדרש יתיישב מה שנתקשה שם האבן עזרא, דחלילה לומר שמקודם שכבו השבטים

* דרשה א' וישב תשכ"ב ותשכ"ח, ודרשה כ"א כסלו תשל"ג

וכו', כאן כתיב וישב יעקב בארץ מגורי אביו, מאי מגורי אביו, מגיורי אביו.

ואם כן יש לומר, דמאחר שהיה יעקב אבינו עוסק לגייר גרים ולקרב רחוקים, לפיכך היה מיצר ודואג תמיד, שלא יתחזרו בניו עם הגרים שגייר, ולא ילמדו ממעשיהם ח"ו, וצפרט שראה שלא יתקיימו הגרים לצסוף (עיין פרד"א פכ"ח *), שכן מצינו שירד למנרים רק בשצעים נפש, ואף אחד מן הגרים לא ירד עמו, על כן נתיירא בשביל בניו שלא יהא סופם כמותם ח"ו, דאף שצאותה שעה כשרים היו, מכל מקום איכא למיחש דלצסוף ישתנו לגריעותא ח"ו, על ידי שילמדו מן הגרים. ואפשר דזהו מה 'שביקש יעקב לישב בשלוח', היינו שהא צטות שיתקיימו בניו בצדקתם.

ואבן הקצ"ה רצון יראיו יעשה, ולזה 'קפץ עליו רוגזו של יוסף', והענין בזה הוא, דהנה הדבר העיקרי המועיל שלא יתצטל אדם בין אנשים גרועים להמשך אחריהם ח"ו, הוא שיהא איתן צדעתו, ולא ירף מעבודתו בשום פנים ואופן, ואף אם הוא צריך להמשיך ולקרב את אחרים, מכל מקום אל יניח בשביל זה משלו, אלא יחזיק עצמו בעבודה שלו ולא ירפה ממנה. ועל דרך זה כתב הרמ"א (א"ח

סימן א ס"א) ולא יתצייש מפני בני אדם המלעיגים עליו בעבודת השי"ת, ולכאורה יותר היה לו לומר שלא יעשה דברים שיעוררו שילעיגו עליו אחרים, דהלל מספיק שיהיה יהודי כשר בפנימיות בלבד, אבל בחיצוניות לא יהא ניכר עליו שום דבר, כדי שלא ילעיגו עליו. אלא מאי צריך לומר, דמי שרואה להיות יהודי כשר באמת, בהכרח יעורר שילעיגו בני אדם עליו, ועל כן אין לו ענה אחרת אלא שלא יתחשב עמהם, ולא ירפה מעבודתו מפני שום אדם, אלא יעשה את מה שמוטל עליו לעשות.

וזה שקפץ עליו 'רוגזו' של יוסף, היינו הרוגז והמחלוקת שהיה לו ליוסף עם אחיו, שהרי זה צרור כי השצטים נתכוונו לשם שמים, שהרי היו קדושי עליונים, וצודאי היה בזה ענינים גבוהים וגשגזים, שהשצטים היה להם איזה שיטה, וחששו ששיטת יוסף יזיק לקיום היהדות, ועל כן ילאו כנגדו, אף שהיה אחיהם עצמם וצשרם, וגם ידעו איש באחיו שהם נדיקים. ולכן על ידי הרוגז הגדול הזה, נתמלא רצונו של יעקב שציקש ליסב בשלוה, להיות צטות שיתקיימו בניו בצדקתם, כי מזה הוכיח לדעת עד כמה בניו איתנים צדעתם, שהם קשי עורף, ולא יתשללו מפני שום אדם שצעולם יהיה מי שיהיה, וצזה היה צטות שיתקיימו בדרך התורה והישרה, ולא יצושו מפני בני

מילואים

עם אלהי נכר, עד שהוצרך יעקב להזהירם להסירם. ולפי דברי המדרש נמצא שלא דיבר יעקב אלה הדברים אל בניו, אלא להגרים אשר עמו, והם עדיין היו להם אלהי נכר ישנים מלפני שנתגיירו. (ועיין שם במתנות כהונה שכתב כעין זה).

* ועיין עוד באלשיך הקדוש (תורת משה פרשת נח יא, ד, ופרשת וירא יח, יט).

אדם המלעיגים עליהם, אלא יהיו איתנים
 בדעתם ובעבודתם עלי הרף *.

—o—

וַיֵּשֶׁב יוֹאֵל וְגִוִּי

וישב יעקב וגו', אלה תולדות יעקב יוסף
 וגו' (לו, א-ב).

(א) פירש רש"י ציקש יעקב לישב בשלוה, קפץ
 עליו רוגזו של יוסף. וצריך ביאור, דהלא
 ודאי היתה כוונתו שיהיה לו שלוה לעבודת ה',
 ומדוע לא ימלא ה' את מצוקתו בזה.

(ב) עוד כתב רש"י ז"ל, נדיקים מצקשים לישב
 בשלוה, אמר הקב"ה, לא דיין לנדיקים מה
 שמתקן להם לעולם הבא, אלא שמצקשים לישב
 בשלוה בעולם הזה. ויש להקשות, דמדברי
 רש"י ז"ל מבואר שהקב"ה הוא שאומר לא דיין
 לנדיקים וכו', ואילו במדרש רבה (בר"ר פד, ג)
 איתא, בשעה שהנדיקים מצקשים לישב בשלוה
 בעולם הזה, השטן בא ומקטרג, אמר לא דיין
 מה שמתקן להם לעולם הבא, אלא שהם
 מצקשים לישב בשלוה בעולם הזה. הרי שהשטן
 הוא שאומר כן ולא הקב"ה, והאיך יתקיימו
 שניהם, שהם שני הפכים ממש.

ואפשר לומר בהקדם מה שכתב הקדושת
 דזי ריש פרשת דברי רש"י

ז"ל ציקש יעקב לישב בשלוה וכו', דהנה צריך
 שיהיה הנהגת האדם, שצכל דבר שמציא עליו
 השי"ת, יקבל ממנו בנחת ושמחה, ויאמר כל
 דעציד רחמנא לטב עציד (ברכות ס ע"ב), ויצטט
 שיש בזה טובה גדולה, כי מאתו לא תלא רעה
 ח"ו, וכנחום איש גס זו (תענית כא ע"א), שצרוצ
 הצטמתו ואמונתו צו יתצרך, אמר על כל דבר
 גם זו לטובה. וזה הצטחון והאמונה תפס יעקב
 אצינו, ולזה 'וישב יעקב', כפירוש רש"י
 שציקש לישב בשלוה, כלומר תמיד היה דרכו
 צכך שציקש לישב בשלוה בנחת רוח, ולקבל הכל
 לטובה, אפילו 'בארץ מגורי אביו', כלומר
 אפילו כשצא מגור ופחד שהוא מדת אציו יצחק
 אצינו כנודע, קיבל הכל בשלוה ובנחת רוח,
 מרוב נדקתו והצטמתו צו יתצרך, עכדה"ק י"ח.

ועל פי דרכו צקודש נראה לפרש המשך דברי
 רש"י ז"ל קפץ עליו רוגזו של יוסף, דלפי
 דבריו לכאורה אין להם פתרון. ונראה דהנה
 לכאורה יקשה, דאחר שהנדיק רגיל תמיד
 בעבודה זו, שלא להתרעס על מדותיו יתצרך,
 אלא לקבל הכל בשמחה, ציודעו שהכל לטובה,
 הרי לאחר זמן הוא צא למדריגה זו, שצאמת
 אינו מרגיש כלל שום נער בעולם הזה. ואף
 שזהו עבודה גדולה ומדריגה גבוהה בעבודת
 ה', שהוא מאמין בהנהגת ה' צצטחון אמיתי,
 שמאיתו לא תלא הרעות, מכל מקום לעומת זה
 יש גם חסרון בעבודה זו, דהלא יסורים הצאים

מילואים

יח. והענין הוא אמת ויציב, שזהו עבודה גדולה להקב"ה, והיא בחינה קדושה הראויה למי שאמרה.

* מוצש"ק וישב תשט"ו

על האדם הם למרק עוונותיו (יומא פו ע"א),
וכיון ש'אדם אין נדיק בארץ אשר יעשה טוב
ולא יחטא' (קהלת ז, כ), אם כן האין יתמרקו
עוונות הנדיק, כיון שאין לו שום נער ויסורים.

זאת ועוד אחרת יש להבין, כי אמרו חז"ל
(יבמות סד ע"א) מפני מה היו אבותינו
עקורים, שהקצ"ה מתאווה לתפלתן של נדיקים,
והענין מבואר בזוהר הקדוש (תולדות קלו ע"א)
שעל ידי תפלת הנדיקים, נפתח צינור ומעיין
ישועה לכל הדורות העתידיים, לכל מי שיטטרך
מעין ישועה זו י"ט. ומאחר שדרך הנדיקים שלא
להרגיש שום נער וחסרון בעולם הזה, אם כן
הלא אינם מתעוררים להתפלל על שום דבר,
ונמצא שהעולם נפקדין אותן התפלות של
הנדיקים, שהיו צריכים לפתוח צינור לכל מי
שיטטרך ישועה צענינים ההם.

אולם יובן על פי מה שכתב הנזעם א"ימלך
(ליקוטי שושנה) לפרש הפסוק (תהלים קמה,
יט) 'רצון יראיו יעשה, ואת שועתם ישמע
ויושיעם', דהנה הנדיק הוא כל כך צמדריגת
הקדושה, שאין לו תאוה לשום דבר, אך לפי
שאין כח ציד כל ישראל להיותם נענים בתפלתם,
מפני שאין כח בתפלתם לעלות למעלה זולת
בזכות תפלת הנדיק, לכן השי"ת 'רצון יראיו
יעשה', פירוש עושה רצון להנדיק, שיהיה
צריך לאיזה דבר ויתאוה לו, כדי 'זאת שועתם
ישמע ויושיעם', היינו כדי שישמע תפלת
הצינור ויושיעם, שכל תפלות ישראל נאחזין

באותה התפלה של הנדיק, ונענין כל ישראל
בזכותו, עכדה"ק.

ובבחינה זו יש לומר לענייננו, כי הנדיק
שכבר הגיע למדריגה שאינו
מרגיש עוד שום נער ויסורים בעולם, אזי אם
הקצ"ה רואה שעדיין מוטל עליו לסבול קצת
יסורים למרק עוונותיו, דהא אדם אין נדיק
בארץ וגו', או כדי שיתעורר להתפלל לפתוח
צינור לכל מי שיטטרך ישועה צענין ההוא, אז
מעורר הקצ"ה בקרב הנדיק, שיתחיל להרגיש
נער ויסורים בשביל חסרון איזה דבר, ועל ידי
זה עוונותיו מתמרקין, וגם מתעורר להתפלל,
ופותח צינור לדורות העתידין.

ובזה יתבאר דברי רש"י ז"ל 'ביקש יעקב
לישב בשלום', והיינו כמו שפירש
הקדושת לוי, שכל דבר שבא עליו היה מקבל
בשמחה, עד שבא למדריגה שלא היה מרגיש
עוד שום נער ויסורים בעולם הזה, ולא היה
דבר שיוכל להפריע אותו משלומו. אמנם נפה
הקצ"ה כי עדיין מוטל עליו לסבול כ"צ שנה
של יסורים, כנגד כ"צ שנה שלא קיים כיבוד
אז ואם (רש"י בראשית לו, לד), וגם כדי שיתעורר
להתפלל אל ה', שיושעו דורות העתידין
כשיטרכו לאותו דבר, לכך 'קפץ עליו רוגזו
ש"י יוסף', והקצ"ה פעל צו שירגיש נער הדבר,
ועל ידי זה סר עונו, וגם נתעורר לתפלה,
וכח תפלותיו היה מועיל שיהיו גם אחרים
נענים בדבר ישועה ורחמים.

מילואים

יט. ועיין מה שכתב בזה א"ז זללה"ה בייטב לב (פרשת תולדות ד"ה ב א"י ויעתר).

רצון הצדיק שיצקש שלות עולם הזה, בשביל
התועלת שיש בזה לו ולכל העולם כולו *.

ויבא יוסף את דבתם רעה אל אביהם

(לו, ז). במדרש רבה (בר"ר פד, ז) מה
אמר, רבי מאיר אומר, חסודים הן בנין על
אבר מן החי וכו'. ועמדו בזה המפרשים (עיין
מורה) האריך יתכן שהיו השבטים הקדושים
נכשלים באיסור אבר מן החי, ואי נימא שבאמת
לא אכלו, האריך אפשר שיוציא יוסף הצדיק מפיו
דבר שאינו. ומכאן קושיא זו כתבו, שהיתה להם
מחלוקת באיזה דין *. אמנם לכאורה עדיין
לא יתיישב בזה, שאם נחלקו דין, מדוע לא
התיישבו ציניהם לעשות ישיבת צית דין, יעקב
אצלו ובית דינו, ולצרר הדין אחר הרוב
שציניהם, כמו שנאמר (שמות כג, ז) 'אחרי רבים
להטות', וכדרך שעשו חכמי ישראל בכל הדורות.

ונראה ליישב בכמה אופנים. א] יש לומר,

דהנה האריך המהר"ב"ח (בקונטרס

הסמיכה שנסוף הספר) בענין מה שהחליטו חכמי
נפת לחדש את הסמיכה, והמהר"ל"ח עם חכמי

ועל דרך זה יתבאר סתירת המדרש ודברי
רש"י ז"ל בהמשך דבריו, נדיקים
מזקשים לישב בשלוה וכו', דאפשר שבין
הקצ"ה ובין השטן שניהם אומרים לנדיקים
לא דיין וכו' אלא שמזקשים לישב בשלוה
בעולם הזה, דהנה השטן מתגבר תמיד על
הנדיקים לפתותן שיהיו מתאווים וחומדים
לעניי העולם הזה, ושירגישו נער וחסרון
בהעדר מהם מחפצי עולם הזה, אבל הנדיקים
מאד ענמם באמת לא היו מתאווים לשום דבר
מארכי עולם הזה, אלא שהקצ"ה הוא שעושה
להם רצון שיתאוו לאיזה דבר, בכדי שינטערו
ויתפללו על כך, שזהו תועלת להם ולכל העולם
כולו כאמור.

אך השטן כשרואה את הנדיקים איך שמזקשים
שלות עולם הזה, חושב שזה בא מכח
פיתוייו, שעורר אללם שיתאוו לחמודי העולם
הזה, ולזה הוא מקטרג לא דיין לנדיקים מה
שמתוקן להם לעולם הבא וכו', וכדרך השטן
תמיד שורד ומתעה ועולה ומרגיז (בבא בתרא
טז ע"א). אבל באמת הקצ"ה הוא שאומר
לנדיקים לא דיין וכו', אלא שמזקשים לישב
בשלוה בעולם הזה, שהקצ"ה הוא שמעורר

מילואים

ב. ואף שהשטן עומד על מפתן הלב, ומבלבל את כל אדם במחשבות זרות והרהורים רעים, ואם כן
מוכח שהוא יודע מחשבות שבלב אדם, מכל מקום המקור מהיכן בא לאדם איזה מחשבה, זה אינו
יודע, ועל כן כשרואה צער בלב הצדיק על חסרון איזה דבר מענייני עולם הזה, הוא חושב שזה נתעורר
אצלו מכח פיתוייו, אבל האמת אינו כן, אלא יד ה' עשתה זאת, שיהיה צער להצדיק, כדי שיתמרקו
עונותיו, או כדי שיתפלל ויפתח צינור לדורות הבאים.

* ליל שב"ק וישב תשכ"ו

** ועיין בסמוך אות ח.

דכסיפא להו מילתא למיהדר המעשה שכזר
עשו כא ** *.

ב] ועוד יש לומר, דהנה הפרשת דרכים
(דרוש א ד"ה עוד נקדים) העלה, שמחלוקת
יוסף והשכטים היתה, אי יאלו מכלל בני נח,
שהשכטים קצירא להו דיאלו מכלל בני נח אפילו
להקל, אלל יוסף הצדיק הוה סזר דלחומרא יש
להם דין בני נח, עיין שם מה שכתב לפי דרכו.
וכתב הפרי מגדים (יו"ד סימן סז מש"ז סק"א ד"ה
עוד, וזשער המערכות ח"א חקירה ג ** *) דצנן נח
לא אמרינן אחרי רצים להטות, עיין שם.

ואם כן אחי שפיר שלא היה אפשר לזרר
הדין על פי הרוב, שהרי גם דזרר זה
עצמו היתה מחלוקתם, אם אפשר לזרר הדין
על פי הרוב, דיוסף הצדיק לשיטתו שיש להם
דין בני נח, לא היה יכול לילך אחר הרוב, דהא
צנן נח לא אזלינן צתר רוצא **** *.

ירושלים לא הסכימו לדבר, וכתב שם
המהרלצ"ח, דאף כי אנחנו מועטים נגד
חכמי נפת דנפשי מין טוצא, מכל מקום
אי אפשר לומר צוה אחרי רצים להטות, כי
לא נתוועדו יחד להיות שקיל וטרי דזיעותיהם
זה כנגד זה, ואין אומרים צכי האי גוונא
אחרי רצים להטות, אלל כשהוא רוצו מתוך
כולו. ואף אם יאמרו שיתוועדו עכשיו יחד
לדון דזרר, זה לא מועיל, דכיון שכזר עשו
מעשה על פי הוראתם, הוי נוגעים דזרר,
דכסיפא להו מילתא למיהדר, עיין שם
שהאריך *.

ובמו כן יש לומר לענין מחלוקת יוסף
והשכטים, דכיון שכזר עשו השכטים
מעשה על פי שיטתם, שהרי אכלו צפועל צשר,
אשר לפי שיטת יוסף היה אצר מן החי, על
כן לא היה מועיל עוד שיתוועדו עכשיו יחד
לדון דזרר, ולהכריע הדין על פי הרוב, שהרי
הם כזר נוגעים דזרר להצדיק את מעשיהם,

מילואים

כא. וכענין הזה יש לומר גם לפי מה שכתב השל"ה הקדוש בפרשתן (תורה אור אות ט-י) שהשבטים הבינו
שיוסף בא לחלוק על מלכות בית דוד השייך ליהודה, ודנו אותו למיתה מדין מורד במלכות, עיי"ש,
דהנה איתא בגמרא (בבא בתרא מג ע"א) בני עיר שנגנב ספר תורה שלהן, אין דנין בני אותה העיר, ואין
מביאין ראיה מאנשי אותה העיר. ופירש הרשב"ם הטעם, דכולן שותפין ונוגעים בדבר. והכא נמי הלא
היו השבטים נוגעין בדבריהם לחלוק על יוסף, אחר שיוסף הצדיק ראה בחלומו שהוא מלך וכולם
משתחווים לו, והם לא רצו להסכים לזה, על כן לא היה אפשר שיתיישבו ביניהם להכריע ההלכה על
פי הרוב.

* ועיין ויואל משה (מאמר א סימן קעג).

** דרשה כ"א כסלו תשכ"ב

*** ועיין בשו"ת נודע ביהודה (מהדו"ת אבה"ע סימן מב), ובשו"ת חתם סופר (יו"ד סימן יט ד"ה
ועדיין).

**** ליל ו' דחנוכה תש"י, דרשה כ"א כסלו תשי"ז ותשכ"ב

[ג] עוד נראה על פי מה דמצינו בגמרא (יבמות יד ע"א) שצית הלל היו הרוב נגד בית שמאי, ואף על פי כן לא היו יכולים לקצוע הלכה כבית הלל מכח הרוב, כיון דבית שמאי הו מחדדי טפי, עד שינאה צת קול ואמרה הלכה כבית הלל, כדאיתא בגמרא (עירובין יג ע"ב). ומצואר מזה, דהיכא דמחדדי טפי לא אמרינן אחרי רבים להטות. והרי לגבי יוסף כתיב (פסוק ג) 'כי בן זקונים הוא לו', ופירש רש"י ואונקלוס תרגם צר חכים הוא ליה, כל מה שלמד משם ועצר מסר לו, ונמצא שיוסף היה מחודד יותר משאר השצטים, ועל כן לא היה אפשר להכריע הדין ציניהם.

ועל דרך זה יש לפרש הכתוב (פסוק ד) 'ויראו אחיו כי אותו אהב אביהם מכל אחיו, וישנאו אותו ולא יכלו דברו לשלום', דהנה מצינו בענין תנור של עכנאי (צבא מציעא נט ע"ב) שטרח רבן גמליאל להודיע לכל שאין הלכה כרבי אליעזר, שהיה יחיד נגד רוב החכמים, אף שהיה מחודד טפי וינאה צת קול שהלכה כמותו, ואמר שלא עשה כן אלא כדי שלא ירצו מחלוקות בישראל (פירש רש"י שלא ירגיל היחיד לחלוק על המרובין). ומצואר מזה דהיכא דאי אפשר לצרר ולהכריע הלכה על פי הרוב, מכיון שיש נגדם יחיד שמחודד טפי, הרי זה גורם שירצו מחלוקות. גם איתא צמדרש (שמו"ר ל, א) דעל ידי שצאין לידי משפט עושין שלום, והיכא דאי אפשר להכריע ההלכה ולצוא לידי משפט, אין צאים לידי שלום. וכמו כן היה

צמחלוקת יוסף והשצטים, דכיון שלא היה אפשר להכריע הדין ציניהם מכח הרוב, מאחר שיוסף היה מחודד טפי כאמור, גרם זה שלא יוכלו לעשות שלום ציניהם.

וזהו ביאור הכתוב 'ויראו אחיו כי אותו אהב אביהם מכל אחיו', והיינו שאהב אותו יותר מכל אחיו, מאחר שהיה בן זקונים, וכל מה שלמד משם ועצר מסר לו, וממילא היה מחודד טפי יותר מכולם, ועל כן לא היו יכולים להכריע הדין שציניהם על פי רוב דיעות, דהא צכי האי גוונא שהיחיד מחודד טפי לא אזלינן צתר רובא כאמור, ולזה 'וישנאו אותו ולא יכלו דברו לשלום', והיינו שלא היו יכולים להגיע אל דרך השלום, מכיון שלא יכלו לצוא אל עמק השוה להכריע ציניהם *.

ויבא יוסף את דבתם רעה אל אביהם (לו, ב). צמדרש רצה (צ"ר פד, ז) מה אמר, רצי מאיר אומר, חשודים הן צניך על אצר מן החי. וכצר עמדו צזה המפרשים (ע"ן מורח) האיך יתכן שהיו השצטים הקדושים נכשלים צאיסור אצר מן החי, ואי נימא שצאמת לא אכלו, האיך אפשר שיוציא יוסף הצדיק מפיו דצר שאינו. ומכח קושיא זו כתצו, שהיתה להם מחלוקת להלכה, ואף אכן נימא ציה מילתא לצאר צאיזה דין נחלקו.

המים נעשין זרע צמעיהן, ולא היו נריכות לזכר. ונמצינו למדין מזה, כי עדרי האלן של יעקב לא נצראו מיסוד העפר כמו שאר בהמות, אלא מן המים כמו דגים. ומעתה היה הדבר תלוי בפלוגתא, דלרבי שמעון לא היו האלן נריכין שחיטה כדי לזכק, כמו שאין הדגים נריכין שחיטה, מאחר שגם הם נתהוו ונצראו מיסוד המים שהוא חומר דק וזך, מה שאין כן לרבי יהודה היו נריכין שחיטה.

ומעתה יש לומר, כי בדבר זה נחלקו יוסף והשצטים, כי השצטים שהיו אוכלים אבר מן החי מלאנו של יעקב, היינו משום שהיו סוברים כרבי שמעון, דלדידיה היו האלן פטורין מן השחיטה כמו דגים, וממילא לא היה בהם איסור אבר מן החי. אבל יוסף סבר כשיטת רבי יהודה, דלא דריש טעמא דקרא, ואם כן לא מפלגינן בין אלו יעקב לשאר בהמות, וכולם חייבין בשחיטה, ולזה הביא את דבתם רעה אל אציהם, שחשודין הם על אבר מן החי *.

ועוד יש לומר, דהנה העלה בנזר הקודש (על בר"ר ז, ב) דלמאן דאמר (חולין כ ע"ב) יש שחיטה לעוף מן התורה, שפיר יש לומר שהעופות מן הרקק נצראו, ולהכי סגי להו בסימן אחד מן התורה, אבל למאן דאמר התם אין שחיטה לעוף מן התורה כלל אלא מדרבנן, נריך לומר דסבירא ליה שגם העופות נצראו ממים כמו דגים, ומשום הכי אין להם שחיטה

ונראה לומר צביאור הענין, על פי מה דאיתא בגמרא (חולין כו ע"ב) דרש עובר גלילה, בהמה שנצרכת מן היצשה, הכשרה בשני סימנים, דגים שנצראו מן המים, הכשרן בולא כלום, עוף שנצרא מן הרקק, הכשרו בסימן אחד. וציאר המדרש"א ז"ל (שם ע"א חידושי אגדות ד"ה צב' סימנים) על פי דעת המחברים, שכל יסוד היותר רחוק מן הגלגל, הוא יותר גשמי וחומרי, והארץ שהוא יסוד התחתון, הוא יותר גשמי מיסוד המים שעליו, ולכן בהמה שיסודו מעפר מחומר הגס, ינטרף לשחוט שני סימנים לזכך חומרה, אבל הדגים אשר צריאתן מהמים מחומר היותר דק, הכשרן בולא כלום, כי אין נריכין זיכוך, ועופות שנצראו מרקק נריך זיכוך קלת, ודי בסימן אחד, עכ"ל.

אמנם לכאורה זה תלוי בפלוגתא דרבי שמעון ורבי יהודה (בבא מציעא קטו ע"א) אי דרשין טעמא דקרא, דהתינח לרבי שמעון דדריש טעמא דקרא, שפיר אפשר לומר דכיון שכל טעם השחיטה הוא לזכך החומר, אם כן דגים שצריאתן מן המים ואין נריכין זיכוך, הכשרן בולא כלום, ועופות שנצראו מרקק, די בסימן אחד, אבל לרבי יהודה דלא דריש טעמא דקרא, אין חילוק בין בהמה ועוף לדגים, אלא כולן נריכין שחיטה בשני סימנים.

והנה כתיב (לעיל ג, לח) ויג את המקלות אשר פלל צהטים בשקתות המים, אשר תבואן האלן לשמות לנוכח האלן, ויחמנה צבואן לשמות, ופירש רש"י רבי הושעיא אומר,

* עיין פרשת וישלח אות ח מה שפירש עוד בזה.

מן התורה כמו דגים. והא דתיקנו רבנן שחיטה לעוף טפי מדגים, היינו משום דדגים כמו שנצראו ממים, כך גדילתן במים שהוא מקום טהרה, אצל העוף אף על פי שנצרא ממים, אין עיקר גדילתו במים אלא ביבשה, ואית זיה סרך טומאה, ומשום דצדרי צתראי מתוקף עוונות הדור נתגברה כח הטומאה, הילכך תיקנו רבנן שחיטה גם לעופות, עכ"ד.

וּלְפִי זֶה יֵשׁ לומר דצאמת גם יוסף הצדיק הוה סצר דרשינן טעמא דקרא, ומה שנחלק השצטים עם יוסף, הענין בזה כי השצטים שהיו אוכלים אצר מן החי מלאנו של יעקב, היינו משום דסצרי כמאן דאמר יש שחיטה לעוף מן התורה, והיינו טעמא משום דנצרא מן הרקק, ולפי זה לאן יעקב שנצראו ממים, דינס כדגים שלא תיקנו להם שחיטה, וממילא אין בהם משום אצר מן החי. אצל יוסף סצר כמאן דאמר אין שחיטה לעוף מן התורה, משום דנצרא ממים כדגים, אלא דרבנן תקיני ליה שחיטה, והא דלא תיקנו שחיטה גם לדגים, משום דדגים אף גדילתן במים, אצל העוף עיקר גדילתו ביבשה. ולפי זה הוא הדין בלאן יעקב, דאף שנצראו ממים, מכל מקום הלא עיקר גדילתם ביבשה כעוף, ומדרבנן יש להם שחיטה בסימן אחד, וכיון שהם אכלוס בלא שחיטה כל עיקר כדגים, על כן הציא

דצתם רעה אל אציהם שחשודין על אצר מן החי *.

וַיֵּרָאן אחיו כי אותו אהב אביהם מכל אחיו, וישנאו אותו, ולא יכלו דברו לשלום (לו, ד). צמדרש רצה (צר"ר פד, ח) למה וישנאו אותו, בשביל שיקרע הים לפניהם. פסים, פס ים. והוא פלאי.

וַנִּקְרִים מה שנאמר להלן צפרשתן (לח, כו) 'ויכר יהודה ויאמר נדקה ממני', ופירש רש"י רצותינו ז"ל דרשו (סוטה י ע"ג) שינאה בת קול ואמרה ממני ומאתי ינאו הדצרים, לפי שהיתה לנועה בצית חמיה, גזרתי שינאו ממנה מלכים, ומשצט יהודה גזרתי להעמיד מלכים בישראל. וכן מצואר צמדרש (צר"ר פה, א) דצשעה שירד יהודה ליקח לו אשה, היה הקצ"ה עוסק לצרוא אורו של מלך המשיח. והיינו כי משיח צן דוד צא משצט יהודה כב.

והשל"ה הקדוש צפרשתן (תורה אור אות ט-י) כתב, כי מטעם זה דנו השצטים את יוסף למיתה, דלפי שרעה יוסף למלוך עליהם, הצינו שהוא צא לחלוק על מלכות בית דוד השייך ליהודה, ולזה דנוהו למיתה כדין

מילואים

כב. ואיתא שם עוד, קודם שלא נולד משעבד הראשון, נולד גואל האחרון. וכבר עמדו בזה המפרשים דהלא פרץ בן יהודה אינו הגואל. ויש מהם שפירשו (עץ יוסף) ששורש נשמת משיח היה בפרץ בן יהודה. והנזר הקודש כתב שפרץ היה בו נשמת משיח בן דוד בעצמו, עיין שם (וכן כתב גם היפה תואר).

* ליל זאת חנוכה תש"י, דרשה כ"א כסלו תש"כ, וליל שב"ק וישלח תשכ"ד

מורד במלכות, עיין שם. ולפי דבריו אפשר להוסיף ציבור מדוע נתייראו השבטים כל כך שלא ימלוך יוסף, דכיון שיוסף בחכמתו נקט בשיטה שהוא צריך למלוך, על כן חששו השבטים שמה יכריעו כשיטתו גם למעלה בשמים, וזה יגרום שיטלו את המלכות מיהודה, ולזה דנוהו למיתה, כדי להציל את מלכות בית דוד.

אמנם לכאורה יש להעיר בדבר, דהכא מצויר דמה שנגזר משמים להעמיד מלכים מיהודה, כבר היה מעת מחלוקת יוסף עם השבטים, ואילו בגמרא (סוטה לו ע"א) איתא, קפץ נחשון בן עמינדב וירד לים תחלה וכו', לפיכך זכה יהודה לעשות ממשלה בישראל. הרי שלא זכה יהודה למלוכה וממשלה עד שעת קריעת ים סוף, שקפץ נחשון בן עמינדב לים תחלה.

אבן נראה הענין בזה, על דרך דאיתא במדרש (במדכ"ר כ, כד) על הכתוב (במדכ"ר כה, ו) 'ויקרב אל אחיו את המדינית', באותה שעה נתרשלו ידיו של משה ונתעלמה ממנו הלכה וכו', ופריך שם, איך אפשר והוא עומד כנגד ששים רבוא (שמות לב, כ) 'ויקח את העגל אשר עשו', וכאן רפו ידיו, אלא בשביל פינחס שיצא ויטול את הראוי לו. ומתוך הלשון ויטול את הראוי לו, נראה דאף בלא מעשה הקנאות היה פינחס ראוי לאותו שכר, להיות מלאך קיים למצורא גאולתא בסוף יומיא (תרגום יונתן במדכ"ר

כה, יב), אלא שלא רצה הקצ"ה ליתן לו בחנם שכר עלום כזה, לפיכך הזמין לו שיעשה את מעשה הקנאות, ועל ידי זה יהא ראוי ליטול את שלו.

והבי נמי יש לומר לענין יהודה, דודאי היה ראוי למלוכה וממשלה אף מבלי שיקפון נחשון בן עמינדב לתוך הים, וכן משבט יהודה נצרך אורו של משיח, אלא שלא רצה הקצ"ה ליתן לו שכר גדול כזה בחנם, על כן סיבב שיקפון נחשון בן עמינדב לים תחלה, ויקדש שם שמים, ועל ידי זה יהא ראוי ליטול את שלו והראוי לו.

והנה מצינו עוד, דעל ידי שקפץ נחשון לתוך הים, פעל בזה את כל הנס של קריעת ים סוף, וכדאיתא בגמרא (סוטה שם) קפץ נחשון בן עמינדב וירד לים תחלה וכו', ועליו מפרש בקבלה (תהלים סט, ז) 'הושיעני אלהים כי באו מים עד נפש וגו'', באותה שעה היה משה מאריך בתפלה, אמר לו הקצ"ה, ידידי טובעים צים ואתה מאריך בתפלה לפני, אמר לפניו, רצונו של עולם, ומה צידי לעשות, אמר לו (שמות יד, טו-טז) 'דבר אל בני ישראל ויסעו, ואתה הרם את מטך וגו''. הרי מצויר מזה, דמה שנקרע הים לפני בני ישראל, היה בכח האמונה של נחשון בן עמינדב, שקפץ לתוך הים כג.

מילואים

כג. ובמדרש (מכילתא בשלח פ"ה) איתא, כשעמדו שבטים על הים, זה אומר אני יורד תחלה וכו', מתוך שהיו נוטלין עצה אלו ואלו, קפץ נחשון בן עמינדב ושבטו אחריו לתוך גלי הים וכו'. ויש ללמוד מזה גם לזמנינו אלה, שאם רוצים להציל את עצמינו שנוכל להחזיק מעמד באמונה ובענייני היהדות, מוכרחים להתנהג בבחינתו של נחשון שקפץ לתוך הים, כי ממה שאמר

ובזה יצואר המדרש 'למה וישנאו אותו, בשביל שיקרע הים לפניו', ראה לומר כי יוסף נקט צטיטה לחלוק על מלכות בית דוד השייך ליהודה, ועל כן חששו השצטים שמא יכריעו למעלה צשמים כשיטתו, ויטלו את המלוכה מיהודה, וכיון שלא תהיה המלוכה שייכת עוד ליהודה, ממילא לא יסבצו עוד מן השמים שיקפון נחשון צן עמינדצ לתוך הים, שהרי כל מה שסבצו כן מן השמים הוא מפני שהמלוכה שייכת ליהודה, ואם לא יקפון נחשון לתוך הים, הרי לא יקרע הים לפני צני ישראל ח"ו, ועל כן דנוהו למיתה, כדי להציל את מלכות בית דוד שלא תנטל מיהודה, ועל ידי זה יסתבצ הדצר שיקפון נחשון לתוך הים, ויגרום שיקרע הים לפניו.

ובדרך זה אפשר לפרש מה שכתב רש"י ז"ל צריש הפרשה, ציקש יעקב ליסב צשלוה, קפץ עליו רוגזו של יוסף. וקשה, דהלל צודאי נחצוין יעקב שיהיה לו שלוה לעצודת ה', ומדוע לא ימלא ה' צקשמו צזה, וצפרט דכתיב (תהלים קמה, יט) 'רצון יראיו יעשה'. גם יש להצין, מהו הלשון 'קפץ' עליו, היה לו לומר צא עליו, וכלשון המדרש (צרי"ר פד, ג) 'יצוא רוגז' (איוצ ג, כו), צא עליו רוגזו של יוסף.

ועוד, מה זה ש'אמר 'רוגזו' של יוסף ולא צערו של יוסף.

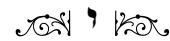
אך הענין הוא, דהנה יעקב צצינו נפה צרוח קדשו וראה מעמד ישראל עד סוף כל הדורות, וכמו ש'אמר לעשו (צראשית לג, יד) 'עד אשר אצוא אל אדוני שעירה', וכתב רש"י ז"ל שזה יהיה צימי המשית, שנ'אמר (עוצדיה א, כא) 'ועלו מושיעים צהר ציון לשפוט את הר עשו'. ואם כן ראה גם כן שציאת המשית תהיה על ידי מלכות בית דוד הצא מיהודה, ועל זה 'ביקש יעקב לישב בש'ארה', שרצה לדעת כי לצסוף אכן תהיה הגאולה על ידי מלכות בית דוד, ויהא נולד משם אורו של משית.

והקב"ה רצון יראיו יעשה, 'וקפץ עליו רוגזו' ש"ל יוסף, היינו הרוגז שהיה לו ליוסף עם אחיו, שזה היה צשציל שרצה לחלוק על מלכות בית דוד, וצזה חצוקו את מלכות בית דוד, שלא יוכל אף אחד לצטלו. ולכוונה זו דקדק לומר צלשון 'קפץ' עליו, לרמוז על ענין הקפיצה שקפץ נחשון לתוך הים, שעל ידי זה ניתן ליהודה חלקו צמלוכה המגיע לו, וצזה הגיע ליעקב השלוה אשר ציקש, ונחה דעתו צראותו שיהיה קיום למלכות בית דוד לנצח*.

מילואים

השבטים זה לזה אני יורד תחלה, לא נעשה כלום בפועל, עד שבא נחשון, והוא לא אמר כלום, רק עשה תיכף ומיד את המעשה שהיה נצרך לעשות וקפץ לתוך הים, ובוזה הביא את התכלית בנס דקריעת ים סוף לגרום הצלת כלל ישראל. וכמו כן כהיום לא מספיק במה שאומרים באמירה בעלמא שרוצים לעשות פעולות להצלת היהדות, אלא צריכים לעשות פעולות בפועל המעשה, וכמדתו של נחשון שקפץ לתוך הים, ורק ממה שעושים למעשה יצא כבוד שמים בעולם.

וַיֵּרְאוּ אוֹתוֹ מֵרְחוֹק, וּבִטְרֵם יִקְרַב אֲלֵיהֶם, וַיִּתְנַבְּלוּ אוֹתוֹ לְהַמִּיתוֹ (לו, יח). פִּירֵשׁ רַש"י אוֹתוֹ, כְּמוֹ אוֹתוֹ עִמּוֹ כְּלוֹמַר אֱלֹוִי. וְרִיךְ צִיּוֹר כּוֹנֵת רַש"י ז"ל צִמָּה שֶׁכֶּתַּצ כְּמוֹ אוֹתוֹ עִמּוֹ, דִּנְרָאָה כִּשְׁפַת יֵתֶר, וְהִיא דִּי שִׂיאֲמֵר כְּלוֹמַר אֱלֹוִי וְתוֹ לֹא מִיִּדִּיכֵד.

וּבִפְשָׁר לִפְרֵשׁ כּוֹנֵתוֹ בְּזֶה, עַל פִּי מַה דִּאִיתָא צִמְדֵּרֶשׁ רַבָּה (בִּר"ר פֶּד, יד) וַיֵּאֱמָרוּ אִישׁ אֶל אֲחִיו הִנֵּה 'צִעַל' הַחֲלוּמוֹת' (פֶּסוּק יט), זֶה עֲתִיד לְהַשִּׁיאֵם לְצִעֲלִים, וּפִירֵשׁ רַש"י עֲתִיד לֵאמֹר מִיּוֹסֵף מִי שֶׁמְעַפָּה אֶת יִשְׂרָאֵל לְצִעֲלִים, וְזֶה יִרְצֵעַ. הִרִי דִמָּה שֶׁרָצוּ הַשְּׂצִטִּים לְהַרְוֹג אֶת יוֹסֵף, הִיא מִפְּנֵי יִרְצֵעַ שֶׁעֲתִיד לֵאמֹר מִמֶּנּוּ, שֶׁרָצוּ בּוֹ שֶׁעֲתִיד לִגְרוֹם אֶסְכּוֹן נֹרָא לְיִשְׂרָאֵל, צִמָּה שֶׁצִּיָּא אוֹתָם לִידֵי עֲבֹדָה זָרָה, שְׁזֶה יִגְרוֹם אֶת חֹרֶבֶן הַבֵּית (יּוֹמָא ט ע"ב), אֲשֶׁר מִזֶּה לְוֹמָחִים

כָּל הַנִּזְכָּר הַמִּתְרַגְּשׁוֹת וּצְאוֹת עַל יִשְׂרָאֵל, וְעַל כֵּן רָצוּ לְהַעֲזִיר אֶת יוֹסֵף מִן הָעוֹלָם, כְּדִי שֶׁלֹּא יֵלֵךְ מִמֶּנּוּ יִרְצֵעַ כ"ה.

וְהִנֵּה כְּתֹב הָאוֹר הַחַיִּים הַקְּדוֹשׁ (ר"פ קֶרֶת) שֶׁכָּל הַדּוֹרוֹת הַעֲתִידִין נִכְלָלוּ בְּצִצְוֵיהֶם, עֵינֵי שֶׁס"ו. וְנִמְלֵךְ שֶׁנִּשְׁמַת יִרְצֵעַ בֶּן נֶצֶט כֶּזֶר הִיא כְּלוּלָה בְּיוֹסֵף הַלְדִּיק. וּמַעֲתָה יֵשׁ לֹמֵר, כִּי רַש"י ז"ל מִצָּאָר נְפֻוֹת, וּמִגְלָה הַטֵּעַס מִדּוֹעַ רָצוּ הַשְּׂצִטִּים לְהַרְוֹג אֶת יוֹסֵף, וְזֶה שֶׁרָמֵז 'וַיִּתְנַבְּלוּ אוֹתוֹ לְהַמִּיתוֹ, כְּמוֹ אוֹתוֹ עִמּוֹ בְּלוֹמַר אֲלֹוִי', רָצָה לֹמֵר דִּמָּה שֶׁנִּתְנַבְּלוּ אֱלֹוִי לְהַמִּיתוֹ, זֶה הִיא צִשְׁצִיל 'אוֹתוֹ עִמּוֹ', כְּלוֹמַר צִשְׁצִיל הַנִּשְׁמֹוֹת הַכְּלוּלוֹת אוֹתוֹ עִמּוֹ, שֶׁרָצוּ אֶת נִשְׁמַת יִרְצֵעַ בֶּן נֶצֶט כְּלוּלָה בּוֹ, שֶׁהוּא עֲתִיד לְהַשִּׁיא אֶת יִשְׂרָאֵל לְצִעֲלִים.

מִילּוּאִים

כֵּד. וּבִמְזֻרְחֵי כְּתֹב לִפְרֵשׁ כּוֹנֵת רַש"י ז"ל לִפִּי פֶּשׁוּטוֹ, דִּמְפְּנֵי שְׂאִי אֲפֻשֶׁר לוֹ לִפְרֵשׁ אוֹתוֹ כְּמוֹ אֱלֹוִי, לִפְיֵכֶךְ פִּירֵשׁ עַל יְדֵי הַעֲתָקָה מִמְדְּרִיגָה לְמִדְרִיגָה, שְׂאוֹתוֹ הוּא כְּמוֹ אוֹתוֹ, וְאוֹתוֹ הוּא כְּמוֹ עִמּוֹ, וְעִמּוֹ הוּא תִּרְגּוּמוֹ שֶׁל אֱלֹוִי, עֲכ"ד. אִמְנָם לְכַאוּרָה אֵינּוּ מוֹבֵן, דֶּהֱלֵא כֹאֵן אִי אֲפֻשֶׁר לִפְרֵשׁ אוֹתוֹ כְּמוֹ אוֹתוֹ.

וְהַחֲדִיד"א בִּשְׁם הַגְּדוֹלִים (חֶלֶק גְּדוֹלִים מִעֲרַכְתָּ שׁ אוֹת לֵה) הִבִּיא בְּזֶה, מַה שֶׁרָאָה בְּסוּף סֵפֶר מֵאֱמֵר הַעֲתִים לְהַרְמ"ע מִפֶּאֱנוֹ, מַעֲשֶׂה מִמְקוֹבֵל גְּדוֹל פֶּלֶא וְהַפְּלֵא, הוּא הַחֲסִיד מוֹהֲר"ר נַחֲמָן בֶּר שְׁמוּאֵל ז"ל, שֶׁהַפְּלִיא לַעֲשׂוֹת, וְהֵלֶךְ עַל קֶבֶר רַש"י ז"ל, וַעֲשֶׂה סִיגוּפִים וְהַפְּסָקוֹת, עַד שֶׁגִּילּוֹ לוֹ סוּדוֹת עֲלִיוֹנוֹת בְּמַה שֶׁכֶּתַּב רַש"י וַיִּתְנַבְּלוּ אוֹתוֹ, אוֹתוֹ עִמּוֹ כְּלוֹמַר אֱלֹוִי, עֲכ"ד. וְאֵף אֵנֶן נִימָא בִּיה מִלְתָּא, לִפְעֻנָּח נִעֲלָמִים בְּדַבְּרֵי רַש"י ז"ל.

כֵּה. וְאֵף שֶׁלֹּא הִצְלִיחוּ הַשְּׂבִטִּים לְבִסּוּף לַעֲקוֹר אֶת יִרְבֵּעַם מִשּׁוֹרְשׁוֹ בְּאוֹתָהּ שְׁעָה, מִכָּל מְקוֹם פִּעְלוֹ עַל כָּל פָּנִים לְהַחֲלִישׁ כּוֹחוֹ וְכַח הָעֲבֹדָה זָרָה שֶׁלּוֹ, וְכִמּוֹ שֶׁאֵמֵר לוֹ אַחִיָּה הַשִּׁילּוּנִי בִּשְׁם ה' (מִלְכִּים א') יד, י' 'לִכֵּן הִנֵּנִי מִבִּיא רַעָה אֶל בֵּית יִרְבֵּעַם, וְהַכְרַתִּי לִירְבֵּעַם מִשְׁתִּין בְּקִיר וְגו', וּבִיעֲרַתִּי אַחֲרֵי בֵּית יִרְבֵּעַם וְגו'. וְאִי לֹאֹ שֶׁלַּחֲמוֹ הַשְּׂבִטִּים כִּנְגַד יִרְבֵּעַם, מִי יוֹדֵעַ אִם הִיא נִשְׁאָר שְׂרִיד וּפְלִיט מִכָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל, דְּשִׁמָּא ח"ו הִיוּ כּוֹלָם בָּאִים עַל יְדוֹ לִידֵי עֲבֹדָה זָרָה, וְרַק עַל יְדֵי שֶׁהַחֲלִישׁוֹ אֶת כּוֹחוֹ נִשְׁאָר חֶלֶק מִיִּשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא עֲבָדוּ עֲבֹדָה זָרָה*.

כּו. וְעֵינֵי מַה שֶׁכֶּתַּב בְּזֶה ק"ז זִלְלָה"ה בְּתַפְלָה לְמֹשֶׁה עַל הַכְּתוּב (תְּהִלִּים מֵט, כ) 'תִּבּוֹא עַד דּוֹר אֲבוֹתֵינוּ'.

* וְעֵינֵי עוֹד פֶּרֶשֶׁת וַיְחִי אוֹת כֵּד בְּאוֹרֶךְ.

ואפשר להוסיף ולזכר עוד צדד זה מה שסיים רש"י ז"ל כלומר אליו, דהנה איתא במדרש רבה (בר"ר פד, י) על מה שאמר יוסף (פסוק ז) 'והנה אנחנו מאלמים אלומים', עתידין אתם לעשות אלילים אלמים לפני עגליו של ירבעם, ופירשו היפה תואר והנזר הקודש (שם, ט) דכיון שהאשימו השבטים את יוסף, שעתיד לעמוד ממנו ירבעם שעתיד להטעותם בצעלים, לפיכך צא להתנצל על זה בסיפור חלומו, להורות שאין צוה אשמה כל כך על ירבעם, והיינו כמו שכתבו הקדמונים (עיין רד"ק מלכים א' יב, כט) שלא נתכוין ירבעם לעבודה זרה, אלא להוריד צו השפעה, וצא לשחפו גם כן קצת במדריגת הקדושה, אלא שהמון העם טעו אחרי ועשאו לעבודה זרה ממש, עכ"ד כ'.

אמנם צאמת איתא בגמרא (סנהדרין קז ע"ג) קלות שעשה אחאז כחמורות שעשה ירבעם, ומפני מה תלה הכחוצ צירבעם, מפני שהוא היה תחלה לקלקלה. ונמצא דאף שלא נתכוין ירבעם לעבודה זרה, מכל מקום כיון שהוא היה הראשון לקלקל את ישראל, על ידי שגרם להם לטעות אחר עבודה זרה, עד שהיה

ומן שלא נשאר בישראל רק שבעת אלפים אשר לא כרעו לצעל (מלכים א' יט, יח), לפיכך הכל תלוי בו, והיינו טעמא שנטרד לגמרי עד שאין לו חלק לעולם הבא (סנהדרין 5 ע"א).

וזהו כוונת רש"י ז"ל 'ויתנבלו אותו להמיתו, כמו אתו עמו', והיינו כדצרינו, דמשום הכי נתנבלו אליו להמיתו, בשביל נשמת ירבעם בן נבט שראו כלולה אמו עמו. ועל זה הוסיף 'בלומר אליו', רצה לומר שעיקר כוונתם לא היתה כל כך בשביל ירבעם בעצמו, אלא בשביל שאר בני דורו, שהיו נשמעים ומצייתים אליו, כי צאמת ירבעם בעצמו לא נתכוין לשם עבודה זרה כמבואר, אלא שעל ידו נתפתה כל הדור לטעות אחר עבודה זרה ממש *.

וא יא

ועתה לבו ונהרגהו ונשליכהו באחד הבורות, ואמרנו חיה רעה אבלתהו, ונראה מה יהיו חלומותיו (לו, כ). פירש רש"י רוח הקודש אומרת כן, הם אומרים

מילואים

כז. וכן הסברא נוטה שלא נתכוין ירבעם לשם עבודה זרה גמור, כי מצינו עד כמה הפליגו חז"ל בגודל מעלתו של ירבעם, וכמו שאמרו (סנהדרין קב ע"א) תורתו של ירבעם לא היה בה שום דופי, ואמרו שם עוד, שתפשו הקב"ה לירבעם בבגדו, ואמר לו חזור בך, ואני ואתה ובן ישי נטייל בגן עדן. וכתב האור החיים הקדוש (ר"פ בחקותי אופן יט) בשם המקובלים (עיין זוה"ק נח ס ע"ב) כי טיול זה היא הדרגת שעשוע שאין למעלה ממנו, אשרי אנוש יזכה לו, עכ"ד. גם איתא בזוהר חדש (בראשית לד ע"א) שירבעם ואחיה השילוני שקולים הם בצדקותם ובזכותם מכל ישראל. ואם כן ודאי לא מסתבר שנתכוין באותן העגלים לשם עבודה זרה גמורה, ורק גסות הרוח שהיה בו טרדתו מן העולם (סנהדרין קא ע"ב).

* ס"ג וישב תשכ"ז, וס"ג בחקותי תשכ"ז

דדבריהם שדנו אותו למיתה. לא כן אם הם יהרגו אותו צידים, שהם בעלי בחירה, אז לא יתזרר לעולם אם הצדק עמהם.

וְאִתָּא במדרש רבה (בר"ר פד, יד) שאמרו צואו ונשסה צו את הכלבים, ולפי דרכינו אפשר שבאמת עשו כן, ושיסו צו את הכלבים, כדי שאם שיטתם נכונה שהוא חייב מיתה, אז יקיימו צו הכלבים את הפסק, והם יהרגו אותו. וכמו כן על דרך זה אמרו להשליכו באחד הצורות, שאם אמת ונכון הדבר שהוא חייב מיתה, אז יקרב הצור את מיתתו, ואם באמת אינו חייב מיתה, אז יסבצו מן השמים שינצל מכל אלה.

וזה שאמרו 'ועתה' 'לכו' ונהרגהו, פירוש שנהרגו אותו באופן שאנו נלך מכאן, וידינו אל תהי צו להורגו צידים צפועל, אלא יסתבצ הריגתו על ידי דבר אחר*, וממילא 'ונראה מזה יהיו חלומותיו', דעל ידי שאנו לא נשלח צו יד, צוה יתזרר אללינו אם חלומותיו אמיתיים אם לא, שאם אמיתיים הם, אז יסתבצ מן השמים שלא יהרג. ואכן כן היה לצסוק, שינצל מן הכלבים ומן הצור**.

מילואים

בח. ומובן שכל זה היה סיבה מן השמים להטעותם, כדי שיתגלגל הדבר וירד יוסף למצרים כמבואר במדרש (תנחומא בפרשתן ס"ד). וכן מצינו כי אחר שירד יעקב אבינו למצרים ונפגש עם יוסף, לא שאל ממנו לעולם כל מה שעבר עליו במשך כל השנים שלא היה אצלו, כי זה לא היה קשה לו כלל, אחר שהיה ברור אצלו דכיון שאירע כן בודאי היה זה על פי הנהגה משמים.

ונהרגהו, והכחצו מקיים ונראה מה יהיו חלומותיו, נראה דבר מי יקום או שלכם או שלי, ואי אפשר שיאמרו הם ונראה מה יהיו חלומותיו, שמכיון שיהרגהו צטלו חלומותיו. אך קשה, דלפי פירוש נחלק הכחצו לשנים, ואין זה פשוטו של מקרא, וכללל אית לן דאין מקרא יוצא מידי פשוטו. ועוד יש לדקדק בלשון הכחצו, שאמר ועתה 'לכו' ונהרגהו, וכי להיכן ילכו.

וְנִרְאָה הכוונה צוה, דהנה השצטים הקדושים דנו את יוסף למיתה, שכן העלו על פי הדין, וכמו שהאריך השל"ה הקדוש צפרשתן (תורה אור אות ט"ז-כ"ח, אכן יש לומר, דכיון שראו השצטים צפירוש שיעקב אביהם אחוז בצדקת יוסף, על כן לא רצו לקיים את הפסק דין צעמם ולהרגו צידים, שמא אין הצדק עמהם שהוא חייב מיתה, אמנם מאידך גיסא לא היו יכולים לנאת משורת הדין, מכיון דלפי שיטתם הלא נתזרר אללם שהוא חייב מיתה. ועל כן חסצו תחצולה לגמור הדבר באופן שהם צעמם לא יגעו צו, אלא יעשו פעולות שונות לגרום הריגתו, וסמכו עצמם דכיון שיהא הדבר נגמר צידי שמים, צודאי יסתבצו הדברים כפי מה שהיה ראוי לעשות צו, ואם ימות יהא זה עד מוכיח שצדקו

* עיין כעין זה ברמב"ן (לעיל פסוק יח).

** דרשה כ"א כסלו תשל"ו

יב יב

וישמע ראובן ויצילהו מידם, ויאמר לא נבנו נפש (לו, כא). ולכאורה אומרו 'וישמע' ראובן הוא מיותר, דהיה לו לומר ויצילהו ראובן מידם. גם יש להצין, מה שדקדק לומר לא נכנו 'נפש', דאחר שכוונתו צוה היתה על מכת מיתה, אם כן היה לו לומר לא נהרגהו.

ונראה צוה צהקדם לצאר מה שנאמר להלן צפרשה צמעשה דיהודה ותמר (לח, כה) 'היא מולאת והיא שלחה אל חמיה וגו', וצמסכת כתובות (סו ע"ב) איתא, נוח לו לאדם שימסור עצמו לתוך כבשן האש, ואל ילצין פני חצירו ברבים, מנא לן מתמר, דכתיב היא מולאת. וכתבו התוספות (ד"ה דכתיב) רבינו חננאל גרים מולאת בלא אל"ף, לשון 'וינת אש צצין' (איכה ד, יא), ולפי זה מה שאמר הכתוב היא מולאת, הכוונה שנשרפה. אך צריך ביאור, דהלל סוף כל סוף תמר לא נשרפה בפועל, אלא שדנו אותה לשריפה, ומה זה שאמר היא מולאת.

ויש לומר בפשטות, דהנה איתא (עיין סנהדרין מז ע"א, ורמב"ם באגרת השמד סוף מאמר קידוש השם *) שהנהרג על קידוש ה' ציד עכו"ם, נקרא קדוש, ומוחלן לו על כל עוונותיו. ומצואר צספרים * * * דלאו דוקא מי שנהרג ממש, אלא גם מי שנמסר להריגה, הרי הוא כמי שנהרג, ומוחלן לו עוונותיו. וכזה הביא הרבינו

בחיי (סו"פ מקץ מד, יז) הא דאיתא צפרקי היכלות (פרק ח) דרבי חנינא בן תרדיון מעשרה הרוגי מלכות הוחלף צלופינזס קיסר, ולופינזס קיסר הוא שנשרף, וכן כל השאר, אלא כיון שטעמו טעם מיתה צמה שנתפשו, ונגמר דינס לכך, הם קצלו עונשם, והרי זה כאילו נהרגו, עכ"ד * * *. וזה שנאמר היא מולאת, דכיון שנגמר דינה לשריפה, מעלה עליה הכתוב כאילו נשרפה בפועל.

ועל דרך זה יצואר הכתוב 'וישמע ראובן', פירוש ששמע הפסק דין יואל מפי השבטים, שנמנו וגמרו ועתה לכו ונהרגהו, לזה אמר להם 'לא נבנו נפש', רצה לומר כי מעכשיו אין צורך עוד להכות את נפשו בפועל, אלא מאחר שנגמר דינו להריגה כבר קיבל עונשו צוה * * * *.

—o—

יג יג

וישמע ראובן ויצילהו מידם וגו' (לו, כא).

(א) איתא צמדרש (ויק"ר לד, ח, וילקוט צפרשתן רמז קמא) למדתך תורה דרך ארץ, שכשיהא אדם עושה מצוה, יהא עושה אותה בלצ שמת, שאילו היה יודע ראובן שהקצ"ה כותב אחריו וישמע ראובן ויצילהו מידם, צכתפיו היה טוענו ומוליכו אלל אציו. והקשה היפה תואר (שם, ט) וכי ראובן עשה זה צשציל כבוד.

* ועיין עוד שולחן ערוך (יו"ד סימן ש"מ ס"ה), ושו"ת מהרי"ל (סימן עב), ושו"ת חתם סופר (יו"ד סימן שלג).

* * * עיין שערי תשובה לרבינו יונה (שער ד אות כ), ועיין ספר חסידים (סימן רכב).

* * * * ועיין פרשת מקץ פנינים אות ד מה שפירש בזה.

* * * * דרשה כ"א כסלו תשכ"א

- (ב) ויאמר אליהם ראובן אל תשפכו דם, השליכו אותו אל הבור הזה וגו', למען הצייל אותו מידם להשיבו אל אביו (לו, כג). ויש להקשות, דהלל היה זה הכרח גמור מן השמים שימכר יוסף ויצוא למצרים, כדי שיצואו כל ישראל אחריו, שזוה תתקיים גזירת הגלות כס, ואם כן לא היה צמאיאות שיתקיים מה שאמר ראובן להשיבו אל אביו, והאיך אפשר שכתבה תורה דבר שלא היה אפשר להיות צמאיאות.
- (ג) וישב ראובן אל הבור והנה אין יוסף בבור, ויקרע את בגדיו, וישב אל אחיו ויאמר הילד איננו ואני אנה אני בא (סס, כט-ל). ויש להבין כוונתו באומרו ואני אנה אני בא, וכי להיכן היה לו לילך.
- ויש' לומר צהקדם מה דאיתא צמדרש רזה (צ"ר פד, יא) כך היה אבינו יעקב סבור שתחיית המתים מגעת צימיו, שנאמר (לו, י) 'הצוא נצוא אני ואמך', והלא אמך כבר מתה וכו', ולא היה יעקב אבינו יודע שהדברים מגיעים לצלה שפחת רחל שגדלתו כאמו. ולכאורה הלא קודם תחיית המתים מוכרח שיהא נשלם כל התיקון בעולם, שהרי אחר תחיית המתים לא יהיה עוד גלות, ורוח הטומאה יעציר מן הארץ (זכריה יג, ב), ואם כן האיך יתכן שחשב יעקב שכבר תהיה תחיית המתים צימיו, והלא צימיו עדיין לא נעשו כל אלו התיקונים. והלא ודאי נריך לומר, דאילו לא שגרס החטא, אז היה צאמת מציאות שלא יהיה גלות כלל, ויזכו תיכף ומיד לתחיית המתים^ל.

מילואים

כט. וכמו שפירש רש"י על הכתוב (בראשית לו, יד) 'וישלחו מעמק חברון', מעצה עמוקה של אותו צדיק הקבור בחברון, לקיים מה שנאמר לאברהם בין הבתרים (שם טו, יג) 'כי גר יהיה זרעך'.

גם איתא בגמרא (שבת פט ע"ב) ראוי היה יעקב אבינו לירד למצרים בשלשלאות של ברזל, אלא שזכותו גרמה לו. וכיוצא בזה איתא במדרש (ב"ר פו, ב) 'ויסוף הורד מצרימה' (בראשית לט, א), הוריד לאבינו יעקב למצרים וכו', משל לפרה שהיו מושכין אותה למקולין, ולא היתה נמשכת, מה עשו לה, משכו את בנה לפניה, והיתה מהלכת אחריו על כרחה שלא בטובתה, כך היה יעקב אבינו ראוי לירד למצרים בשלשלאות ובקולרין, אמר הקב"ה, בני בכורי ואני מורידו בבזיון וכו', אלא הריני מושך את בנו לפניו, והוא יורד אחריו על כרחו שלא בטובתו וכו'. ועל כן מטעם זה היה הכרח שיבוא בדעת השבטים לדון את יוסף, כדי שעל ידי זה יתגלגל הדבר וירד למצרים, ואז יוכל יעקב אבינו לירד אחריו למצרים בכבוד ולא בבזיון.

ואף דאיתא (זו"ח בפרשת מט ע"א) דאדרבה גלות מצרים היה בשביל חטא מכירת יוסף, הרי הדבר מבואר במדרש (תנחומא וישב, ד) שהיה על דרך דכתיב (תהלים טו, ה) 'נורא עלילה על בני אדם', והיינו שגלות מצרים היה הכרח בלאו הכי, אלא שאין עונש בלא חטא, לכך הזמין הקב"ה חטא מכירת יוסף, כדי שעל ידי זה יוכל להענישם בגלות מצרים, אבל באמת היתה הגזירה קדומה מכבר³⁵].

ל. ואף שכבר היתה הגזירה קדומה מברית בין הבתרים, כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם, מכל מקום יש לומר, דהנה כבר נשתברו הרבה קולמוסין לתרץ הקושיא האיך יצאו ממצרים אחר רד"ו שנה, והלא הגזירה היתה על ת' שנה. אבל יש לתרץ בפשטות, לפי המבואר במדרש (במדב"ר כ, ב) דגזירה רעה יש לה חזרה, ועל כן אף שגזר הקב"ה שיהיה הגלות ת' שנה, מכל מקום חזר בו אחר כך. ולפי זה

* ועיין ויואל משה (מאמר ב סימן יט).

ואפשר שגם ראובן היה לו חשבון זה, שיהיה מיד עולם התיקון, ועל כן התחיל לעשות עולות לתקן את מעשיו, וזהו מה שהיה עסוק אז בשקו וצתעניתו, שהרי כל אחד מנידו מוטל עליו לתקן מה שצחלקו, שלא לעכב את ציאת המשיח. וכיון שחשב ראובן שיהיה מיד עולם התיקון, שפיר אמר הכתוב 'להשיבו אל אציו', שהרי אלמלי היה אז עולם התיקון, צאמת היה מציאות שישב יוסף אל אציו, שהרי לא היו צריכים כלל להגיע למצרים לקיים שם גזירת הגלות.

אמנם כשחזר ראובן אל הצור וראה כי 'הי'דד איננו', הבין מזה כי לא תהיה תחיית המתים צימיהם, ולכך אין יוסף צבור, כדי שישתלשל הדבר ויגיע למצרים, כי עדיין מוכרח שיהיה גלות מצרים וגם גלויות אחרות לפני תחיית המתים, לזה התאונן ואמר 'ואני אנה אני בא', הכוונה בזה על פי מה שכתב הרב הקדוש ר' חיים וויטאצ' ז"ל (שער הפסוקים ר"פ שמות, ושער המלות פרשת ראה מלות זכירת יצ"מ) דקוד הגלות הוא, כדי שיצברו את הניצולות של הקדושה מבין הארצות, עיין שם ל"א.

וזה שאמר ואני אנה אני בא, כי עכשיו שגרם החטא ונגזר על ישראל גזירת גלות, אם כן אין איתנו יודע צאיזהו מקומן יהא מוטל עלינו עוד לצוא לשם לתקן מה שצריכים, וכמה פעמים סגי שרק אחד יגלה למקום אחד (עיין שהש"ר ב, יט), ועל כן אי אפשר לדעת מה יהיה הגורל של ישראל, וצאיזה מקומות יצטרכו עוד לצוא ולהגיע.

ונמצא לפי זה, כי ראובן חשב צאמת להציל את יוסף ולהשיבו אל אציו, וגם היה מציאות כזה אי לאו שגרם החטא כאמור, ורק כיון שראה שהילד איננו, הבין שעדיין לא הגיע זמן התיקון, ומוכרח שיצוא יוסף למצרים. ולזה אמרו צמדרש אילו היה יודע ראובן שהקצ"ה 'כותב' אחריו וישמע ראובן ויחילהו מידם, והיינו שיהא כתוב בתורה דבר זה, שרצה להציל את יוסף להשיבו אל אציו, דמזה מוכח דבדאי יש מציאות כזה שלא יצטרכו לכל הגלויות, ויוכל להשיבו אל אציו, אז בכתפיו היה טוענו ומוליכו אלל אציו, כי היה מתאמץ ביותר להשיבו אל אציו לב *.

— ❦ —

מילואים

היה מציאות גם שלא תתקיים הגזירה כל עיקר, ושפיר איכא למימר שאם היה אז עולם התיקון היה מתבטל לגמרי כל גזירת הגלות.

ל"א. והאור החיים הקדוש (במדבר כה, לט) כתב, שאם לא היו ישראל חוטאים, היה להם כח לברר את הניצוצות הקדושים במקום שהם, מכל המקומות אשר באו שם, מה שאין כן אחר חטאם דחלש כוחם צריכים לילך בכל אותן המקומות, ולואי שתשיג ידם במקום עצמו אשר שם הניצוצות, עכ"ד.

לב. אלא דלפי שגרם החטא, העלימו ממנו מן השמים שלא יראה פסוק זה כתוב בתורה, וכעין שמצינו ברבן יוחנן בן זכאי (גיטין נו ע"ב) ששתק ולא ידע להשיב לאספסינוס קיסר, וקרי עליה רב יוסף

יד יד

להצילו, על ידי שאמר להשליכו אל צור שהוא מלא נרורות ואין בו נחשים ועקרצים.

ועל פי זה ידויק מה שאמר ראובן (פסוק כג) 'השליכו אותו אל הצור הזה', ולכאורה הא כלל גדול הוא דכל מקום שנאמר 'הזה' בא למעט איזה דבר, ואפילו בלשון חז"ל מצינו (חולין נח ע"ב) שדקדקו בלשון הצרייתא דקתני 'זה' היתר הבא מכלל איסור, זהו למעוטי מאי, ואם כן צריך ביאור, מה בא ראובן למעט באומרו השליכו אותו אל הצור 'הזה'. אכן לפי דברינו מובן שפיר, דרצה לומר להם שישליכו אותו אל הצור הזה דייקא, שהוא מלא נרורות, ולא אל הצור האחר שהוא מלא נחשים ועקרצים.

ובמה שאמר הכתוב והצור ריק אין בו מים, ודייקין מים אין בו אצל נחשים ועקרצים יש בו, ולכאורה הרי לפי דברינו השליכוהו בצור מלא נרורות, ולא בצור שיש בו נחשים ועקרצים. אך הענין צוה הוא, כי

ויקחוהו וישליכו אותו הבורה, והבור ריק אין בו מים (לו, כד). במסכת שבת (כג ע"א) מאי דכתיב והצור ריק אין בו מים, ממשמע שנאמר והצור ריק איני יודע שאין בו מים, אלא מה תלמוד לומר אין בו מים, מים אין בו אצל נחשים ועקרצים יש בו. והקשה הזוהר הקדוש צפרשתן (קפה ע"א) אי נחשין ועקרצין הוו ציה, אמאי כתיב צראובן (פסוק כג) 'למען הציל אותו מידם להשיצו אל אציו', וכי לא חייש ראובן שאותן נחשין ועקרצין יזיקו לו, עיין שם.

ויש לומר בפשטות, על פי מה דאיתא במדרש רבה (בר"ר פד, טו) שני צורות היו, אחד מלא נרורות ואחד מלא שרפים ועקרצים. ולפי זה יש לומר כי באמת לא אמר ראובן להשליכו לתוך אותו צור שהיה מלא נחשים ועקרצים, אלא לתוך אותו צור שהיה מלא נרורות. ומעתה שפיר העיד הכתוב על ראובן למען 'הציל' אותו מידם להשיצו אל אציו, כי באמת נתכוון

מילואים

(ישעיה מד, כה) 'משיב חכמים אחר ודעתם יסכל'. וכתב המהרש"א ז"ל (חידושי אגדות ד"ה ואמר משיב חכמים) דעון אנשי העיר הוא הגורם שהקב"ה משיב חכמים וגו', שלא יהיה להם דעת להשיב, עכ"ד. ועל דרך זה היה בראובן, דלפי שגרם החטא שלא יוכל להיות מיד עולם התיקון, על כן העלימו ממנו פסוק זה, ולא ידע בבירור שיש מציאות שיוכל להשיב את יוסף אל אביו, ולא יהיה גלות מצרים, ולכך לא טענו על כתפיו להוליכו אצלו.

ולענינינו, הנה צריכים אנחנו לתת שבח והודיה לה', ועל כל נשימה ונשימה תהלל יה (בר"ר יד, ט), על מה שנתקיים בנו רישא דקרא 'למען הציל אותו מידם', שניצלנו ממות לחיים ברוב רחמיו וחסדיו יתברך שמו, אבל סיפא דקרא 'להשיבו אל אביו', זה חסר לנו עדיין, כי עדיין לא היה קץ הגליות, שכבר נוכל לשוב אל אבינו שבשמים, כי עוד מוטל על כל אחד לתקן מה שצריך, וגם לסגל לעצמו מצוות ומעשים טובים, אלא שאין אנו יודעים אנה אנו באים, ומה שמוטל עלינו לתקן. ועל כן ידינו פרושות בתפלה לה', דהלא הוא שומר משמרתה של תורה (ירושלמי ראש השנה פ"א ה"ג), וקיימא לן (אור"ח סימן תקפה ס"ד) המתחיל במצוה אומרים לו גמור, ועל כן כמו שהתחיל במצוה להצילנו, כך ימשיך שתהיה הצלה גמורה להשיבו אל אביו.

אחר שהשליכו את יוסף לתוך הצור שהיה מלא
 צורות, הרגישו הנחשים והעקרצים כי צור
 הסמוך נמצא נדיק גדול, ונחשים ועקרצים הלך
 הם מכוחות הטומאה^{לג}, וידוע שכוחות
 הטומאה שונאים תמיד לאיש ישראל, וצפרט
 לאיש נדיק^{לד}, ועל כן עזרו כל הנחשים
 והעקרצים אל אותו הצור שבו הושלך יוסף,
 כדי להזיקו, ואמנם אף על פי כן לגדול נדקתו
 לא היו יכולים להזיקו.

ולפי זה נמצא, כי בהלכת יוסף מן הצור
 היה נס כפלים, שכל מה שהרגישו
 צו הנחשים והעקרצים וצאו אללו, היה גם כן
 על פי נס, שהרי מתחלה לא היו כלל נחשים
 ועקרצים צאותו הצור. ושם אחר שצאו אללו
 נעשה לו עוד נס, שניצל מהם ולא הזיקוהו^{לה}.

ואפשר שזהו כוונת המדרש שאמרו, שני
 צורות היו, אחד מלא צורות ואחד
 מלא שרפים ועקרצים, ודרשוהו מכפל הלשון
 'הצורה והצור', מכלל שהיו שם שני צורות (עיין
 מתנות כהונה). ולכאורה קשה דלמאי נפקא מינה
 כתבה תורה פעם שנית 'הצור' כדי לדרוש
 שהיו שם שני צורות, והלא הוא מילתא דפשיטא
 שצמדצר נמצאים כמה צורות. אך לפי דרכינו
 אחי שפיר דבא לאשמעינן שהיה שם נס כפול,
 כי ראובן אמר להשליך את יוסף אל אותו הצור
 שהיה מלא צורות, ואחר כך נעשה נס שצאו
 לתוכו נחשים ועקרצים מצור הסמוך לו, וזוה
 נעשה נס שני שלא הזיקו הנחשים והעקרצים
 את יוסף אף אחר שצאו אללו *.

מילואים

לג. שהרי כל העופות והחיות הטמאים שורשם מצד הטומאה, וכן להיפך שבעלי חיים טהורים שורשם
 מצד הטהרה, וכמו שאמרו חז"ל (סנהדרין קח ע"ב) שדירתן של עופות טהורים עם הצדיקים, דודאי
 אין הכוונה כפשוטו שהצדיקים דרים בפועל ביחד עם העופות בכלובן, רק הכוונה שעופות טהורים
 באים גם כן משורש הטהרה כמו הצדיקים, ועל כן הוה כאילו הם דרים ביחד, לפי שמחשבת הצדיק
 נמשך אחר שורשו, ומקום שנמצא מחשבת אדם נחשב כאילו דירתו שם, כמו שכתב הרמב"ן בחידושו
 (עירובין יז ע"ב) * *.

לד. וכמו שאמרו (חולין צא ע"א) תלמיד חכם לא יצא יחידי בלילה, והטעם כדי שלא יתקנאו בו המזיקים,
 שעיקר שליטתם בלילה. ועל דרך זה אמר רבי עקיבא (פסחים מט ע"ב) כשהייתי עם הארץ, אמרתי מי
 יתן לי תלמיד חכם ואנשכנו כחמור. וכבר כתב הרבינו יונה בשערי תשובה (שער ג אות קמח) כי זהו המבחן
 לאדם, אם הוא משבח המעשים הטובים והחכמים והצדיקים, תדע ובחנת כי איש טוב הוא, ושורש
 הצדק נמצא בו, כי לא ימצא את לבו רק לשבח את הטוב והטובים וכו', והמשבח מעשים מגונים או
 מהלל רשעים, הוא הרשע הגמור והמחלל את עבודת השי"ת. וזהו פירוש הכתוב (משלי כז, כא) 'מצרף
 לכסף וכור לזהב ואיש לפי מהללו', כי מעלות האדם הוא לפי מה שיהלל, עכ"ד.

לה. והוא על דרך שפירש מרן החתם סופר בדרשותיו (ח"ב דרוש לח' תמוז תקס"ט דף שג ע"ב) את הכתוב
 (תהלים ס, ו) 'נתתה ליראיך נס להתנוסס', דלפעמים עושה הקב"ה נס לפורעניות להביא צרה שלא

* ליל ה' דחנוכה תש"י, ודרשה כ"א כסלו תשי"ז

** ועיין בישמח משה (פרשת צו טעם א לשבה"ג).

מה שכתוב כאן וצמשנה תורה, זכרון, מה שכתוב צנצאים, צספר, מה שכתוב צמגילה, הרי שהתורה תלויה ותפרש ותודיע ותרמוז על מה שיהיה בעתיד, והכי נמי מלות נר חנוכה ניתנה למשה צסיני על שם העתיד, עכ"ד.

והנה כענין הזה יש להקשות, על מה שאמר הכתוב וישליכו אותו הצורה, והצור ריק אין צו מים, דדייקינן מים אין צו אצל נחשים ועקרצים יש צו, וצפסות משמע מזה, דצסעה שהשליכו את יוסף אל הצור כזר היו צו נחשים ועקרצים, והלא נתבאר, דצסעה שהשליכו את יוסף אל הצור, עדיין לא היו שם נחשים ועקרצים אלא לרורות, ורק אחר כך עזרו לשם מצור הסמוך. אמנם לפי האמור יש לומר גם כזה, דמה שנאמר והצור ריק אין צו מים, דדייקינן מים אין צו אצל נחשים ועקרצים יש צו, זה נאמר על שם העתיד, אצל צאמת צסעה שהשליכו אותו אל הצור עדיין לא היו צו נחשים ועקרצים ל'.

ובדרך זה אפשר לזכר מה דאיתא התם בגמרא (שבת כז ע"א) אמר רב כהנא, דרש רב נתן זר מניומי משמיה דרבי תנחום, נר של חנוכה שהניחה למעלה מעשרים אמה, פסולה כסוכה וכמצוי, ואמר רב כהנא, דרש רב נתן זר מניומי משמיה דרבי תנחום, מאי דכתיב והצור ריק אין צו מים וכו', מים אין צו אצל נחשים ועקרצים יש צו. וכזר נאמרו צוה פירושם שונים, לזכר סמיכות המאמרים של רבי תנחום זה לזה.

ויש לומר, דהנה ידוע שיטת הבה"ג (מלות קום עשה אות קלט) שמנה מלות נר חנוכה בכלל תרי"ג מלות התורה, ותמה עליו הרמב"ם (סה"מ שורש ראשון) דהלא נר חנוכה קצוה חכמים צצית שני, וכי אפשר שנאמר למשה צסיני, כי כשיקרה לנו עם היוונים כך וכן, יתחייב לנו להדליק נר חנוכה, עכ"ד. והרמב"ן צהשגותיו שם כתב ליישב דעת הבה"ג, על דרך שדרשו (מגילה ז ע"א) 'כתוב זאת זכרון צספר' (שמות יז, יד), כתוב זאת,

מילואים

בטבע העולם, ואחר כך הוא מציל מהרעה, וזהו נתתה ליראיך נס להתנוסס, דהיינו מתחלה נס לפורעניות, כדי שתוכל לעשות להם אחר כך נס בהצלה, עיין שם דבריו.

לו. וכיוצא בזה מצינו כמה דברים שנכתבו בתורה על שם העתיד, וכהא דאיתא בגמרא (כתובות י ע"ב) מאי אלמנה, על שם מנה (פירש רש"י שאם נישאת משנתאלמנה, אין לה כתובה אלא מנה), ופריך אלמנה דכתיבא באורייתא (ועדיין לא נתקנו כתובות) מאי איכא למימר, ומשני דעתידין רבנן דמתקני לה מנה. ומקשי ומי כתב קרא לעתיד (לקרות על שם דבר העתיד), אין, דכתיב (בראשית ב, יד) 'ושם הנהר השלישי חדקל, הוא ההולך קדמת אשור', ותנא רב יוסף אשור זו סליקא, ומי הואי (העיר בנויה בבריאת עולם), אלא דעתידה, הכא נמי דעתידה.

ועל דרך זה כתב רש"י ז"ל על הכתוב (בראשית יד, ג) 'הוא ים המלח', לאחר זמן נמשך הים לתוכו ונעשה ים המלח. וכן כתב על הכתוב (שם, ז) 'ויבואו אל עין משפט היא קדש', על שם העתיד שעתידין משה ואהרן להשפט שם וכו'. וכן צריך לומר במה שנאמר (שם לו, מג) 'אלוף מגדיאל', ופירש רש"י היא רומי, והרי רומי עדיין לא היתה אז בעולם, וכדאיתא בגמרא (שבת נו ע"ב) בשעה שנשא שלמה את בת פרעה, ירד גבריאל ונעץ קנה בים, ועלה בו שירטון, ועליו נבנה כרך גדול של רומי, אלא ודאי שנכתב על שם העתיד.

והנה הקשו התוספות (שנת שם ד"ה נר) אהא דאמר רבי תנחום, נר של חנוכה שהניחה למעלה מעשרים אמה 'פסולה' כסוכה וכמזוי, דהוה ליה למימר 'ימעט' כמו גזי מזוי, דאמר התם (עירובין ז ע"א) מזוי דרצון תני תקנתא, סוכה דאורייתא לא תני תקנתא, עיין שם. אמנם לפי שיטת הבה"ג אחי שפיר, דסבירא ליה דנר חנוכה דאורייתא, ומשום הכי לא תני תקנתא כמו גזי מזוי דרצון, אלא תני פסולה כמו גזי סוכה דאורייתא.

ובזה יבואר על נכון סמיכות מאמרי רבי תנחום, 'נר של חנוכה שהניחה למעלה מעשרים אמה, 'פסולה' כסוכה ובמבוי', ולשון זה מוכיח כשיטת הבה"ג דנר חנוכה דאורייתא כאמור, וניתנה למשה צסיני, ונריך לומר שניתנה למשה צסיני בדרך רמז על שם העמיד, וכמו שכתב הרמב"ן. ולזה הסמיך את המאמר השני 'מאי דבתיב והבור ריק אין בו מים וכו', מים אין בו אב"ל נחשים ועקרבים יש בו, ולכאורה קשה, דאם כן האריך נחשז זה לראובן להללה, וכמו שהקשה הזוהר הקדוש, ונריך לומר שבאמת לא אמר ראובן להשליכו אלא לצור מלא נרורות, אלא שאחר כך עזרו לשם הנחשים והעקרבים. ואמנם לפי זה יקשה, הא דמשמע מפשטיה דקרא דבשעה שהשליכו אותו אל הבור כבר היו בו נחשים ועקרבים, אלא על כרחך נריך לומר דגם זה נאמר על שם

העמיד, שאחר כך נעשה צור שיש בו נחשים ועקרבים*.

טו

ויקחוהו וישליכו אותו הבורה, והבור ריק אין בו מים (לו, כד). צמדרש רבה (בר"ר פד, טו) אמר רבי אחא, צור ריק, נתרוקן צורו של יעקב, אין בו מים, אין צו דצרי תורה שנמשלו למים, שנאמר (ישעיה נה, א) 'הוי כל נמא לכו למים'. ונריך ביאור מה שאמר נתרוקן צורו של יעקב מדצרי תורה, דהלל היו לו שאר השצטים הקדושים, שכל דצריהם צודאי היו דצרי תורה, והאריך יאמר שנתרוקן צורו מדצרי תורה.

ואפשר לומר על פי מה דאיתא צמדרש (קה"ר יא, ז) תורה שאדם למד בעולם הזה, הצל היא לפני תורתו של משיח, כי התורה שיזכו להשיג אז בעת ביאת משיח צדקינו, תהיה אור גדול כל כך, עד שהתורה שלמדו בעולם הזה, תהיה כנר צפני האצוקה כנגד תורתו של משיח.

והנה התורה שלמד יעקב צדינו עם צניו, צודאי היתה תורה של עולם הזה, כי תורתו של משיח לא היה יכול ללמוד עמהם, וכדרך שמצינו (פסחים נו ע"א) דכשציקש לגלות את הקץ נסתלקה ממנו שכינה, ולזה לא למד עמהם את תורתו של משיח. אבל בשעה שעסקו

* ליל ה' דחנוכה תש"י

השצטים במכירתו של יוסף, שצזה טמון השגות גבוהות ונעלמות, שאי אפשר להשיגם עד זיאת המשיח לז, אז צאו לידי השגה עליונה להשיג תורתו של משיח.

ועל זה אמרו במדרש נתרוקן צורו של יעקב מדברי תורה, היינו לפי שהשיגו אז תורתו של משיח, ולעומת תורתו של משיח נתרוקן צורו של יעקב, כי התורה שלמד יעקב עד אז היתה תורה של עולם הזה, והיא הצל לפני תורתו של משיח*.

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל אֶחָיו, מֶה בָּצַע כִּי נִהְרֹג אֶת אֶחָיו וּבְסִינֹו אֶת דַּמּוֹ, לָכוּ וּנְמַכְרֵנוּ לְיִשְׁמַעֲאֵלִים וְגו' (לז, כו-כז).

(א) פירש בתרגום אונקלוס מה ממון נהני לנא ארי נקטול ית אחונא. והוא משולל הצנה, וכי ממון היו מבקשים בהריגתו, עד שיאמר להם שלא יהיה להם מזה שום הנאת ממון.

(ב) במדרש תנחומא (עקב, ו) ויאמר יהודה אל אחיו מה צנע וגו', ישבו לפרוס על הפת, אמר להם הורגים אנו את אחינו ומצרכים,

שנאמר (מהלים י, ג) 'וצנע צרך נאך ה', לכו ונמכרנו לישמעאלים. ויש לתמוה, דהלל צנע צרך לא נאמר אלא על מי שמצרך על דבר הגזול, וכמו שאמרו (בבא קמא נד ע"א) הרי שגזל סאה של חטין וכו' והפריש ממנה חלה, כיצד מצרך, אין זה מצרך אלא מנאך, ועל זה נאמר צנע צרך נאך ה'. אבל כאן שרצו להרוג את יוסף, אין לו שום שייכות לענין הצרכה, ומדוע יקרא צנע צרך, וכי רוצה אינו יכול לצרך על מאכל שאינו גזל צידו.

ונראה בהקדם מה דאיתא במדרש (במדכ"ר יג, יז) שמכירת יוסף זכות היה לו, וזכות היתה לאחיו ולכל בית אציו, ולכך נמכר על ידם, שמגלגלין זכות על ידי זכאי, עיין שם. והיינו משום דצאמת נמחה לישראל טובה גדולה על ידי מכירת יוסף, וכדאיתא במדרש (ויק"ר לז, ה) יוסף ירד למצרים, וגדר עצמו מן הערוה, ונגדרו ישראל בזכותו, ובזכות זה יצאו ממצרים, כדאיתא שם במדרש דעל ידי שגדרו ישראל ממצרים עצמן מן הערוה נגאלו ממצרים. וכן על ידי זה זכו לקבל את התורה, כמבואר בצוהר הקדוש (יתרו עח ע"ב) דבשעת מתן תורה פקד ה' את כל עמו, וראה דכולהון בני מהימנותא בני קשוט, אין בהם אחד שנוכל בפסול, ולכך נתן להם את התורה. ונמצא כי על ידי שנמכר יוסף, ונמגלגל הדבר וירד

מילואים

לז. וכן איתא במדרש (בר"ר פה, א) שבאותה שעה היה הקב"ה עוסק בבריאת אורו של מלך המשיח.

למנצרים ועמד בנסיון, וכו' ישראל לנצח ממנצרים ולקבל את התורה לח.

והנה ידועים דברי מדר"ש פרימו (הציאו)
 החיד"א בראש דוד פרשת תצוה ד"ה ויתכן להצין)
 דלכאורה איך מותר לנו ליהנות מטוב עולם הזה, הא הוי גזל מחלקו של עשו, שהרי העולם הזה ניתן לחלקו של עשו. אמנם אמרו חז"ל (שבת פח ע"א) שהתנה הקב"ה עם מעשה בראשית ואמר להם, אם ישראל מקבלים את התורה אתם מתקיימין, ואם לאו אני מחזיר אתכם לתוהו ובוהו, ונמצא כי כאשר קבלו ישראל את התורה, קיימו על ידי זה את הארץ ומלואה, וקיימא לן (בבא מציעא כד ע"א) דהמזיל מזוטו של ים ומשולליתו של נהר הרי אלו שלו, ועל כן מגיע לנו ליהנות מטוב העולם הזה על פי הדין, עכ"ד.

ונמצא לפי זה, דמה שיכולים בני ישראל ליהנות מטוב עולם הזה, אף שהוא חלקו של עשו, זהו בזכות יוסף הצדיק שירד למנצרים, וגדר עצמו מן הערוה, וכבש הדרך לפני כל ישראל שיוכלו להשאר בקדושה במנצרים, ולקבל את התורה, ועל ידי זה הם זוכים בטוב עולם הזה, מדין המזיל מזוטו של ים.

והיינו דאמר יהודה 'מה בצע בי נהרוג את אחינו', מה ממון נתהני לנא, כלומר אם נהרוג את יוסף, הרי לא נוכל לזכות לקבלת התורה, ואם כן יהא אסור לנו ליהנות מממון עולם הזה, כיון שהוא גזל מחלקו של עשו. וזהו גם כן ביאור המדרש, שאמר להם הורגים אנו את אחינו ומצרכים, בתמיה, דהלא בלי כוחו של יוסף יהיה כל טוב עולם הזה גזל צדינו, ואם כן בכל מה שנהנה מעולם הזה ונצרך עליו, נהיה בכלל צונע צרך נאך ה', ועל כן 'לכו ונמכרנו לישמעאלים', ועל ידי זה יוכל להתגלגל על ידו קבלת התורה, ושפיר נוכל לצרך על הנאת עולם הזה.

ולפי דרך זה יש לזכר, מה דאיתא בגמרא (סנהדרין ו ע"ב) רבי מאיר אומר, לא נאמר צונע אלא כנגד יהודה (פירש רש"י שהיה לו ליהודה לומר נחזירנו לאצינו, אחרי שהיו דבריו נשמעין לאחיו), שנאמר 'ויאמר יהודה אל אחיו, מה צנע כי נהרוג את אחינו', וכל המצרך את יהודה הרי זה מנאך, ועל זה נאמר 'וצונע צרך נאך ה''. והוא פלא, שלא נאמר שום לימוד זכות על יהודה המלך שצצטטים, אלא חייבו אותו כל כך, עד שהמזכרו הרי זה מנאך ח"ו*.

מילואים

לח. ועל פי זה כתב ק"ז זללה"ה בישמח משה (פרשת ויגש) על מה שאמר יוסף אל אחיו (בראשית מה, ז) 'וישלחני אלהים לפניכם וגו' ולהחיות לכם לפליטה גדולה', פירוש ולהחיות לכם, שתהיו חיים דהיינו שומרי הברית קודש, שמדה זו נקראת חי עלמין (וזה"ק מקץ קצג ע"ב), לפליטה 'גדולה', כדי שתוכלו לקבל את התורה [על דרך שאמרו (מגילה כז ע"א) בית 'גדול' שמגדלין בו תורה], עכ"ד.

* ועיין בסמוך אות יז.

לדיקים כמותם, הרי הוא מנאץ את ה', וצאמת לא היה הדבר כן, אלא כל כוונת יהודה היתה אך ורק למען קיום התורה הקדושה*.

וַיֹּאמֶר יהודה אל אחיו, מה בצע בי נהרוג את אחינו וגו', לבו ונמכרנו לַיִשְׁמֵעֵאֵלִים וגו' (לו, כו-כו). איתא בגמרא (סנהדרין ו ע"ג) רבי מאיר אומר, לא נאמר צונו אלא כנגד יהודה, שנאמר 'ויאמר יהודה אל אחיו, מה צע כי נהרוג את אחינו', וכל המצרך את יהודה הרי זה מנאץ, ועל זה נאמר 'וצונו צרך נאץ ה''. ורש"י ז"ל (ד"ה כנגד יהודה) פירש, שהיה לו ליהודה לומר נחזירנו לאחינו, אחרי שהיו דבריו נשמעין לאחיו. והקשה היפה מראה (על ירושלמי סנהדרין פ"א ה"ג) אמאי קרי מנאץ למי שמצרך את יהודה, ולא ליהודה גופיה. ועוד, מאי טעמא קאמר נאץ ה', דמשמע ענין הכעסה או כפירה, עיין שם לדרכו ל"ט.

וַאֲפֹשֶׁר לומר צוונת הגמרא, דהנה לכאורה צאמת קשה, מדוע אמר יהודה לכו ונמכרנו, ולא אמר להחזירו אל אציו. אך צאמת

וּלְפִי דרכינו יש לומר, דהנה מפשרון של דברים נראה לכאורה, כאילו יהודה היה מצין על ממון עולם הזה, וצאמרו מה צע עשה חשבונות טוונות ומועילות לתכלית אסיפת הון עולם הזה, וכאמור שעל כן אמר להחיות את יוסף, כדי שיצואו ישראל לקבל את התורה ויוכלו ליהנות מטוב עולם הזה. אצל צאמת חס ושלוש לחשוב כן, כי השצטים הקדושים צודאי היו מופשטים לגמרי מעניינים כאלו, ואף ממון הגשמי היה אללם גופי תורה, שכל הממון שסיגלו לעצמם היה עצור החזקת התורה, ואם לא לתכלית זה לא היו צריכים לשום ממון. ואם כן מה שאמר יהודה מה צע, צודאי היה לכוונה שיהיה לישראל השפעת ממון, למען יוכלו להקים צתי חינוך לתורה, שהרי להחזקת התורה צריכים מעות רב.

וְלַעֲנִין זה אמרו כל המצרך את יהודה הרי זה מנאץ, הכוונה בזה על מי שאומר על יהודה, דמה שאמר מה צע היה על דרך הפשוט, שהיה חושב מחשבות לאסוף ממון עולם הזה, מחמת שהיה אוהב כסף, ומשבח אותו שהיה איש מחוכם האיך לאסוף הון, ומי שאומר כן צודאי מגנה אותו מאוד, כי דבר זה גנאי גדול הוא לדיקים, ואם אומר כן על

מילואים

ל"ט. והמהרש"א ז"ל (חידושי אגדות שם ד"ה כנגד יהודה) רוצה לחדש, דלשבח יהודה קאמר, ומברך במקום זה הוא במקום קללה וגידוף, כמו (מלכים א' כא, יג) 'ברך נבות אלהים ומלך'. וזה שאמר 'כל המברך את יהודה', ומגדפו על מה שאמר מה בצע כי נהרוג וגו', ומכרו בממון ולא החזירו לאביו, 'אין זה אלא מנאץ ה', כיון שיהודה כוונתו לשם שמים היה וכו', עכ"ד. אמנם קשה על זה, דהאיך אפשר להוציא הכוונה מן המשמעות.

* דרשה א' וישב תשכ"ג ותשכ"ח

ועל כן אסור לעשות מזה שנת, כדי שלא יבוא
לידי ההיפוך ח"ו*.

יח יח

וַיְהִי בַעַת הַהוּא וַיֵּרֶד יְהוּדָה מֵאֵת אָחִיו
וּגְו' (לח, א). במדרש רבה (בר"ר פה, א)
רבי שמואל בר נחמן פתח (ירמיה כט, יא) 'כי
אנכי ידעתי את המחשבות', שצטים היו עסוקין
במכירתו של יוסף וכו', ויהודה היה עסוק
ליקח לו אשה, והקצ"ה היה עוסק בצריאת
אורו של מלך המשיח, ויהי בעת ההיא וירד
יהודה, 'בטרם תחיל ילדה' (ישעיה סו, ז), קודם
שלא נולד משעבד הראשון נולד גואל האחרון.
יש להבין שייכות הדברים, מה שהיה הקצ"ה
עוסק באורו של משיח, באותה שעה שהיו
השצטים עסוקין במכירת יוסף ויהודה בלקיחת
אשה.

וַיֵּשֶׁב לומר, דהנה ידוע שחטא מכירת יוסף
היתה עלילה מן השמים, כי על ידי זה
נתגלגל הדבר, ולעצד נמכר יוסף בצית פוטיפר,
ובזכות שגדר עצמו שם מן הערוה, נגדרו כל
ישראל אחריו, כדאיתא במדרש (ויק"ר לב, ה),
ובזכות זה יאלו ממזרים, כדאיתא שם במדרש
שעל ידי שגדרו ישראל ממזרים עצמן מן
הערוה, נגאלו ממזרים, וכן על ידי זה זכו
לקבל את התורה, כמבואר בזוהר הקדוש (יתרו
עח ע"ב). ונמצא כי היה צורך גדול שירד יוסף
למזרים, כדי שיתקיימו שם ישראל, ויגאלו
ממזרים ויקבלו את התורה.

אין זו קושיא, כי כל זה היה מן השמים, וכמו
שפירש רש"י על הכתוב (בראשית לו, יד) 'וישלחהו
מעמק חצרון', מענה עמוקה של אותו נדיק
הקצור בחצרון, לקיים מה שנאמר לאברהם בין
הצתרים (שם טו, יג) 'כי גר יהיה זרעך', ואם
כן אין צורך בזיון ליהודה על שלא אמר להחזירו
אל אביו, כי מן השמים הכריחו שיהיה כן.

אמנם מעתה אי אפשר גם לשבח את יהודה
על שאמר מה צלע כי נהרוג, דמאחר
שהיה מוכרח להיות כן, הלא ההכרח לא ישובח
ולא יגונה. ולפי זה מי שמצרך את יהודה כאילו
היה הדבר תלוי בצחירתו, אם כן מתוך שצחו
בא לידי גנותו, שאם באמת היה הדבר תלוי
בצחירתו, יקשה דיותר היה לו לומר להחזירו
אל אביו. וזהו על דרך שאמרו חז"ל (ערכין טו
ע"א) אל יספר אדם בטובתו של חבירו, שמתוך
טובתו בא לידי גנותו. ולזה אמרו המצרך את
יהודה הרי זה מנאץ, שאם משצחים את מעשיו,
אם כן יוצא דאדרבה היה לו בזה עון על שלא
אמר להשיבו אל אביו.

ובמה שהציאו על זה את הפסוק וצולע צרך
נאץ הוי"ה, שהרי אם מצרכים את
יהודה כאילו היה הדבר תלוי בצחירתו, אם כן
יתעורר קושיא גם לאלהינו יתצרך שמו, על
שהניח נפש נדיק צידי צעלי צחירה, ולא הודיע
להשצטים הקדושים שהיו נציאי אמת, שלא יעשו
כזה עם יוסף הנדיק, ואם כן צמה שמצרכים
את יהודה מתעורר ניאוך גם כלפי שמיא ח"ו,
דודאי צריך לומר שהכל היה על פי הכרח צידי
שמים, ולא היה תלוי כלל בצחירת השצטים,

יט

וַיְהִי כְּמוֹשָׁלֶשׁ חֳדָשִׁים, וַיּוֹגֵד לַיהוּדָה
לֵאמֹר זִנְתָה תְּמֹר בַּלְתֵּךְ וְגו',
וַיֹּאמֶר יְהוּדָה הוֹצִיאוּהָ וּתְשָׂרָף וְגו', וַיִּכְר
יְהוּדָה וַיֹּאמֶר צִדְקָה מוֹמְנִי (לח כד-כו).

(א) קשה, מעיקרה מאי קסבר ולצקוף מאי
קסבר, וכיון שמתחלה צירר דינה לשריפה
על שזינתה, מפני מה חזר עתה מגזר דינו,
אחר שנתוודע לו כי ממנו נתעברה^ב.

(ב) ויבר יהודה ויאמר צדקה מומני, פירש
בתרגום יונתן דמן קדמי הוה פתגמא,
ואשתזבו תרויהוס מן דינא (פירוש מלפני היה
הדבר, וניצלו שניהם מן הדין). ונראה מזה,
שגם ליהודה נחשב הדבר לחטא, והיה נידון
באותה שעה, אבל אינו מצוהר במה זכה להנצל
מן הדין.

וַנִּרְאֶה לְבָאֵר עַל פִּי מֶה דְּאִיתָא בְּגִמְרָא (בבא
מֵינְעָא נַט ע"צ) צְעוּצְדָא דְתַנּוּר שֶׁל
עֲבָנִי, שֶׁנֶּחֱלְקוּ צו רְצִי אֲלִיעֶזֶר וְחֲכָמִים, וְאָמַר
לְהֵם רְצִי אֲלִיעֶזֶר, אִם הִלְכָה כְּמוֹתִי מִן הַשָּׁמַיִם
יֹכִיחוּ, יֵאָחַז צֵת קוֹל וְאָמְרָה, מֶה לָּכֶם אֲלֹל
רְצִי אֲלִיעֶזֶר שֶׁהִלְכָה כְּמוֹתוֹ בְּכָל מְקוֹם, עַמֵּד
רְצִי יְהוֹשֻׁעַ עַל רִגְלָיו וְאָמַר, לֹא בְּשָׁמַיִם הִיא.
וְאִיתָא שֶׁם בְּגִמְרָא מֵאִי לֹא בְּשָׁמַיִם הִיא, אָמַר

וְהִנֵּה מִיְהוּדָה יֵאָחַז הַשְּׂתִלְשֻׁלוֹת מַלְכוּת צִית
דוּד, שֶׁהוּא יֵהִי־הַגּוֹאֵל הָאֲחֵרוֹן, אֲוֹלָם
אִם לֹא הִיָּה יוֹסֵף נִמְכָּר לַמִּצְרִיִּם, וְלֹא הִיָּה הַכַּח
לְיִשְׂרָאֵל לְגִדּוֹר עֲלָמָם שֶׁם מִן הָעֶרְוָה, אִזּוּ לֹא
הִיָּה לְהֵם זְכוּת לְהַגְאֵל מִשָּׁם, וְכִיּוֹן שֶׁלֹּא הָיוּ
יוֹנָאִים מִשָּׁם לְעוֹלָם ח"ו, אִם כֵּן לֹא הִיָּה שׁוֹם
צוֹרֵךְ וְחֹפֵץ בְּמַלְכוּת צִית דוּד, לְגִאּוֹל אֶת יִשְׂרָאֵל
בְּאַחֲרוֹנָה, כִּיּוֹן שֶׁמִּמִּילָא הָיוּ אֲצוּדִים לְגִמְרֵי ח"ו
בְּטוֹמֵאת מִצְרַיִם. אֲבָל עֲכָשִׁי שֶׁנִּמְכָּר יוֹסֵף
לַמִּצְרַיִם, וְעַל יְדֵי זֶה הִיָּה לְיִשְׂרָאֵל זְכוּת לְהַגְאֵל
מִשָּׁם, לְכָךְ יֵשׁ צוֹרֵךְ לְגִאּוֹלָה הָאֲחֵרוֹנָה, שֶׁתִּהְיֶה
עַל יְדֵי מִשִּׁיחַ בֶּן דוּד מִזְרַע יְהוּדָה.

וְלִפִּי זֶה מוֹצֵן שְׁפִיר דְּבָרֵי הַמִּדְרָשׁ, כִּי כָל
הָעֲנִינִים מִקּוֹשְׁרֵים יָחַד, כִּי בִשְׁעָה
שֶׁהִצְטִיִּים הָיוּ עֹסְקִין בְּמִכִּירְתוֹ שֶׁל יוֹסֵף, שֶׁעַל
יְדֵי זֶה נִתְגַּלְגַּל הַדָּבָר שֶׁהִיָּה לְיִשְׂרָאֵל זְכוּת לְהַגְאֵל
מִמִּצְרַיִם, אִזּוּ הִיָּה יְהוּדָה עוֹסֵק לִיקַח לוֹ אִשָּׁה,
וְהַקִּצ"ה הִיָּה עוֹסֵק בְּצִירִיאת אֲוֵרוֹ שֶׁל מֶלֶךְ
הַמִּשִּׁיחַ, שֶׁנִּשְׁתַּלְשַׁל מִזְרַע יְהוּדָה, דְּכִיּוֹן שְׂצוּדָאִי
תִּהְיֶה גִאּוֹלָה הָרִאשׁוֹנָה מִמִּצְרַיִם, עַל יְדֵי כַח
קְדוּשָׁתוֹ שֶׁל יוֹסֵף הַנְּדִיק, אִם כֵּן שְׁפִיר יֵהִי
צוֹרֵךְ שׁוֹב גַּם בְּגִאּוֹלָה הָאֲחֵרוֹנָה עַל יְדֵי הַגּוֹאֵל
הָאֲחֵרוֹן*.

—o—

מילואים

מ. וביותר יפלא, דלעיל כתיב (פסוק טז) 'ויאמר הבה נא אבוא אליך, כי לא ידע כי כלתו היא', ומשמע
מזה, שאם היה יודע כי כלתו היא, אז בודאי לא היה בא אליה, כי היה האיסור יותר חמור, והאיך
אפשר דעכשיו שנתוודע לו שהיא כלתו הותרה לו לגמרי, אתמהה.

* ס"ג וישב תשכ"ב

רבי ירמיה, שכבר ניתנה תורה מהר סיני, אין לנו משגיחין צבת קול. ויש ללמוד מכאן, כי אמנם קודם מתן תורה כשעדיין היתה התורה בשמים, אז שפיר היו משגיחין צבת קול. ואף לאחר מתן תורה, מצוואר בגמרא (יבמות 5 ע"ב) דאם הוא לצורך שעה שומעין לצבת קול אף שהוא כנגד התורה, כמו אליהו צהר הכרמל.

והנה כתב רש"י ז"ל לדקה ממני, רז"ל דרשו (סוטה י ע"ב) שיצאה צת קול ואמרה ממני ומאתי יאלו הדברים. ומעתה אחי שפיר, דאף דודאי היתה תמר אסורה ליהודה מעיקר הדין, ומהאי טעמא דנוה לשריפה, וכן ליהודה נחשצ הדבר לחטא, עם כל זה ניאלו שניהם כאחד מן הדין, מאחר שצפעם ההיא הותר לו הדבר על פי צת קול, שיצאה ואמרה ממני ומאתי יאלו הדברים, ושפיר היה יכול לסמוך על הצת קול, שהרי קודם מתן תורה היו משגיחין צבת קול, ואף לאחר מתן תורה משגיחין צבת קול במקום שהוא לצורך שעה כאמור.

ואם תאמר מדוע אם כן לא גילו לו מן השמים מתחלה שהיא מותרת לו, כדי שלא יטרוך כלל לדונה צשריפה, כבר כתבו המקובלים (ש"ך עה"ת צפרשתן ד"ה שמעתי) דלפי שהיה עמיד לצאת ממנה השתלשלות מלכות צית דוד, על כן הוכרח הדבר להיות צסתר, וצאופן שיהא נראה צעיני הרוחה כאילו יש

צזה פגס ואיסור, כדי לכסות את הדבר מכוחות הטומאה שלא יקטרגו עליו, עכ"ד.

ואפשר דזהו שרמזו צגמרא (סוטה י ע"ב) צדקה ממני, יצתה צת קול ואמרה ממני יאלו כבושים, ופירש רש"י כבושים, דצרי סתר. והיינו שצאה הצת קול ליתן טעם מדוע לא התירה לו הדבר עד עכשיו, וזה שאמרה ממני יאלו כבושים, דצרי סתר, פירוש שהולך הדבר להיות צסתר, וצאופן שיהא נראה כאילו יש צו פגס ואיסור, כדי להסית דעת המקטרג מזה כמצוואר *.

וימאן ויאמר אל אשת אדוניו, הן אדוני לא ידע אתי מה בבית, וכל אשר יש לו נתן בידי, איננו גדול בבית הזה ממני, ולא חשך ממני מאומה וגו', ואיך אעשה הרעה הגדולה הזאת וחטאתי לאלהים (לט ט-י). ולריך ציאור כל האריכות שהקדים לומר וכל אשר יש לו נתן בידי, איננו גדול צצית הזה וגו', דמשמע שרק מטעם זה אסור לו לעשות הרעה הגדולה הזאת, מכיון שנתן הכל צידו, וקשה, וכי צלא זה לא היתה העצירה גדולה כל כך, והלא גילוי עריות הוא מעצירות החמורות שהם ציהרג ואל יעבור (סנהדרין ע ע"א) מא.

מילואים

מא. והרמב"ן ביאר, דבעבור חסרון דעת הנשים הקדים אליה, כי הדבר בגידה באדוניו אשר בוטח בו,

ונראה לפרש בהקדם מה שנאמר לעיל (לט, ג-ד) 'וירא אדוניו כי ה' אתו וגו', ויפקידהו על ציתו וכל יש לו נתן צידו, ואיתא במדרש רבה (בר"ר פו, ה) מלחש ונכנס מלחש ויואל הוה, אמר ליה מזוג רותחין והיו רותחין, פושרין והיו פושרין (וכסזור היה שיוסף מכסף), אמר מה יוסף תבן לעפרים אתה מכניס, חרשין צמנרים צאתר דחרשין חרשין. עד היכן (פירש צמתנות כהונה עד היכן היה סזור שיוסף היה מכסף), עד שראה שכינה עומדת על גביו, הדא הוא דכתיב וירא אדוניו כי ה' אתו מ"ב.

עוד איתא במדרש תנחומא (וישב, ח) וירא אדוניו כי ה' אתו, וכי פוטיפר רשע היה רואה שהקצ"ה עמו, ומה הוא כי ה' אתו, אלא שלא היה שמו של הקצ"ה זו מפיו, היה נכנס לשמשו, והוא היה מלחש ואומר, רבון העולם, אתה הוא צטחוני וכו', תנני לחן ולחסד ולרחמים צעיניך וכו' וצעיני פוטיפר אדוני, ופוטיפר אומר לו מה אתה מלחש, שמא כשפים אתה עושה לי, והוא משיצו לא, אלא אני מתפלל שאמנא חן צעיניך וכו', כיון שראה

רבו כן, מסר לו כל המפתחות, ולא היה יודע אחריו כלום, שכן אמר הן אדוני לא ידע אחי מה צצית.

והנה איתא בגמרא (שבת נו ע"ב) כל האומר דוד חטא אינו אלא טועה, שנאמר (שמואל א' יח, יד) 'ויהי דוד לכל דרכיו משכיל וה' עמו וגו', אפשר חטא צא לידו ושכינה עמו. והקשה צפירוש יד יוסף על העין יעקב (שבת ס"מ לו א"ת ב) דהלל הכתוב ויהי דוד לכל דרכיו משכיל וגו' נאמר קודם החטא, והאיך מוכח מכאן שלא חטא. אך ידוע, דמי שכבר הגיע לגדר שיהיה מושגח עד שהוא יתצרך עמו, ודאי אילו היה עתיד לחטוא לא היה הקצ"ה משרה שכינתו עליו, שהכל גלוי לפניו יתצרך, עכ"ד. וכמו כן יש לומר לענין יוסף הצדיק, דכיון שהגיע למדריגה שהיתה שכינה עומדת על גביו, על כן היה הכרח שלא יחטא, דאם היה חוטא ודאי לא היה הקצ"ה משרה שכינתו עליו אף קודם החטא.

ולפי זה יש לומר, כי מפוטיפר עצמו הציא יוסף הצדיק ראייה דאי אפשר לו לחטוא,

מילואים

ואחרי כן אמר כי יש בענין עוד חטא לאלהים, עכ"ד. אמנם עדיין יש להבין, דאם אמר כן רק בעבור חסרון דעת הנשים, למה נכתב כל זה בתורה באריכות, והלא מכל מה שכתוב בתורה אנו למידין הלכות רבות, ועל כרחך צריך לומר שיש בזה גם ענין פנימי מלבד פשטות הדבר.

מב. והרמב"ן בפרשתן (לט, ד) הוסיף ביאור, כי בעבור היות אדוניו מצרי, לא ידע את ה', ובראותו הצלחתו הגדולה, היה חושש כי דרך כשפים הוא כאשר בבני ארצו, עד שראה שהיה מאת עליון במראה שנראית לו בחלום, או בהקיץ בעמוד ענן, וכיוצא בו לכבוד הצדיק, עכ"ד.

וכדבריו איתא במדרש תנחומא (נשא, ל) היה יוסף מברך להקב"ה, ואדונו ראה אותו מלחש בפיו, והוא אומר לו מה אתה אומר, הוא משיבו ואומר אני מברך להקב"ה, אמר לו אני מבקש לראותו, אמר לו יוסף, הרי חמה שהוא אחד מכמה שמשין שלו, אין אתה יכול להביט בו, כבודו על אחת כמה וכמה, אמר לו הקב"ה, חייך בשבילך אני נגלה עליו, שנאמר 'וירא אדוניו כי ה' אתו'.

וזה שאמר אל אשת אדוני 'הן אדוני לא ידע אתי מזה בבית, וכל אשר יש לו נתן בידי וגו', וכי מפני מה נתן בידי כל אשר יש לו, בודאי זהו מפני שראה שהיתה שכינה עומדת עלי וכמבואר במדרש, ואם כן 'איך אעשה' צעמיד 'הרעה הגדולה הזאת וחטאתי לאלהים', דכיון שהקצ"ה משרה שכינתו עלי, מוכרח שלא חטא גם צעמיד.

ועל פי זה מוצן, דודאי אין הכוונה דצטיל שנתן הכל צידו לכך לא יחטא, דהלא העצירה לכשעצמה חמורה יותר מן הכל, ואף אם לא נתן הכל צידו אסור לו לחטוא, אלא דלפי שהתגברה עליו אשת פוטיפר בכח גדול, וכדאיתא במדרש (פדר"א פל"ט) שכל חכמתו הסיתו אשתו של פוטיפרע^{מג}, לזה אמר לה יוסף הנדיק שיש לה לייאש את עצמה מלהכשילו צעצירה, כי זה אי אפשר בשום אופן, מאחר שה' אתו, כדמוכח ממה שפוטיפר נתן לו כל אשר יש לו, ואם היה עמיד לחטוא, בודאי לא היה ה' אתו *.

כא

ויהי כדברה אל יוסף יום יום, ולא שמע אליה לשכב אצלה להיות עמה (לט, י).

(א) פירש רש"י להיות עמה, לעולם הצא. ולכאורה אינו מוצן הכוונה בזה, דמשמע שאם היה שומע אליה היה נוחל עולם הצא, והלא אדרבה היה יורד לגיהנם ח"ו, וכן איתא במדרש רבה (בר"ר פז, ו) ולא שמע אליה לשכב אצלה להיות עמה, שלא יהיה עמה צגיהנם לעמיד לצא, אצל עולם הצא מאן דכר שמיא.

(ב) ויהי בהיום הזה ויבוא הביתה לעשות מלאכתו וגו' (לט, יא). פירש רש"י רב ושמאל, חד אמר מלאכתו ממש, וחד אמר לעשות נרכיו עמה, אלא שנראית לו דמות דיוקנו של אציו, כדאיתא במסכת סוטה (לו ע"ג). ולכאורה יפלא למאן דאמר לעשות נרכיו עמה, וכי אפשר שיהיה ליוסף הנדיק איזה הוה אמינא בעולם ח"ו לעשות נרכיו עמה, לולא שנראית לו דמות דיוקנו של אציו.

(ג) ותתפשדו בבגדו לאמר שכבה עמי, ויעזוב בגדו בידה וינם ויצא החוצה (לט, יב). ויש לדקדק על אומרו וינם ויצא החוצה, דמאי נפקא מינה להיכן יצא, והיה די לומר וינם ויצא.

(ד) במדרש רבה (בר"ר פז, ח) ויצא החוצה, קפץ בזכות אצות, היך מה דאת אמר (בראשית טו, ה) 'ויצא אותו החוצה'. ונריך ביאור, דהן

מילואים

מג. זה לשון המדרש, שרתה רוח הקודש על יוסף מנעוריו ועד יום מותו, והיתה מנהגת אותו בכל דבר חכמה, כרועה שהוא מנהיג את צאנו, שנאמר (תהלים פ, ב) 'רועה ישראל האזינה נוהג כצאן יוסף', ובכל חכמתו הסיתו אשתו של פוטיפרע, וכשביקש להרגיל בעבירה, ראה דיוקנו של אביו וחזר לאחוריו, וכבש את יצרו.

* ס"ג וישב תשכ"ו

אמת שהלשון נופל על הלשון, מכל מקום הלא הם שני ענינים נפרדים, ולכאורה אין שייכות בין זה לזה כלל.

וּנְרָאָה בהקדם מה שכתב רש"י ז"ל (לעיל פסוק א) בטעם שהסמיך הכתוב מעשה אשתו של פוטיפר למעשה תמר, לומר לך מה זו לשם שמים אף זו לשם שמים, שראתה באטרולוגין שלה שעמידה להעמיד בנים ממנו, ואינה יודעת אם ממנה אם מצתה. וראתה מה שראתה היה בזה אמת, שהרי לבסוף אכן העמיד תולדות מצתה, אלא שהיא לא ידעה שיהיה מצתה, אלא חשבה שיהיה ממנה.

וְהִנֵּה יש לומר, שאשת פוטיפר הראתה גם ליוסף באטרולוגין שלה, שעמיד הוא להעמיד בנים ממנה מ", וכיון שראה שאי אפשר לו להעמיד בנים אלא ממנה, היה לו בזה נסיון גדול אם יסכים לדבריה אף שהוא באופן האסור, ועל דרך דמיונו (יבמות 5 ע"ב) דנציא שאמר לעצור על אחת מכל המצוות שבתורה, שומעין לו היכא דהוה למיגדר מילתא, כגון אליהו צהר הכרמל. והכא נמי היה בזה משום מיגדר מילתא, שיעמיד יוסף בנים, שהרי ממנו יא' יהושע בן נון, שהנחיל את הארץ ולמד תורה לישראל, ועליו נאמר (בראשית מח, יט) 'וזרעו יהיה מלא הגוים'. ונמצא שהיה לו בזה נסיון גדול לשם שמים.

וּבִזְהָ יצוהר דברי האומר שנכנס לעשות זרכיו עמה, דודאי אין הכוונה על פי פשטות

שנכנס לעצור עצירה, חס מלהזכיר, דודאי לא ניתן לומר דבר כזה על יוסף הצדיק לגדל קדושתו, אלא הכוונה שזפעס ההוא הצליחה להכניס על כל פנים ספק בלבו שמה יש לו לעשות כן לשם שמים, מכיון שלא יוכל להעמיד בנים אלא ממנה, ואם כן יש בזה משום מיגדר מילתא, וזה היה גודל הנסיון ליוסף.

וּבִדְרֹךְ זה יוצן מה שפירש רש"י על הכתוב 'ולא שמע אליה לשכב אצלה להיות עמה', להיות עמה לעולם הצא. דהנה איתא בגמרא (סנהדרין קד ע"א) אבא לא מזכי צרא אבא צרא מזכי צרא ומציאו לחיי עולם הצא. וזכן אפשר שאשת פוטיפר ראתה לפחות את יוסף, ולזה אמרה לו דעל ידי שיעמיד בנים ממנה הלא יציאו אותו לחיי עולם הצא, דצרא מזכי צרא, אבא צלאו הכי לא יזכה כל כך לעולם הצא, שהרי איננו עתיד להעמיד בנים אלא ממנה. ולזה אמר הכתוב ולא שמע אליה לשכב אצלה להיות עמה, ופירש רש"י להיות עמה לעולם הצא, והיינו דאף שראה יוסף שעל ידי שיעמיד בנים ממנה יזכה לחיי העולם הצא, עם כל זה לא שמע אליה.

וְהִנֵּה על מה שנאמר באצרה' ויוצא אותו החוזה', איתא במדרש (במדכ"ר ב, יב) מלמד שהעלהו הקב"ה למעלה מכיפת הרקיע ואמר לו, מן אותו המזל שאתה רואה שאין אתה עתיד להוליד, ממנו אני מראה לך שאתה מוליד. וכדבר הזה יש לומר לענין יוסף, שהראתה לו אשת פוטיפר באצטגנינות, דלפי

מילואים

מד. או אפשר שיוסף הצדיק ראה דבר זה בעצמו באצטרולוגין שלו, שהרי היה בקי בכל החכמות, ובודאי היה גדול גם בחכמת האצטגנינות.

גם יוסף שינא מחלציו להגיע למדריגה זו, ועל ידי זה נתזרר לו שאינו עתיד להעמיד צנים ממנה אלא מצתה.

ועל דרך זה אפשר לזכר מה שאמרו שגראית לו דמות דיוקנו של אציו, דהנה כבר עמד בזה האמרי נועם בפרשתן (בפסוק ואין איש), ללכאורה מהיכן נלמח דבר כזה שיוכל יוסף לראות דיוקנו של אציו, והלא יעקב לא ידע כלל ממנו^מ. וציאר הכוונה, שנגלה אז אל יוסף המרכזה עליונה, וראה דיוקנו של אציו שבמרכזה, וכידוע שזורת יעקב חקוקה בכסא הכבוד (רש"י חולין לא ע"ב ד"ה בדיוקנו), עכדה"ק^מ. ולפי דרכינו אפשר לומר הכוונה, דממה שראה יוסף דיוקנו של אציו שבמרכזה העליונה, הרי נמצינו למידין שהיה אז למעלה מכיפת הרקיע, ששם אי אפשר לטעות, ואם כן ראה בצירור שאינו עתיד להעמיד צנים ממנה אלא מצתה, וזה הצילו שיעמוד בנקיון*.

המזלות עתיד הוא להעמיד צנים ממנה, ועל ידי זה נכנס ספק בלבו אולי יש לו להסכים לה לשם שמים, אבל מכל מקום ידע יוסף כי האלטגונינים אין דצריהם מדויקים, ומנצחים ואינם יודעים מה מנצחים. ועל כן כדי לזכר אמתת הדברים הוציא את עצמו למעלה מן המזלות, ששם היה יכול לראות צראייה יותר נכונה, ושם ראה שאינו עתיד להעמיד צנים ממנה אלא מצתה.

וזה שאמר הכתוב 'וינבא ויצא החוצה', היינו שינא למעלה מכיפת הרקיע ולמעלה מן המזלות, ועל ידי זה היה יכול לעמוד על האמת, ולראות שאינו עתיד להעמיד צנים ממנה אלא מצתה. ועל זה דרש המדרש וינא 'החוצה', קפץ בזכות אבות, כמה דאת אמר וינא אותו 'החוצה', והיינו דמה שהיה יוסף יכול להגיע למדריגה זו ללא 'החוצה' למעלה מכיפת הרקיע, זה היה בזכות אברהם אבינו דכתיב ציה וינא אותו 'החוצה', דהיינו נמי שינא למעלה מכיפת הרקיע כמבואר במדרש, ואברהם אבינו הוא שפתח את הדרך, שיוכל

מילואים

מה. וכתב שם, דבאמת ידוע אשר יש צדיקים גדולים שיכולים להפשיט הצורה מהחומר, ולשלוח הצורה שלו למקום אחר, אבל כאן התינוח באם היה יעקב יודע מזה, שפיר נוכל לומר שיעקב הפשיט צורתו והעמידה לפני יוסף, אבל כיון שיעקב לא ידע כלל, מהיכן נצמח כזאת שיוכל לראות דיוקנו, עכ"ד.

מו. ועל פי זה יש לבאר מה דאיתא במדרש ילקוט בפרשתן (רמז קמו) כיון שבא ליזקק לה בא הקב"ה בדמות אביו וכו', וצריך ביאור. אמנם לפי מה שכתב האמרי נועם מובן, דכוונת המדרש שנתגלה אל יוסף כסא כבודו יתברך, וראה דמות אביו שהיתה חקוקה בו.

* כ"א כסלו תשי"ד, ס"ג פינחס תשט"ו בירושלים עיה"ק, ס"ג וישב תשי"ז, ליל שב"ק מקץ תשי"ח ותשי"ט, ס"ג ויגש תשי"ט, ס"ג וישב תשכ"ב, ס"ג ויגש תשכ"ב, ליל שב"ק מקץ תשכ"ג, ס"ג מקץ תשכ"ה, וליל שב"ק מקץ תשכ"ז. ועיין פרשת ויגש אות יד מה שפירש בזה.

בב

ותתפשהו בבגדו לאמר שכבה עמי,
ויעזוב בגדו בידה וינם

ויצא החוצה (לט, יב). במסכת סוטה (לו ע"ג)
באותה שעה באתה דיוקנו של אציו ונראתה
לו בחלון. ויש להתבונן האִךְ נמנע יוסף מן
החטא בראותו בחלון דמות דיוקנו של אציו.

וישן לומר בהקדם מה שכתב ק"ז זללה"ה
בישמח משה צפרשתן על הכתוב (לו,
ג) 'כי בן זקונים הוא לו', ופירש רש"י כל מה
שלמד משם ועצר מסר לו, דבר אחר, שהיה
זיו איקונין שלו דומה לו. וציאר, כי שניהם
צקנה אחד עולים, דהנה כתב הרמב"ן (בראשית
ה, א) בשם רבינו שרירא הגאון, שמסרו
חכמים אחד לחזירו ענין הכרת פנים וסדרי
שרטוטין וכו', ואין מוסרין סתרי תורה ורזין
אלא למי שרואין זו סימנים שראוי לכך, עכ"ד
הרמב"ן. ואם כן שם ועצר שמסרו רזי תורה
ליעקב, ודאי היינו מפני שראו זו בהשרטוטין
שיש לו סימנים שהוא ראוי לזה, וכיון שגם
יוסף היה זיו איקונין שלו דומה ליעקב, והיה

לו אותן השרטוטין של יעקב, על כן כל מה
שלמד משם ועצר מסר לו, עכ"ד.

ועל פי זה כתב א"ז זללה"ה בייטב לב
(פרשת ויחי) על הכתוב (בראשית מח, יא)
'ויאמר ישראל אל יוסף, ראה פניך לא פללתי,
והנה הראה אותי אלהים גם את זרעך', ויש
לדקדק דהיה ראוי לומר הראה 'לי', ומה זה
דקאמר הראה 'אותי'. אִךְ הכוונה בזה היא,
כי היה יעקב חש פן מחמת זוהמת מזרים
בהשתקעו שם, נשתנה תואר פניו וללס אלהים
שהיה עליו דמות דיוקנו של יעקב. וזהו שאמר
'ראה 'פניך' לא פללתי', כי חששתי אולי
נשתנו מכת איזה חטא חלילה, 'והנה הראה
'אותי' אלהים', היינו שהראה את עצמי דמותי
וללמי, לא מיציעא עליך, אלא 'גם את זרעך',
כמו עם זרעך, שגם הם יש להם דמות דיוקנו
של יוסף הדומה ליעקב, עכ"ד מז.

והנה כתב רש"י ז"ל על הכתוב (בראשית יב,
יא) 'הנה נא ידעתי כי אשה יפת מראה
את', עד עכשיו לא הכיר זה מתוך נגיעות

מילואים

מז. וסיים שם על זה, ובילדותי אמרתי פירוש זה לפני מוזה"ה וקלסו *.

* עיין בקונטרס תהלה למשה (ה ע"ב) שכתב וזה לשונו: פעם אחת היו מסובין בסעודת שבת האי
סבא קדישא [הישמח משה] ובנו הגאון הקדוש [ר' אלעזר ניסן] שבא לקבל פני אביו, ונכדו הוא
מו"ז זללה"ה [הייטב לב], ודרש דרש משה כדרכו, אחר כך כיבד לבנו שגם הוא ידרוש, ואחרי שדרש
בנו ציוה הזקן לנכדו היניק שגם הוא ידרוש, אם כי היה צעיר לימים, למען יקויים בו (ישעיה נט,
כא) 'לא ימושו מפִּיךְ ומפִּי זרעך ומפִּי זרע זרעך וגו'', ואמרו בתוספות (בבא בתרא נט ע"א ד"ה
והחוט) דהני מילי ברואים זה את זה, ואמר כי כוונת התוספות ברואים זה את זה בדברי תורה. ואז
ענה ואמר מו"ז זללה"ה [הייטב לב] ופירש הפסוק 'ויאמר ישראל אל יוסף ראה פניך לא פללתי וגו',
והיא לו נדפסה בספרו (ייטב לב פרשת ויחי), וזה שמסיים שם ובילדותי אמרתי פירוש זה לפני
מוזה"ה וקלסיה, עכ"ל.

שצשניהם, ועכשיו הכיר צה על ידי מעשה. והענין מצואר צמדרש (תנחומא לך, ה) שעמדו על היאור, וראה הצרהם אצינו צצואה של שרה צאותו נהר. ועל דרך זה אפשר לפרש הכוונה צמה שאמרו על יוסף הצדיק, צאותה שעה צאתה דיוקנו של אציו ונראתה לו 'צחלון', רצה לומר שזדמן לו לראות את צורת עצמו צחלון החלון כמי שמסתכל צמראה, והכיר צו שהוא דומה לדיוקנו של אציו, ועל כן נרתע לאחוריו, ונמנע מלעשות אותו מעשה, כדי שלא ישחנה דמות דיוקנו הקדוש לרוע על ידי החטא*.

בג

ויהי אחר הדברים האלה, חמאו משקה מלך מצרים והאופה לאדוניהם לאמלך מצרים (מ, א). צמדרש רצה (צ"ר פת, א) 'מכל פשעי הצילני חרפת נצל אל תשימני' (תהלים לט, ט), רצי חמא צן רצי חנינא וכו' אמר, לא היו ראויין אומות העולם שיהיה צהם דווים וסכופין (פירש צמתנות כהונה חולים ומעונים), ולמה יש צהם דווים וסכופין, אלא שלא יהיו מונים (לשון אונאה) את ישראל ואומרין להם, אומה של דווים וסכופין אתם,

על שם חרפת נצל אל תשימני וכו'. דבר אחר, מכל פשעי הצילני וגו', זה יוסף, לפי שכתוב צו (צראשית לט, יד) 'ותקרא לאנשי ציתה וגו', נתנה אותו צפיהם של כולם, אמר הקצ"ה, מוטב שיפנו אלו צאלו ואל יפנו לצדיק הזה, הדא הוא דכתיב ויהי אחר הדברים האלה חטאו וגו' מח.

והנה הענין הזה הוא ענין נפלא, דלכאורה מדוע כן הוא, שכשהקצ"ה רוצה להסיר חרפת עמו, שלא יאמרו להם אומות העולם אומה של דווים וסכופין אתם, אז הוא עושה גם האומות דווים וסכופין, יותר היה ראוי שיסיר את הדווים והסכופין לגמרי אף מצין צני ישראל, ולא יהיו דווים וסכופין לא צישראל ולא צאומות העולם.

ובצ"ו כן קשה על הפירוש השני צמדרש, דקאי על יוסף, שסיצצ הקצ"ה כל ענין פרשת שר המשקים ושר האופים, כדי להסיר חרפתו, שלא יהיה עוד צפיהם של כולם, מדוע הסיר חרפתו צאופן שיסיו המצרים דעתם ממנו, יותר היה ראוי שיסצצ הקצ"ה שיתגלה האמת לאמתו לעין כל, ויווכחו כולם לדעת נדקת יוסף, שאין עליו שום אשמה צענין

מילואים

מח. ורש"י ז"ל הביא פירוש זה השני, וכתב לפי שהרגילה אותה ארורה את הצדיק בפי כולם לדבר בו, הביא להם הקב"ה סורחנם של אלו, שיפנו אליהם ולא אליו. אבל בפירושו על ספר תהלים (לט, ט) בפסוק 'חרפת נבל אל תשימני', הביא את הפירוש הראשון, וכתב חרפת הנבל אל תשימני, קבא גם עליו נגעים ומכאובות, שלא יוכל לומר לי אתם לוקים ואנו אין אנו לוקים, והתפלה הזאת גרמה להביא יסורי חלאים עליהם.

* ס"ג וישב תשי"ז

אשת פוטיפר, אלא אדרבה היה לו מסירות נפש גדול ועזוס שלא יכשל מט.

ובן במקראות נחשב כל ענין פרשת יוסף הנדיק עם אשת פוטיפר לשבחו של יוסף, וכדכתיב (בראשית מט, כד) 'ותשב צאיתן קשתו ויפוזו זרועי ידיו וגו', משם רועה אבן ישראל, ודרשו חז"ל (סוטה לו ע"א) דזה קאי על הנסיון שהיה לו עם אשת פוטיפר, דמשם זכה ונעשה רועה ישראל. ובאמת לצסוף נתגלה דקת יוסף גם להמנצרים, וענו ואמרו (בראשית מא, לח) 'הנמנאל כזה איש אשר רוח אלהים בו'. ומעתה כיון דלצסוף ממילא נתגלה דקת יוסף, מדוע לא סיצב הקצ"ה שיתגלה האמת צמוקדם קלת, כדי להסיר החרפה מעליו, ועוד היה משתבח צפי הצריות על איתן עמידתו צנסיון¹.

אבן מוכרחים לומר צציאור כל אלו הדצרים, שהכל נעשה צגזירת חי וקיים, שראתה

חכמתו יתצרך לצצב הדצרים דוקא צאופנים הללו, וצודאי יש כמה טעמים לפניו יתצרך, מדוע מוכרח שיהיו צין צני ישראל אנשים דווים וסכופין, ומה עמקו מחשצותיו יתצרך שמו, שרועה שישאר שכרם משלם לעולם הצא ולעתיד לצא נא, אך מכל מקום הוא רועה להסיר החרפה מעל עמו, על כן הוא מצצב שיהיו גם צין האומות דווים וסכופין.

ובדבר הזה צריכים לומר גם לענין יוסף הנדיק, כי היה גלוי וידוע לפניו יתצרך, שצאותה שעה עדיין לא הגיע הזמן שיתגלה האמת, ועדיין היה יוסף מוכרח לצצול מכל הנסיונות וכל הצרות, שהיו מנת חלקו צאותן הימים, שכל זה היה נצרך לצורך התיקון², ועל כן עדיין לא היה אפשר לצצב שיתגלה האמת לאמתו. אך מכל מקום רצה הקצ"ה להסיר ממנו החרפה

מילואים

מט. כי אין לנו השגה כלל באיזה כוחות התגבר עליו הבעל דבר, ובכל זאת מסר נפשו ולא נפל ברשתו. ואיתא במדרש (ילקוט וישב רמז קמו) שפוטיפר רצה להורגו, עד שבאת אסנת בסתר אל פוטיפרע, ונשבעה לו וסיפרה האמת. ובודאי ידע יוסף מתחלה, כי יתכן שאם יעמוד בנסיון, יעלילו עליו וירצו להורגו, ובכל זאת לא שת לבו לזה, ועמד בנסיון במסירות נפש.

נ. ובאמת היה זה עצה יותר טובה ומועילה כדי להסיר החרפה ממנו, דאילו באופן שסיבב הקב"ה, שיתעסקו בענין שר המשקים ושר האופים, הרי לא הוסרה החרפה, רק שהסיחו דעתם ממנה, אבל החרפה במקומה עומדת, מה שאין כן באופן שסיבב הקב"ה שיתגלה האמת לכל, בזה הוסרה החרפה לגמרי.

נא. וזהו כעין מה שכתבו היפה תואר והנזר הקודש (על בר"ר פח, א) בטעם הדבר שלא היו האומות ראויים שיהיה בהם דווים וסכופין, כי היה הקב"ה משלם להם כל טוב בעולם הזה, כדי לטורדם מעולם הבא, ולכן הם מוצלחים, וישראל המדוכאים ביסורין למרק עווונותיהם, סופם לנחול עולם הבא, עכ"ד.

וזהו ביאור המדרש כי רק בעבור שלא יהיה לישראל חרפת נבל, לכך מענישים גם את האומות בעולם הזה, אבל באמת לא היו ראויים להענש בעולם הזה אלא בעולם הבא, ששם העונשים קשים יותר מבעולם הזה, ואילו בבני ישראל המדה הוא להיפך, שמקבלים עונשם ומתייסרים בעולם הזה, ועל ידי כך לא יצטרכו לעולם הבא לבוא לידי בירור אחר בירור.

נב. ואולי מחמת שהיה צריך לעלות לגדולה אחר כך, וכדי שיוכל לעלות לגדולה היה צריך לעבור את הנסיון הזה.

לפי שעה, על כן סיצצ שעל כל פנים לא והשיא את דעתם לענין שר המשקים ושר יהיה צפיהם של כולם, ולא ידצרו ממנו, האופים נג *.

מילואים

נג. ויש לראות מזה עד היכן הדברים מגיעים, שהרי אלמלי היו דווים וסכופין רק בישראל ולא באומות העולם, הרי מי היה יכול לעמוד בנסיונות הגדולים והעצומים שהיו בזה, כשרואים חלילה שרק בישראל יש דווים וסכופין, ואילו האומות העולם יושבים שלווים ושקטים, ואין בהם דווים וסכופין. ועם כל זה לא חשו לזה, ומטעם זה גרידא עדיין לא היה הקב"ה עושה דווים וסכופין גם בין האומות, לפי שאם מתבוננים היטב, שפיר יכולים לעמוד אף בנסיונות כאלו, ורק כדי שלא יהיה חילול ה' בעולם כשיהיו ישראל חרפה בגוים, לכך נעשו דווים וסכופין גם בין האומות.

ועל דרך זה אמר הכתוב (דברים לב, כז) 'לולי כעס אויב אגור פן ינכרו צרימו, פן יאמרו ידינו רמה ולא ה' פעל כל זאת', ופירש רש"י אם לא שכעס אויב כנוס עליהם להשחית, ואם יוכל להם וישחיתם, יתלה הגדולה בו ובאלהיו, ולא יתלה הגדולה בי. וכן כתוב (יחזקאל כ, ט-כב) 'ואעש למען שמי לבלתי החל לעיני הגוים'.

אך כשיגיע הזמן בעת שיעלה לרצון מאת הבורא יתברך שמו, להושיענו ולגאלינו גאולת עולם, אז יסיר חרפת עמו בשלימות, וינצלו ישראל מכל צרה וצוקה, ולא יהיו עוד ביניהם דווים וסכופין כלל.

---

* ס"ג וישב תשי"ד

פנינים

א

וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען (לז, א). פירש רש"י ביקש יעקב לישב בשלוה, קפץ עליו רוגזו של יוסף, צדיקים מבקשים לישב בשלוה, אומר הקב"ה לא דיין לצדיקים מה שמתוקן להם לעולם הבא, אלא שמבקשים לישב בשלוה בעולם הזה. והקשו המפרשים הא בודאי עיקר כוונת יעקב במה שחפץ לישב בשלוה, היה רק כדי שיוכל לעבוד את ה', אם כן מדוע לא ימלא ה' את בקשתו. גם יש לדקדק על הלשון קפץ עליו 'רוגזו' של יוסף, שהיה לו לומר צערו של יוסף.

ונראה על פי מה שכתב האור החיים הקדוש (ר"פ ויחי) בפסוק (בראשית מז, כח) 'ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה', כי לצד שכל ימי יעקב לא

נח ולא שקט, כי משנולד, נולד עשו שטנו וכו', לזה אמר הכתוב 'ויחי' יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה, כי הן הנה היו ימיו שהיה לו בהם חיות ולא קודם, עכ"ד. הרי שמכל שנותיו של יעקב לא היה לו ימי שלוה, רק אותן השנים שהיה במצרים. ובזה יש לפרש כוונת רש"י ז"ל 'ביקש יעקב לישב בשלוה', היינו לחיות עלי אדמות חיי שלוה ונחת, והרי הקב"ה (תהלים קמה, יט) 'רצון יראיו יעשה', על כן מילא הקב"ה את בקשתו, 'וקפץ עליו רוגזו של יוסף', היינו הרוגז שהיה לו ליוסף עם אחיו, ומפני זה מכרוהו והורד למצרים, וזה גרם שגם יעקב ירד למצרים, אשר שם זכה לשלוה האמיתית^{נד}, באותן שבע עשרה שנה שהיה במצרים נה*.

מילואים

נד. וגם זכה לזה בסוף שנותיו, ומבואר במאמרם ז"ל (תנא"ר פ"ה) כי כל שהשיגתו שנה אחת טובה סמוך לזקנתו סימן יפה לו.

נה. ואף כי בינתיים היה לו צער גדול מאבידת יוסף, מכל מקום היה עיקר התכלית למען יגיע אל השלוה האמיתית. ועוד יותר איתא במדרש (תנא דבי אליהו רבה פ"ו) כיון שראה הקב"ה שיעקב אבינו מתאבל ובוכה כ"ב שנים, מיד נכמרו רחמיו של הקב"ה, ונתן לו י"ז שנים בשלוה ולא בצער.

* ליל שב"ק וישב תשי"ח, ס"ג ויגש תשכ"ב, ליל שב"ק וישב תשכ"ה, ודרשה כ"א כסלו תשל"ב בטוסאן אריזאנא יצ"ו

וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען (לז, א). פירש רש"י ביקש יעקב לישב בשלוה, קפץ עליו רוגזו של יוסף, צדיקים מבקשים לישב בשלוה, אומר הקב"ה לא דיין לצדיקים מה שמתוקן להם לעולם הבא, אלא שמבקשים לישב בשלוה בעולם הזה. והקשו המפרשים הא בודאי עיקר כוונת יעקב במה שחפץ לישב בשלוה, היה רק כדי שיוכל לעבוד את ה', אם כן מדוע לא ימלא ה' את בקשתו. גם יש לדקדק על הלשון קפץ עליו 'רוגזו' של יוסף, שהיה לו לומר צערו של יוסף.

ויובן על פי מאמרם (שבת פט ע"ב) אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן, ראוי היה יעקב אבינו לירד למצרים בשלשלאות של ברזל, אלא שזכותו גרמה לו. וידוע (רמב"ן בראשית יב, ו) שכל מה שאירע לאבות היה סימן לבנים, ולפי זה אם היה יעקב אבינו יורד בשלשלאות של ברזל בבזיון גדול, אז היה בזה פועל דמיוני לדורות הבאים, שגם עליהם יבואו עוד צרות ויסורים ח"ו. ואפשר דזהו מה ש'ביקש יעקב לישב בשלוה', לפי שהוא ידע שיצטרך לירד למצרים מחמת גזירת הגלות, אך התיירא שאם ירד שמה בשלשלאות של ברזל, אזי יהיה בזה פועל דמיוני לדורות הבאים, שיבואו עליהם עוד צרות רבות ויסורים

גדולים ח"ו, וזכותו הגדול גרמה לו שימלא הקב"ה את בקשתו. ולזה 'קפץ עליו רוגזו של יוסף', היינו הרוגז שהיה לו ליוסף עם אחיו, ומפני כך מכרוהו, והורד למצרים, ונעשה שם מלך, ועל ידי זה זכה יעקב לירד למצרים בהשקט ובכבוד.

וזהו שמסיים רש"י במאמרו, 'אומר הקב"ה, לא דיין לצדיקים מה שמתוקן להם לעולם הבא, אלא שמבקשים לישב בשלוה בעולם הזה', והיינו בלשון נוחותא, שהם מבקשים שדורותיהם אחריהם ישבו בשלוה בעולם הזה, ומטעם זה רצה גם כן יעקב לרדת למצרים בדרך כבוד, כדי שלא יגרום בירידתו עוד צער ויסורים לבניו, וזכותו גרמה לו שזכה לירד למצרים בדרך כבוד*.

וישמע ראובן ויצילהו מידם (לז, כא). איתא במדרש (רו"ר ה, ו) אילו היה ראובן יודע שהקב"ה מכותיב עליו וישמע ראובן ויצילהו מידם, בכתיופו היה מוליכו אצל אביו. וקשה, וכי היה ראובן עושה מעשהו בשביל להתפאר.

ויש לומר כי מידת הצדיקים היא להסתיר מעשיהם הטובים, ולקיים

* ליל שב"ק וישב תשכ"ה

שפירסמו הכתוב מה לו להטמין הצלתו,
מאחר שתתפרסם ממילא לכל יו *.

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים רְאוּבֵן אֵל תִּשְׁכּוּ דָם,
הַשְׁלִיכוּ אוֹתוֹ אֵל הַבּוֹר הַזֶּה וְגו',
לְמַעַן הַצִּיל אוֹתוֹ מִיָּדָם לְהַשִּׁיבוּ אֵל אָבִיו
(לז, כב). לכאורה יש לעיין, כי אם היה
בכחו של ראובן להכריע דעתן של שאר
השבטים, מדוע יעץ להם להשליכו
הבורה, הלא יותר היה לו להביע דעתו
שישיבו אותו תיכף אל אביהם. ויש לומר
כי היות שהיתה מחלוקת גדולה בין יוסף
לשאר השבטים, וראה ראובן כי עכשיו
יש לו הזדמנות יפה להשקיט אש
המחלוקת, על ידי שישליכו הבורה,
והיות שיוסף הוא באמת איש קדוש, הרי
ינצל מן הסכנה, וממילא יתוודע לכולם
כי איש אלהים קדוש הוא, ותשקט אש
המחלוקת, מה שאין כן אי יוליכנו תיכף
אל אביו, הרי לא יתפרסם צדקתו,
וממילא לא תשקט אש המחלוקת, על
כן בחר לו יותר ליעץ להם להשליכו
הבורה, כדי שתשקט האש, ויתרבה
השלום והאחווה ביניהם **.

דברי הכתוב (מיכה ו, ח) 'והצנע לכת עם
אלהיך', לפי שעל דרך זה נעשין המצוות
בלתי שום פניות. ובאופן זה היה גם
ראובן חפץ להציל את יוסף, שניסה
להסתיר את מעשיו, שלא יוודע לאחיו
כי ידו היה בהצלה זו, ועל כן לא רצה
להצילו באופן הפשוט, ליקח אותו בידיו
ולהשיבו אל אביו, כי אז היה מתוודע
לאחיו שידו היתה בהצלה זו. אלא נתן
העצה להשליכו הבורה, לפי שהיה ברור
אצלו שלא יוזק יוסף מן הנחשים
והעקרבים שהיו שם (שבת כא ע"א), כי
יוסף צדיק גמור היה, והיה בדעתו של
ראובן להוליכו אחר כך אל אביו בהצנע,
באופן שלא ידעו שהוא הצילו. אך מה
הועיל ראובן בעצתו, כיון שפירסמו
הכתוב, ונתוודע לכל מחשבתו הטובה
שרצה להצילו.

וְזָהוּ בִּיאֹר הַמִּדְרָשׁ, 'אֵילֹו הִיָּה רְאוּבֵן
יֹודַע', דַּמְמִילָא 'הַקַּב"ה מַכְתִּיב
עָלָיו שֶׁהוּא הַצִּיל אֶת יוֹסֵף', וְעַל יְדֵי זֶה
יִתְפָּרֵס לְכָל מַחֲשַׁבְתּוֹ הַטּוֹבָה, אֲזַ
'בְּכַתִּיפוֹ הִיָּה מוֹלִיכּוֹ אֶצֶל אָבִיו', וְהִיָּינוּ
שֶׁהִיָּה מַצִּילוֹ בְּאֹפֶן הַפְּשׁוּט וּבִגְלוּי, דִּהְרִי
כָּל מָה שֶׁאָמַר לְהַשְׁלִיכוֹ הַבּוֹרָה הִיָּה רַק
כְּדִי לְהַצְנִיעַ אֶת מַעֲשָׂיו, וְעַכְשִׁיו

מילואים

נו. ועוד כיון שפירסם אותו הכתוב, חזינן מזה שכאן היה רצון הבורא יתברך שתהיה מחשבתו הטובה
גלוי ומפורסם לכל, וממילא אילו היה ראובן יודע שכן הוא רצון השי"ת, היה עושה אותה בפרהסיא.

* ס"ג וישב תשט"ו

** ליל ו' דחנוכה תשל"ב בטוסאן אריזאנא יצ"ו

וַיֹּאמֶר יְהוּדָה אֶל אָחִיו, מַה בָּעֵצָה כִּי נִהְרֹג אֶת אֶחָיו וְכַסִּינוּ אֶת דַּמּוֹ, לָכֵן וְנִמְכְּרֵנוּ לְיִשְׁמַעְאֵלִים וְגו' (לז, כו-כז). פירש בתרגום אונקלוס מה ממון נתהני לנא ארי נקטול ית אחונא. וצריך ביאור, וכי ממון היו מבקשים בהריגתו, ומה זה שאמר יהודה שלא יהיה להם שום ממון.

וַיֵּשׁ לומר בדרך צחות, דאיתא במדרש רבה (בר"ר פד, יז) 'וישבו לאכול לחם' (לז, כה), אמר רבי אחוה בר זעירא, עבירתן של שבטים זכורה היא לעולם (פירש במתנות כהונה זכורה ופקודה טובה), תקוה היא לעולם (פירש רש"י, שעל ידם הציל יוסף במצרים מזון ובר, וכלכל את העולם). כי לולא יוסף הצדיק היו מתים ברעב, וכדברי יהודה ליעקב (בראשית מג, ח) 'שלחה הנער אתי וגו', ונחיה ולא נמות גם אנחנו גם אתה גם טפינו', ואף שהיה להם ממון די סיפוקם, וכדכתיב (שם פסוק טו) 'ומשנה כסף לקחו בידם', מכל מקום לא הועיל להם ממונם מאומה בעת הרעב, והוצרכו ליוסף שיפרנס אותם, ויתן להם מזון די סיפוקם.

וְזֶה שֶׁאָמַר יְהוּדָה אֶל אָחִיו 'מַה בָּעֵצָה כִּי נִהְרֹג אֶת אֶחָיו', כי יהודה השיג הכל ברוח קדשו*, ולזה אמר

מה ממון נתהני לנא, פירוש אם נהרגנו לא יגיע לנו שום הנאה מכל ממונינו, שהרי סוף סוף לא יהיה לנו מה לאכול בעת הרעב, כי יוסף הוא המשביר, ורק בכוחו ובזכותו יהיה לנו מה לאכול, על כן 'לכו ונמכרנו לישמעאלים וגו', ויתגלגל הדבר וירד למצרים, ועל ידי זה יהיה לנו תקוה להתפרנס בשנות הרעב*.

וַיֹּאמֶר יְהוּדָה אֶל אָחִיו, מַה בָּעֵצָה כִּי נִהְרֹג אֶת אֶחָיו וְכַסִּינוּ אֶת דַּמּוֹ, לָכֵן וְנִמְכְּרֵנוּ לְיִשְׁמַעְאֵלִים וְגו' (לז, כו-כז). פירש בתרגום אונקלוס מה ממון נתהני לנא ארי נקטול ית אחונא. וצריך ביאור, וכי ממון היו מבקשים בהריגתו, ומה זה שאמר יהודה שלא יהיה להם שום ממון.

וְנִרְאָה עַל פִּי מַה דְּאִיתָא בַּמִּדְרָשׁ (ויק"ר לב, סה) יוסף ירד למצרים וגדר עצמו מן הערוה, ונגדרו ישראל בזכותו. נמצא כי על ידי שנמכר יוסף ונתגלגל הדבר והורד למצרים, היה ביכלתו להכין להם שמה כח הקדושה, שלא יטמאו חלילה בערות הארץ, אבל אילו הרגו אותו השבטים כאשר זממו לעשות תחילה, לא היה במצרים כח הקדושה

* עיין חידושים אות ד.

** דרשה א' וישב תשכ"ג

הלזה, ולא היו יכולים ישראל להחזיק שם מעמד.

וְלָזָה, אמר יהודה אל אחיו 'מה בצע כי נהרוג את אחינו', כי יהודה השיג הכל ברוח קדשו*, ועל כן אמר מה ממון נתהני לנא, פירוש דאיזה תועלת יהיה לנו מכל ממונינו, אם נהרוג את אחינו, ולא יהיה לבנינו כח ועוז להתקיים בקדושה במצרים, הא כל ממון וכל טובה שבעולם איננו שווה כלום, אם אין הדורות מתקיימין חלילה על דרך ישראל סבא, על כן 'לכו ונמכרנו לַיִשְׁמַעֲאֵלִים וגו'', ויתגלגל הדבר שירד למצרים, ויוכל להכין לנו כח הקדושה שנוכל להתקיים שמה*.

וַיֵּשֶׁב רְאוּבֵן אֶל הַבּוֹר (לז, כט). במדרש רבה (בר"ר פד, יט) והיכן היה וכו', רבי אליעזר אומר בשקו ובתעניתו וכו', אמר לו הקב"ה מעולם לא חטא אדם לפני ועשה תשובה, ואתה פתחת בתשובה תחילה, חייך שבן בנך עומד ופותח בתשובה תחילה, ואיזה, זה הושע, שנאמר (הושע יד, ב) 'שובה ישראל עד ה' אלהיך'.

וַנִּרְאֶה לפרש על דרך משל, לאדם שהיו לו מיחושים גדולים בראשו, והלך לדרוש ברופאים גדולים כדי למצוא תרופה למכתו, ואמרו לו הרופאים, כי הגם שהמיחושים הם בראשו, מכל מקום שורש מחלתו נובע מבני מעיו, כי היות שהבני מעיים שלו מעופשים, לכן נגרם לו אלו המיחושים שבראשו, על כן העצה היעוצה הוא לנקות את בני מעיו, ועל ידי זה ממילא יתעלמו המיחושים שבראשו. והנמשל הוא, דכשאדם רוצה לחזור בתשובה על עבירה שבידו, אזי עליו לחזור תחילה ולעיין בשורש הדברים שבשבילים נגרם לו לעבור העבירה, וכשישוב על שורש הדברים יזכה ממילא לתשובה מעולה.

וְזֶה, שאמר הקב"ה לראובן, 'אתה פתחת בתשובה תחילה, פירוש אתה פתחת בראשונה לעשות התשובה בבחינת תחילה, דהיינו לעיין בשורש הדברים שבשבילים נגרם לך לעשות העבירה, 'חייך שבן בנך עומד גם כן ופותח בתשובה תחילה, ואיזה, זה הושע, שנאמר שובה ישראל עד ה' אלהיך', היינו כי בעשות תשובה יעיינו בפנימיות הלב בשורש הדבר, שבשביל כך נגרם להיות נתקל בחטא, אשר דבר זה מכיר

* עיין חידושים אות ד.

** דרשה מוצש"ק וישב ב' דחנוכה תשי"ג

ויודע רק הקב"ה לבדו, וכשישובו בדרך
זה יזכו לתשובה אמיתית*.

—o—

ח

ויקרא יעקב שמלותיו וישם שק במתניו,
ויתאבל על בנו ימים רבים (לז),
לד). פירש רש"י כ"ב שנה משפירש ממנו
עד שירד יעקב למצרים וכו', כנגד כ"ב
שנה שלא קיים יעקב כיבוד אב ואם, כ'
שנה שהיה בבית לבן, וב' שנים בדרך
בשובו מבית לבן וכו'. ויש לעיין למה
נענש על כך, דהנה כבר נתקשו
המפרשים מדוע שלח יצחק את יעקב
שילך בעצמו למצוא זיווגו בבית לבן,
ואילו ביצחק לא שלחו אברהם שילך
בעצמו לצורך זיווגו, רק שלח את
אליעזר עבדו לחפש לו את בת זוגו.
אלא הענין הוא, כי בזיווגו של יעקב
היה תלוי ועומד העמדת י"ב שבטי יה,
אשר מהם יצאו הכלל ישראל כולו, וזה
הוא ענין גבוה ביותר שיעשה על ידי
שליח, ולכן היה יעקב אבינו מוכרח
לעבוד על כך בעצמו. ובפרט דלזה
הוצרכו למעשי הרמאות של לבן
שהחליף רחל ללאה, ולמעשי הרמאות
הללו הוצרך יעקב אבינו בעצמו להיות
שמה. אם כן מוכח מזה, שהיה מן
ההכרח שיעקב אבינו ילך בעצמו אל

בית לבן, ויתעכב שם כל אלו השנים,
ולפי זה למה נענש על כך, הא היה
מוכרח לזה משמים.

ויש לומר דאליבא דאמת נצמח מעונש
זה טובה גדולה גם ליעקב עצמו,
כי על ידו ירד למצרים, וזכה לחיות שם
שבע עשרה שנה חיי שלוה ונחת, וכמו
שפירש האור החיים הקדוש (ר"פ ויחי) את
הכתוב (בראשית מז, כח) 'ויחי יעקב בארץ
מצרים שבע עשרה שנה', כי בשבע
עשרה שנה הללו היה לו חיי נחת ולא
מקודם, עכ"ד. אלא דמשום הכי הוצרך
לסבול צער הלז, משום דלגודל מעלת
יעקב שלימתא, נחשב לו זה לפגם
במצות כיבוד אב ואם, ועל דרך אומרם
ז"ל (יבמות קכא ע"ב) 'וסביביו נשערה
מאוד' (תהלים נ, ג), מלמד שהקב"ה מדקדק
עם סביביו כחוט השערה. על כן סיבב
הקב"ה שיענש בדבר, שיהיה באמת
לטובתו, אלא דבשעת מעשה היה נראה
כעונש, אבל הוכיח סופו על תחילתו,
שכל זה היה לתכלית הנרצה שיגיע על
ידו לחיי נחת**.

—o—

ט

וירא שם יהודה בת איש כנעני (לח, ב).
פירש רש"י תגרא. נראה לרמז

* ס"ג שבת שובה באחד משנים הראשונים על אדמת אמעריקא יצ"ו, והובא בזכר צדיק לברכה ח"ב
אות תשעה

** דרשה כ"א כסלו תשל"ב בטוסאן-אריזאנא יצ"ו

בזה, כלפי אלו הסוחרים הטוענים שיכולים לסמוך עליהם גם בחלק הכשרות, דהנה אמרו ז"ל (פסחים ק"ב ע"ב) חמשה דברים ציוה כנען לבניו, ואחד מהם שלא ידברו אמת, נמצא מזה דהכנענים אינם מדברים אמת. וזה יש לרמז במה שפירש רש"י כנעני היינו תגרא, כלומר דתגרא הוא כבחינת כנען, כי כמו שהכנעני אינו נאמן, כך הסוחר אינו נאמן להעיד בעצמו על חלק הכשרות.*

— ❧ —

❧ י ❧

אין שר בית הסוהר רואה את כל מאומה בידו באשר ה' אתו וגו' (לט, כג). פירש בתרגום אונקלוס לית רב בית אסירי חזי ית כל סרחן בידיה. נמצא מזה, שרק סרחון לא ראה אצלו, אבל מה שהוא אינו סרחון שפיר ראה בו. ולפי זה יקשה, מה שאמר הכתוב אין שר בית הסוהר רואה את כל 'מאומה' בידו, הרי שפיר היה אצלו מה לראות, כגון הצלחתו הגדולה, וגודל קדושתו, ולמה זה אמר שלא ראה מאומה בידו.

אמנם החידוש הוא, דהלא שר בית הסוהר היה רשע, ומדרך הרשעים שאינם חפצים לראות שום דבר טוב אצל אנשים כשרים, רק אדרבה הם מחפשים בהם מומים וחסרונות מגודל שנאתם אליהם. ולכן שר בית הסוהר כיון שהיה רשע, מסתמא חיפש אצל יוסף בחיפוש אחר חיפוש לראות אצלו

שום סרחון, ועם כל זה לא עלתה בידו ולא מצא מאומה בידו, וכל זה היה נס משמים, שלא יוכלו זדים לטפול עליו דבר שקר. והיינו רבותיה דלית רב בית אסירי חזי ית כל סרחן בידיה, כי אף לגודל רשעותו לא הצליח לראות שום סרחון בידו*.

— ❧ —

❧ יא ❧

אין שר בית הסוהר רואה את כל מאומה בידו באשר ה' אתו וגו' (לט, כג). פירש בתרגום אונקלוס לית רב בית אסירי חזי ית כל סרחן בידיה. נמצא מזה, שרק סרחון לא ראה אצלו, אבל מה שהוא אינו סרחון שפיר ראה בו. ולפי זה יקשה, מה שאמר הכתוב אין שר בית הסוהר רואה את כל 'מאומה' בידו, הרי שפיר היה אצלו מה לראות, כגון הצלחתו הגדולה, וגודל קדושתו, ולמה זה אמר שלא ראה מאומה בידו.

אך הכוונה הוא, כי הרשע אינו חפץ לראות דבר טוב אצל איש החרד לדבר ה', רק אם הוא יכול לראות אצלו שום עון אז הוא רואה, אבל אם אינו רואה אצלו שום דבר חטא, אז נעשה כסומא בעיניו ואינו רואה אצלו מאומה. וזה שאמר הכתוב 'אין שר בית הסוהר רואה את כל מאומה בידו', ופירש בתרגום

* זכרון איש חי"ל עמוד רא

** דרשה מוצש"ק בא תש"י

אונקלוס דמשום הכי לא ראה אצלו כלום, סרחן בידיה', וכיון שלא ראה אצלו שום
משום 'דלית רב בית אמירי חזי ית כל סרחון, שוב לא ראה אצלו כלום *.

א

אמר רב כהנא דרש רב נתן בר מניומי משמיה דרבי תנחום נר של חנוכה
 שהניחה למעלה מעשרים אמה פסולה כסוכה וכמבוי, ואמר רב כהנא דרש רב
 נתן בר מניומי משמיה דרב תנחום מאי דכתיב והבור רק אין בו מים, ממשמע
 שנאמר והבור רק איני יודע שאין בו מים, אלא מה תלמוד לומר אין בו מים
 מים אין בו אבל נחשים ועקרבים יש בו (שבת כא, ב.) א [דארף מען פארשטיין]
 וואס איז דער סמיכות [פון] די צוויי מימרות, ר' תנחום האט געזאגט אסאך
 מימרות, פארוואס פונקט די צוויי מימרות, הלא דבר הוא.

(ב) ס'איז ידוע דעם בית יוסף'ס קשיא, דאס [נס] איז נישט געווען נאר
 זיבן טאג, אויף איין טאג איז דאך געווען [גענוג אויל], וואס דען איז אכט.

(ג) די גמרא זאגט (שבת כג, א) די ערשטע טאג מאכט מען דריי ברכות,
 און די צווייטע [צוויי ברכות], פרעגט די גמרא וועלעכע לאז איך אוועק [מאי
 ממעט, ממעט זמן], פרעגט די גמרא 'ולימעט ניסא', ענפערט די גמרא 'ניסא
 בכל יומא הוה'. עס איז עפעס א הפלא ופלא, מ'פלאגט זיך צי ס'איז גאר
 געווען א נס דעם ערשטן טאג, און די גמרא האט גאר געהאט א הוה אמינא
 אז ס'איז נישט געווען קיין נס נאר דעם ערשטן טאג [און נאר דעם ערשטן
 טאג זאל מען מאכן די ברכה 'שעשה נסים'].

(ד) שטייט אין מדרש תנחומא (תצוה ג), אז די מנורה פלעגט צו ברענען א גאנץ יאר [מיט] אביסל אויל. אם כן מאי כל הרעש הזה [מיטן נס חנוכה].

נאר וואס דען, [די גמרא זאגט] (שבת כא, ב) מצאו פך אחד חתום בחותמו של כהן גדול. לעולם פון וואו האט מען געוואוסט אז דאס איז טהור, זיי [די יוונים] האבן דאך מטמא געווען כל השמנים, אפשר האבן זיי אלעס געטון [צו מטמא זיין]. רש"י זאגט 'והכירו בו שלא נגעו'. דער ר"ן זאגט, אז זיי [די יוונים] וואלטן ווען געזעהן א פך מיטן חותם פון כהן גדול, וואלטן זיי דאך געוואוסט אז דארטן איז דא עפעס א דבר יקר, וואלטן זיי עס מסתמא צונומען, זיי וואלטן עס צובראכן, אלא מאי האבן זיי עס נישט געזעהן.

הפך שמן
נשמר
בטהרה ע"י
נס

לעולם איז דאך טאקע נישט צו פארשטיין מיטן שכל, פארוואס האבן זיי עס נישט מטמא געווען. נאר וואס דען, ס'איז געווען ראיות ברורות אז זיי האבן עס נישט געזעהן [אזוי ווי רש"י מיטן ר"ן זענען דאס מסביר]. נו דאס אליין איז דאך אויך נישט צו פארשטיין, פארוואס [טאקע] האבן זיי נישט געזעהן, זיי האבן דאך געזוכט מטמא צו זיין אלע שמנים. אלא מאי האט מען עס אפגעהיטן פון הימל, פון השי"ת.

ס'איז ידוע וואס שטייט אין זוהר הקדוש (וישב קפב, א) ראובן האט אריינגעווארפן [יוסף] אין [א גרוב פון] נחשים ועקרבים, פארוואס האט ער דאס געטון. נאר ראובן האט אים געוואלט ארויסנעמען פון א בעל בחירה, ווייל פון א בעל בחירה נעמט מען נישט צו די בחירה, א בעל בחירה אז ער וויל טוהן לאזט מען טוהן, ווייל דער בורא כל עולמים האט אזוי באשאפן די וועלט, די בריאה איז אזוי געווען אז א בעל בחירה לאזט מען, אז נישט וואלט נישט געווען קיין שכר ועונש, אז מען זאל ניצול ווערן פון א בעל בחירה דארף מען שוין עפעס גאר גרויסע זכותים, זעירין אינון, אבער פון נחשים ועקרבים אז ער איז א צדיק וועט אים דער בורא כל עולמים טון נסים.

להינצל
מבעלי
בחירה הוא
נס גדול

נו זיי זענען געגאנגען מטמא זיין כל השמנים, זיי האבן דאס געזוכט, און מיטן דרך הטבע איז נישט פארהאנען געווען זיי זאלן עס נישט זעהן, נאר וואס דען ס'איז געשעהן, דער בורא כל עולמים האט געטון א נס אז זיי האבן

נישט געזעהן. קומט אויס דאס איז געווען דאס גרעסטע נס, מ'האט מציל געווען פון א בעל בחירה.

קען זיין, פארדעם געפונט מען נישט ביי קיין שום מצוה מען זאל עס מוזן זעהן, מ'מעג אלעס טוהן מיט צוגעמאכטע אויגן, נאר ביי חנוכה שטייט [למעלה מעשרים אמה פסולה] דלא שלטא ביה עינא. ווייל דאס נס איז געווען אז מ'האט עס נישט געזעהן, דארף מען ווייזן זעהענדיג, מדה כנגד מדה, דארף מען דוקא [זעהן], דער בורא כל עולמים האט געהאלפן אז אידן מצד הקדושה [האבן דאס יא געזעהן, ווייל ביי אידן] איז פונקט דער היפוך, זעהט מען יא וואס מ'ברויך זעהן.

איז מובן די צוויי ר' תנחום'ס, מים אין בו אבל נחשים ועקרבים יש בו, ^{ישוב קושיא א'} נר פארוואס האט ער עפעס געהייסן [אריינזארגן] אין נחשים ועקרבים, אלא מאי מוז זיין ווייל אלעס קען געשעהן [נסים] נאר נישט פון קיין בעל בחירה, איז דאך נר חנוכה געווען זייער א גרויס נס אז זיי האבן עס נישט געזעהן, און מהאי טעמא נר חנוכה שהניחה למעלה מעשרים אמה פסולה משום דלא שלטא בה עינא.

קומט אויס לפי זה איז דאס גרעסטע נס געווען דעם ערשטן טאג, זיי [די ^{ישוב קושיא ב' ג'} חשמונאים] זענען אריינגעקומען אין בית המקדש כ"ה כסלו, און זיי האבן דאס אינאכט גענומען [אז] זיי [די יונים] האבן עס נישט געזעהן, האבן זיי געזעהן דאס גרעסטע נס, אזא נס פון א בעל בחירה ניצול צו ווערן, קומט אויס איז דער עיקר טאקע [דעם ערשטן טאג].

איבערדעם האט די גמרא געפרעגט 'ולימעט ניסא', ווייל דער בורא כל עולמים האט געטון אסאך ניסים אין בית המקדש, אזאלעכע נסים [וואס] מען דארף שוין נישט [קעגן] בעל בחירה איז געווען די גאנצע צייט אין בית המקדש, און דאס איז גארנישט געווען אזא רבותא.

(ליל ו' דחנוכה תש"ב)

ב

[וישמע ראובן ויצילהו מידם. שטייט אין מדרש (ילקוט קמ"א)] ללמדך ווי ווייט מ'ברויך זיין זהיר בעשיית מצוה, אילו הי' יודע ראובן שהכתוב יכתוב עליו למען הציל אותו מידם להשיבו אל אביו, על כתפו הי' מוליכו לבית אביו, לכאורה איז דאך א פלא, ראובן האט עפעס געטון פאר דעם כדי מען זאל אים באשרייבן, ממה נפשך אז ער האט א שיטה אז עס איז בעסער על כתפיו, [אויב אזוי] פארוואס האט ער נישט אזוי געטון.

ד' קושיות
בעניני
חנוכה

(ב) דער מדרש זאגט הדודאים נתנו ריח זה ראובן שהציל את יוסף, ועל פתחינו כל מגדים זה נר חנוכה שמצוה להניחו בפתח.

[ואפשר לומר בהקדם] זיי פרעגן דאך אלע די קשיא, ויצילהו מידם, וואס פאר א הצלה איז דאס, אריינווארפן צווישן נחשים ועקרבים.

נאר ס'איז ידוע וואס דער זוהר הקדוש (וישב קפב, א) זאגט, און דער אור החיים הק' (ד"ה ויצילהו מידם), [אז] פון א בעל בחירה איז שווערער ניצול צו ווערן, זעירין אינון. נחשים ועקרבים זענען נישט קיין בעלי בחירה, זיי טוען נישט נאר אז ס'איז דא א פגם אויפ'ן מענטש, [אזוי ווי עס שטייט] (סנהדרין לח, ב) 'אין החיה שולטת באדם אלא אם כן נדמה לו כבהמה'. האט ער [ראובן] געוואלט מציל זיין [יוסף] פון בעלי בחירה.

ישוב
קשיא ד'

אבער אעפ"כ איז נאך אלץ נישט פארענטפערט בשלימות, ס'איז דאך א סכנה אז מ'פאלט אריין צווישן נחשים ועקרבים (יבמות קכ"א), מ'איז זיך דאך מחוייב צו היטן, - ווער ס'איז זיך מסכן בנפשו איז דאך עובר אויף ונשמרתם [מאד] לנפשותיכם (דברים ד טו), ס'איז דאך א סכנה. מ'זעט ביי דניאל בגוב אריות (דניאל ו ח), ער איז ניצול געווארן מגוב אריות איז דאס געווען איינס פון די ניסים אויסגערעכנט (בפיוט אז רוב נסים שאומרים כליל פסח).

נאר אבער וואס דען, מוז דאך זיין אז ראובן האט אים געקענט [יוסף הצדיק] און ער האט געוואוסט זיין גרויס צדקות, ער האט געוואוסט אז די [נחשים ועקרבים] וועלן נישט שולט זיין.

נאר, אז ער האט ווידער געוואוסט [די צדקות פון יוסף הצדיק], פארוואס האט ער דאס געדארפט צו האבן, ער האט געקענט פשוט מציל זיין, ער האט געקענט זאגן [אז ער איז א צדיק, און] מען זאל אים [אפילו] נישט ווארפן אין גרוב, וואס האט ער עפעס געהייסן אריינווארפן.

נאר וואס דען, צדיקים וואס דינען דעם אויבערשטן באמת, זענען דאך מקיים 'והצנע לכת עם ה' אלקיך' (מיכה ו'), אזוי איז דאך די מדת הצדיקים, לויט וויפיל ס'איז מעגליך ער זאל מסתיר מעשיו זיין מבני אדם מ'זאל נישט וויסן זיין עבודה מיט זיינע מצות, באהאלט ער זיך דאך, דאס איז דאך דער ענין פון הצנע לכת.

דאס איז ריינער אז מען טוט נאר לשם שמים, מען וויל נישט נהנה זיין אויף 'דעם עולם', און ניטאמאל קיין 'עולם הבא', די גאר גרויסע וואס זענען רעכט לשמה, זוכן דאך גארנישט, זיי ווילן נאר האבן די מצוה, [אזוי ווי עס שטייט] אשרי איש וגו' במצותיו חפץ מאד (תהילים א') ולא בשכר מצותיו (ע"ז יט, א). זיי זוכן דאך נישט, זיין ווילן ניטאמאל.

איבערדעם קען טאקע זיין דאס איז טאקע געווען די כוונה, ווען ער וואלט אים געטראגן על כתפו אל אביו וואלט דאך יעדער ווען געוואוסט, וואלט עס ווען געווען א מצוה בפרהסיא, ער האט עס אבער געוואלט באהאלטן, האט ער אים געהייסן אריינווארפן לנחשים ועקרבים, ממילא ווייסט מען דאך נישט אז ער האט געמיינט הצלה, אבער ער [ראובן] האט געוואוסט ער [יוסף] וועט אזוי אויך ניצול ווערן, ממילא האט ער געטון די מצוה בצנעה, און ער וועט עס דאך האבן דורכגעפירט.

איבערדעם זאגט ער [דער מדרש], ווען ער וואלט אבער ווען געוואוסט אז די תורה הקדושה וועט אים סיי ווי סיי באשרייבן, און וועט אויף אים מעיד זיין [למען הציל אותו מידם], ממילא איז ער דאך שוין סיי ווי סיי מפורסם, וואלט ער [אים] ווען נישט געברויכט אריינווארפן לנחשים ועקרבים, [נאר] ער וואלט אים ווען געפירט על כתפו למפרע [און געטון די מצוה בפרהסיא].

אז די תורה הקדושה איז דאך סיי ווי סיי מגלה, זעהט ער דאך אז דער רצון הבורא ב"ה איז עס זאל זיין באיתגליא, אז די תורה הקדושה שרייבט עס, זעט ער דאך שוין [למפרע] אז ס'איז אזוי געווען דער רצון פון באשעפער אזוי אז ס'זאל זיין באתגליא. ממילא אז ס'איז דער רצון מ'זאל עס טוהן באתגליא, וואלט ער אזוי געטון. נאר ער האט [מתחלה] געהאט א חשבון אז ס'איז בעסער ער זאל עס טוהן בהצנע, להסתיר את מעשיו, ער זאל אים אויף אזא אופן מציל זיין, מ'זאל נישט וויסן אז ס'איז אן הצלה, אבער אז ס'איז שוין סיי ווי סיי בפרהסיא, וואלט ער ווען זיכער געטון אזוי ווי דער רצון הבורא. ער האט נאר געוואלט בעיקר מ'זאל טוהן דעם רצון הבורא ב"ה, צו אויף אזא אופן צו אויף אזא אופן, ווי אזוי מ'זעהט ס'איז דער רצון ה' ב"ה.

פון דאנעט איז געדרינגען, אז אמאל איז פארהאנען אז כאטשיג מען דארף טוהן אלעס בצנעה, אבער טאמער איז פאר די מצוה בעסער אזוי [עס זאל זיין בפרהסיא], איז בעסער [עס] צו טוהן בפרהסיא. דא געפונט מען דאס [די] ערשטע מאל אין די תורה הקדושה, ער [ראובן] האט דאך געוואלט ס'זאל זיין בצנעה, און מ'האט אים דאך מפרסם געווען. האט מען דאס געלערנט [אז] כאטשיג מ'דארף צו טוהן אלעס בצנעה להסתיר מעשיו מבני אדם, ווי די גמרא זאגט (סוכה מט, ב) חמוקי יריכיך (שה"ש ז') מה ירך בסתר, ומה דברים שדרכן לעשות בפרהסיא [אמרה תורה הצנע לכת, דברים שדרכן לעשות בצנעה על אחת כמה וכמה]. אבער צומאל דארף מען טוהן בפרהסיא, עס איז דא גאר מצות וואס ס'ברויך אזוי צו זיין.

ישוב
קושיא ג'

די זעלבע געפונען מיר ביי נר חנוכה, פון דא איז געדרינגען אז נר חנוכה איז א מצוה ביים פתח, משום פירסומא ניסא, מ'זאל צינדן בפתח מ'זאל עס זען אויף די גאס.

אפילו איינער וועט גאר קלערן ס'איז אפשר (ליבער) [בעסער] אז מ'זאל דינען דעם באשעפער בחדרי חדרים, והא ראייה ביי 'תורה הקדושה' האט מען מקפיד געווען, שטייט אז מ'זאל נישט לערנען בשוקא. די איינציגע מצוה

נר חנוכה איז [אבער יא] א מצוה צו טוהן אויף די גאס, בטפח הסמוך לחוץ, משום פרסומי ניסא, פארוואס, ווייל ס'איז א מעלה פאר די מצוה אז ס'זאל זיין פרסומי ניסא, אזוי האבן חכמינו ז"ל איינגעזען, האט מען דאס געהייסן טוהן בפרהסיא.

די ראייה איז פון ראובן, ער האט זיך געוואלט באהאלטן, און די תורה הקדושה האט אים אזוי מפרסם געוועזן, זעט מען דאך אז ס'איז אמאל פארהאנען [אז עס דארף זיין] בפרהסיא, האט מען דאס געלערנט ביי נר חנוכה אויך.

[דאס איז דער פשט] הדודאים נתנו ריח זה ראובן שהציל את יוסף, ס'איז געווען אן הצלה, די תורה הקדושה האט אים מפרסם געווען אפילו ווען ער האט נישט געוואלט, פון דער מצוה איז געדרונגען, [אז] עס איז פארהאנען אמאל אז מער פרסומי ניסא איז מער כבוד שמים, [איבערדעם] האט די תורה הקדושה מפרסם געווען ראובן ווייל ס'איז מער כבוד שמים אז מ'דערציילט אז ס'איז למען הציל אותו מידם להשיבו אל אביו, אזוי ווי ס'געווען באמת, ממילא ועל פתחינו כל מגדים זה נר חנוכה שמצוה להניחו בפתח, אז ס'איז מער כבוד שמים אזוי, איז בעסער פרסומי ניסא.

דער בוכ"ע זאל העלפן מ'זאל די זכיה האבן, מ'זאל זוכה זיין מקיים צו זיין די תורה באמת, מ'זאל באמת טאקע אלץ מיינען לשם שמים לתורתו הק', מ'זאל זוכה זיין במהרה צו די ישועה שלימה ולהתגלות כבוד שמים עלינו במהרה בימינו אמן.

(ס"ג וישב חנוכה תשט"ו)

די גמרא (שבת כא, ב) זאגט מאי חנוכה, דתנו רבנן בכ"ה בכסליו יומי דחנוכה
 תמניא אינון וכו' - וועגן די נס פון די נרות וואס מ'האט געטראפן, [ולא היה
 בעניני חנוכה

בסתר, [איי ס'שטייט] ברחובות תתן קולה (משלי א'). נאר אז מ'זאל [לערנען] במקום שמרחיבין אותה, בבתי כנסיות ובבתי מדרשות (תנחומא בחוקותי ג'), אבער אויף די גאס טאר מען נישט.

בו אלא להדליק יום אחד, ונעשה בו נס] והדליקו ממנו שמונה ימים. עס איז ידוע דעם בית יוסף'ס קשיא, אויף איין טאג איז דאך געווען, איז דאך נישט געווען קיין נס נאר זיבן טעג, וואס זאגט ער אכט טעג.

(ב) אין מדרש תנחומא (תצוה סימן ג'), ס'איז פארגעקומען אז ס'האט געברענט די מנורה א גאנץ יאר אויך, ר' חנינא סגן הכהנים זאגט עדות, ער האט געזען ס'האט געברענט א גאנץ יאר, און ס'איז געווען אן אנדערע מאל וואס מ'האט נישט געטראפן [אויף] האט עס געברענט ביז אריין אין אנדערן יאר אויכעט. איז דאך [געווען] עפעס גרעסערע נסים און מען מאכט גארנישט דערפון קיין רעש [און] קיין זכר, און דא אז ס'איז נאר געווען אכט טאג איז מאי כל הרעש הזה.

נאר לעולם איז דאך אזוי, די גמרא זאגט (כתובות כז, א) בולשת [חיל] שנכנסה לעיר איז אלעס בחזקת טומאה, איבערהויפט אז זיי קומען להחריב. און דא [ביי די יונים] האט מען זיך דאך פארלייגט אויף דעם אז עס זאל זיין בטומאה, איז דאך אלעס בחזקת טומאה. נאר וואס דען, לעולם איז דאך דער אמת אזוי, געווענליך טרעפן זיי אלעס, נאר פונדעסטוועגן איז דעמאלטס געווען השגחה פרטית, דער בורא כל עולמים האט געהאט השגחה פרטית אויף דעם, אז עס זאל בלייבן [אויף] מ'זאל נישט צורירן, איז דאך דאס אליין אן עקסטערע סייעתא דשמיא אז ס'איז געבליבן, בעל כרחך איז דאס געווען אן השגחה פרטית אז זיי זענען נישט צוגעקומען זיי זאלן דאס טרעפן.

ישוב
קושיא ב'

קען זיין, לעולם דאס נס אז עס איז אריינגעקומען די ברכה אין שמן אין בית המקדש איז נישט געווען קיין שום רבותא, דער בית המקדש איז דאך דער מקום פון א ברכה, די סגולת המנורה ב. נאר וואס דען, ווען אידן זענען געווען בצער, באו פריצים ויחללוהו (יחזקאל ז כב), און די רשעים זענען געווען

ב. דער מדרש זאגט דאך (בראשית רבה יא, ב) [ויברך אלקים את יום השביעי ויקדש אותו] קדשו וברכו, [ר' אלעזר אומר] ברכו בנרות [ובי היה המעשה], ר' אליעזר הגדול האט עס געהאט ערב שבת, ער האט אנגעצינדן פרייטאג די לעכט, און שפייז-צונאכטס [מוצאי שבת] איז עס געווען פונקט אזוי ווי ערב שבת, ולא חסר מן השמן כלום. און על אחת כמה וכמה אין בית המקדש, כי שם צוה ה' את הברכה חיים עד העולם (תהלים קלג), איז דאס נישט געווען קיין שום רבותא.

אין בית המקדש און זיי האבן אלעס מטמא געווען, לכאורה איז עס דאך די גרעסטע הסתרת פנים, און פונדעסטוועגן איז געווען דעמאלטס השגחה פרטית, דער בוכ"ע האט געהאט השגחה פרטית אויף דעם אז עס זאל בלייבן, אז ס'זאל בלייבן דעם [פך] מ'זאל נישט צורירן, איבערדעם איז דאס א גרעסערע רבותא.

איבערדעם זאגט מען [בהפיוט בימי מתתיהו] ואתה ברחמיך הרבים עמדת להם בעת צרתם רבת את ריבם דנת את דינם נקמת את נקמתם. [לכאורה] וואס איז דער הקדמה 'עמדת להם בעת צרתם', עס איז דאך איבריג די הקדמה. [נאר] טאקע דאס איז מען מרמז, מילא אז ס'איז די צייט ווען דער בורא כל עולמים העלפט אידן איז נישט קיין רבותא [אז] דער בורא כל עולמים טוט נסים פאר אידן, נאר א רבותא איז, אז טאקע בשעת ווען מ'איז אין די צרה, ווען ס'איז געווען די הסתרה, דעמאלטס האט דער בורא כל עולמים געהאלפן אידן, ס'איז א הסתרת פנים אידן זענען סובל און מ'ליידט, און דעמאלטס איז אויך דא השגחה פרטית ס'זאל בלייבן א שארית הפליטה, דער בורא כל עולמים גיבט אכטונג כי לא כלו רחמיו, דאס איז א גרויסע רבותא.

איבערדעם זאגט מען, ואתה ברחמיך הרבים עמדת להם טאקע בעת צרתם, ער הייבט אן ביי דעם נס, נישט דאס וואס דער בוכ"ע האט געהאלפן ווען ס'איז [שוין] געווען די זמנים פון די ישועה, [נאר] אפילו דעמאלטס ווען עס איז בעונותינו הרבים א העדר כבוד שמים, ס'איז אין די עת צרה, אעפ"כ העלפט דער בורא כל עולמים אידן אפילו דעמאלטס אויך, ס'איז נסים נסתרים אז דער בוכ"ע האט השגחה אויף אידן אז מ'זאל ניצול ווערן אויף אזא אופן, אז ס'זאל חלילה נישט בארירן אינגאנצן, ס'זאל אלץ עפעס בלייבן טאקע אין דער עת צרה, דאס איז נסים נסתרים.

קומט אויס איז דאך דאס געוועזן דער גאנצער נס, דאס וואס דער פך איז געבליבן און מ'האט נישט צוגערירט דערצו, איז דאס טאקע דער עיקר [דער נס דעם ערשטן טאג], און ממילא איז דאס שוין אכט טעג.

ביאור
לפ"ז
הפיוט
'יונים'
נקבצו עלי'

דאס קען [זיין] פשט [בהפיוט], יונים נקבצו עלי וטמאו כל השמנים ומנותר קנקנים נעשה נס לשושנים, בני בינה ימי שמונה קבעו שיר ורננים. 'וטמאו כל השמנים' - זיי האבן אלעס מטמא געווען, 'ומנותר קנקנים' - און עס איז דאך איבערגעבליבן פון די קנקנים, דאס איז געווען 'נעשה נס לשושנים', און מהאי טעמא 'בני בינה' ימי שמונה קבעו שיר ורננים, איז עס טאקע "אכט טעג", ווייל נאך אין ערשטן טאג איז דאך געווען [די גרויסע נס אז] 'ומנותר קנקנים' דאס וואס איז געבליבן [די פך טהור].

ביאור
הימשך
הפיוט
'בימי'
מתתיהו'

איבערדעם זאגט ער צוויי זאכן. (א) ולך עשית שם גדול וקדוש בעולמך. (ב) ולעמך ישראל עשית תשועה גדולה ופורקן כהיום הזה.

ווען דער בוכ"ע העלפט נסים נגלים - ווערט א כבוד שמים, מען האט מנצח געוועזן "מסרת גבורים ביד חלשים ורבים ביד מעטים" איז געווען א גרויסער כבוד שמים, סוף כל סוף דאס [די נס חנוכה] וועט דאך ברענגען די ישועה און די גאולה, שטייט דאך אין פסוק (תהלים קלב) ערכתי נר למשיחי, אז מיטן כח פון נר חנוכה וועט זיין ביאת המשיח (תנחומא תצוה ח).

און עקסטער איז דאך דא נמשך געווארן נאך א גרויסע זאך, דא זעט מען א ישועה אפילו ביזדערווייל אויך "בעת צרתם", אפילו איידער מ'ווערט נאך געהאלפן בדרך כלל, איידער ס'איז געווען "רבת את ריבם", האט דער בוכ"ע געהאט השגחה פרטיות אויף אידן אז ס'זאל בלייבן [פך שמן טהור]. ולעמך ישראל עשית תשועה גדולה ופורקן טאקע כהיום הזה, אזוי ווי מ'זעמיר היינט פאר די ישועה און פאר די גאולה, ס'ווערט דאך נמשך אלעס אויף לעתיד, אזוי ווי ס'איז געווען דעמאלטס "עמדת להם בעת צרתם", דאס ווערט נמשך ישועות אפילו כהיום הזה.

(ליל ד' דחנוכה תשי"ט)

ד

שטייט (שו"ע הל' חנוכה סי' תר"ע ס"ב) א פלוגתא אויב [סעודת חנוכה] איז א סעודת מצוה, אדער ניין, [און] נאר אז מען זאגט שירות ותשבחות [הייסט עס א סעודת מצוה], אזוי שטייט דאך (עי' רמ"א שם). נו [לכאורה] אז ס'הייסט א סעודת מצוה דורך שירות ותשבחות קען מען דאך דאס טוהן אן אנדערע מאל אויך.

נאר קען זיין, די גמרא אין עבודה זרה (ח, ב) רעכנט אויס איינע פון די ימים טובים ווען מ'האט נישט געטארט לישא וליתן עמהם לפני אידיהן, קרטסים, מאי קרטסים, יום שתפסה רומי מלכות, צוויי אין דרייסיג מלחמות האבן די רומיים געפירט מיט די יוונים און זיי האבן נישט געקענט מנצח זיין, ביז זיי האבן זיך משתף געווען מיט אידן, און דאס איז געווען חנוכה.

קומט אויס, איז מבואר אין דער גמרא אז דאס נס חנוכה איז געווען בשותפות מיט די רומיים, זיי האבן געמאכט אויף דעם א חגא לשם אידיהם, לשם ע"ז שלהם, די רומיים האבן צוגעשריבן דעם נצחון צו זייער ע"ז, נו אז זיי האבן געמאכט א יו"ט ווי אזוי האבן גאר אידן געקענט מאכן א יום טוב.

נאר דער כלל איז דאך, ביי אונז גייט [די ימים טובים] לויטן חודש, כ"ה כסליו, [אבער] זיי גייען דאך לויט די חדשי החמה, און די חדשי החמה אייניגט זיך דאך נישט אויס מיט די חדשי הלבנה אין איין יאר, און דעם אנדערן יאר האט דאך געמוזט זיין א חילוק מיט עלף טעג, איבערדעם דאס אנדערע יאר איז שוין נישט אויסגעקומען [זייער חגא קרטסים] כ"ה כסלו, האבן אידן שוין געקענט מאכן א יום טוב.

איבערדעם זאגט ער (בגמ' שבת כא, ב) לשנה אחרת קבעום ועשאום ימים טובים, פארוואס נישט טאקע שוין דעמאלטס אין דעם יאר. אבער דעמאלטס האט מען נישט געקענט, ווייל די רומיים האבן עס געמאכט פאר זייער ע"ז, נאר "לשנה האחרת" דאס אנדערע יאר האט מען שוין געקענט.

ביאור
האיך מותר
לעשות
יו"ט בכ"ה
כסלו

רק ע"י
שירות
ושתבחות
יכולים
לשמוח
בסעודה
בימי
החנוכה

נאר וואס דען, מ'האט אבער דאך אלץ מורא, אז ס'איז צוליב דעם זעלבן
נס [וואס] זיי האבן פארשריבן פאר זייער ע"ז. נאר קען זיין, ווי די גמרא
זאגט (קידושין ה, א) מען איז נישט מתגרשת בכסף, ווייל מ'וועט זאגן כסף
מקדש און כסף מגרש, אין קטיגור נעשה סניגור, פרעגט די גמרא שטר איז
דאך אזוי, [ענטפערט] ער ניין, מילי דהאי שטרא לחוד ומילי דהאי שטרא
לחוד, ס'איז אנדערע ווערטער.

איבערדעם איז אזוי, מ'האט געמאכט א יום טוב, [אבער] זיי מאכן דאך
דעם יום טוב לע"ז, אבער אז מ'זאגט שירות ושתבחות, איז דאס שוין אנדערע
ווערטער, [מילי דהאי שטרא לחוד ומילי דהאי שטרא לחוד], דא זאגט מען
[שירות ושתבחות] און מ'לויבט השי"ת, און זיי לויבן זייער ע"ז, איז דאס
שוין נישט דאס [זעלבע], דעמאלטס קען זיין די סעודה אליין אויך זיין א
סעודת מצוה.

אן אנדערעס מאל שבת צי יום טוב, אפילו מ'זאגט נישט קיין שירות
ושתבחות איז עס אויך א סעודת מצוה. ס'איז זייער גוט אז מ'זאגט שירות
ושתבחות, נאר אז מ'זאגט נישט קיין שירות ושתבחות איז עס אויך סעודת
שבת און ס'איז אויך סעודת יום טוב. אבער דא אז מ'זאגט נישט קיין שירות
ושתבחות קען עס דאך חלילה זיין גאר [לע"ז], איבערדעם האט מען נישט
געמאכט קיין סעודות [נאר] אז מ'זאגט שירות ושתבחות.

(ליל ו' דחנוכה תשי"ד)

בימי מתתיהו בן יוחנן כהן גדול חשמונאי ובניו בשעמדה מלכות יון הרשעה
על עמך ישראל להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצוניך, ואתה ברחמיך
הרבים עמדת להם בעת צרתם רבת את ריבם וגו'. לכאורה וואס פעלט אויס

ג' דיוקים
בפיוט
'בימי
מתתיהו'

די הקדמה "ואתה ברחמיך הרבים עמדת להם בעת צרתם", ער זאגט דאך שוין ס'איז געווען אן עת צרה, 'כשעמדה מלכות יון הרשעה להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצוניך', און ער רעכנט אויס 'רבת את ריבם דנת את דינם, מסרת גיבורים ביד חלשים', שטייט דאך שוין אז ס'איז געווען אן עת צרה און דער בוכ"ע האט געהאלפן, איז דאך איבעריג די הקדמה "ואתה ברחמיך הרבים עמדת להם בעת צרתם", מ'ווייסט דאך ס'איז געווען בעת צרה.

(ב) ולעמך ישראל עשית תשועה גדולה ופורקן כהיום הזה. פרעגט מען די קשיא וואס איז דער גאנצער 'כהיום הזה', אוודאי ווייסט מען ס'איז היום הזה. ועוד קשה, וואס איז דער [כ"ף הדמיון] כ'היום הזה.

(ג) כשעמדה מלכות יון הרשעה על עמך ישראל להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצוניך. לכאורה פארוואס האט מען געמוזט אנקומען צו אזא גרויסע עת צרה, די חשמונאים זענען געווען אזאלעכע צדיקים וקדושים, זיי האבן דאך כסדר געדינט דעם באשעפער באמת, זיי האבן דאך כסדר מתפלל געווען פאר אידן, זיי האבן ארויסגעקוקט אויף די ישועה [ווען] אידן זענען געווען אונטער די יונים, פארוואס האט מען זיי אריינגעלאזט אין די גרויסע צרות [און] זיי זענען נישט געהאלפן געווארן ביז ס'איז נישט געווען די גרויסע צרות.

נאר וואס דען, אסאך זאגן דאך (עי' יערות דבש ח"א דרוש ח', הו"ד בישמח משה פ' וישב) חנוכה איז דאך געווען אן תשובה, מ'האט זיך נישט געקענט צוזאמנעמען, מ'האט נישט געקענט זאגן 'כנוס את כל היהודים' (אסתר ד, טז), מ'האט נישט געקענט זיין קיין שומרי תורה ומצות באיתגליא, זיי זענען געווען באהאלטן במוצנע ובהסתר, [ממילא] איז מען טאקע נישט ראוי געווען, נאר בצירוף פון די גרויסע צרות איז נתעורר געווארן רחמיו יתברך שמו.^ג

אזוויי עס שטייט (מדרש תנחומא פ' נצבים) אתם נצבים היום, כהיום הזה שהוא מאפיל ומאיר. ווי מער ס'איז מאפיל, איז מער [מאיר], דורכדעם וואס

ג. אזוויי דער אור החיים הקדוש זאגט אז דורך די גרויסע חבלי משיח וועלן אידן געהאלפן ווערן בבחינת זכו, און אפילו ס'איז דא ווייניגער תורה ומצות, [אבער] דורך די גרויסע צרות וועלן אידן געהאלפן ווערן, און אידן וועלן דערנאך תשובה טוהן, נאך ביאת המשיח.

ס'איז מאפיל איז דערנאך מאיר, חשוכא ובתר קומט נאך נהורא (ע"י שבת עז, ב). 'לית נהורא אלא דנפיק מגו חשוכא' (זוה"ק תצוה קפד, א). דורך די חשוכא קומט הערשט דער גרויסער אור.

איבערדעם זאגט ער אן הקדמה, ואתה ברחמיך הרבים עמדת להם בעת צרתם, דער מקור פון די ישועה איז פארדעם ווייל ס'איז געווען א גרויסע עת צרה, דאס איז מעורר רחמיו יתברך שמו, אז מ'איז אין א גרויסע עת צרה, אין א גרויס שפלות, האט דער בורא כל עולמים רחמנות, דאס איז מעורר דאס רחמנות פונעם בורא כל עולמים אויף אידן. אזויווי ס'שטייט אין תיקונים (תיקון יב), ער שמועסט דארט פונעם ערב רב, אז טאקע דורכן דחקות, דורך דעם דוחקא דגלותא, וועלן אידן געהאלפן ווערן. איבערדעם זאגט ער ואתה ברחמיך הרבים עמדת להם ווייל עס איז געווען 'בעת צרתם', זאגט ער א נתינת טעם, מען זאל וויסן די שורש פון דער ישועה האט מסייע געווען דער 'עת צרה', ווייל ס'איז נישט געווען גענוג זכותים אין כלל ישראל אויף אזא גרויסע ישועה, אזא גרויסער אור זאל נתגלה ווערן.

שוב
קושיא א'

איבערדעם זאגט מען ולעמך ישראל עשית תשועה גדולה ופורקן כהיום הזה, דאס איז א סימן ואות אויף די שפעטערע יארן, אז מ'זאל נישט פאלן ביי זיך, אז מ'קוקט צו דעם גרויסן שפלות הדור און דער שפלות ישראל, מ'איז אריינגעטונקען [אין] שכחת התורה אין שכחת קיום רצונו יתברך שמו, דעמאלטס איז געווען "להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצוניך" מיט מלחמות און מיט צרות, היינט גייט עס מיט פנימיות און מיט טענות, דער כח פון להשכיחם תורתך בעוה"ר איז שטארקער. דער בורא כל עולמים האט געהאלפן אידן, ס'איז געווען דעמאלטס ופורקן טאקע כהיום הזה, דאס איז אויף היינט, אזוי ווי מ'זעמיר אין דעם טאג, אין דעם שפלות, אין די עת צרה.

שוב
קושיא ב'

און אויך איז א רמז 'ב'היום הזה [בכ"ף הדמיון], אזוי ווי דער "היום" איז מאפיל ומאיר (ע"י לעיל), אזוי וועלן אידן געהאלפן ווערן פון דעם תכלית האפילה, פון דעם חושך כפול ומכופל וועט זיין אן אור גדול ליהודים, מ'וועט געהאלפן ווערן אזוי ווי ס'איז געווען דעמאלטס, פון דער עת צרה איז געווארן

די ישועה. ועת צרה הוא ליעקב 'וממנה' יושע (ירמיה ל ז), טאקע דורך דעם ווייל ס'איז אן עת צרה וועט זיין 'ממנה' יושע.

מ'זאל האבן די זכיה עס זאל זיין טאקע ולעמך ישראל עשית תשועה גדולה ופורקן 'בהיום הזה', די השפעה פון דער אור פון חנוכה זאל בלייבן מיט אונז, דער אור גדול ונורא.

(ס"ג וישב חנוכה תש"כ)

א' ו' אלף

בימי מתתיהו בן יוחנן כהן גדול חשמונאי ובניו כשעמדה מלכות יון הרשעה על עמך ישראל להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצוניך. לכאורה וואזוי קען מען עפעס פארגעסן די תורה אויפאמאל, מילא מ'איז מעביר על חוקי רצונו, [אבער] וואס עפעס 'להשכיחם' תורתך, שכחה ליגט דאך אין דער טבע, וויאזוי קען מען באשאפן א שכחה.

ב' דיוקים
בפיוט
'בימי
מתתיהו'

(ב) ואתה ברחמיך הרבים עמדת להם בעת צרתם רבת את ריבם וגו' מסרת גבורים ביד חלשים ורבים ביד מעטים וטמאים ביד טהורים ורשעים ביד צדיקים וזדים ביד עוסקי תורתך. פרעגט מען די קשיא, מילא רבים ביד מעטים וטמאים ביד טהורים ורשעים ביד צדיקים איז דבר והיפוכו, [אבער] 'זדים ביד עוסקי תורתך' וואס פאר א מין איז דאס.

נאר וואס דען, דער יוסיפון ברענגט (פרק י"ח) אסאך פון די פריצי עמינו זענען אויך מיטגעגאנגען דעמאלטס בימים ההם, בעוה"ר ס'איז גזירות קשות, הייבט מען זיך דאך אן מתיר צו זיין, זיכט מען, זאגט מען, פאלטשע פשטים אין דער תורה, און מ'שטעלט דאך אריין בעוה"ר אלע פירצות [אין דער תורה הקדושה], יעדן הירוס הדת שטעלט מען אריין אין דער תוה"ק, דער שפיץ פארגעסט מען דעם אמת, מ'פארגעסט שוין וואס די תורה זאגט, די פאלטשע

ישוב
קושיא א'

פשטים ווערן אזוי נתאמת, אפילו מ'האט די תורה און מ'לערנט די תורה, לערנט מען פונקט פארקערט וואס שטייט, ס'איז גארנישט דאס, ס'איז א רעכטע שכחת התורה.

איבערדעם, אז מ'זאגט נישט קיין פאלטשע פשטים אין דער תורה, [דאן] קען מען דאך נישט טוהן אזוי בזדון, ווייל מ'פרעגט דאך אים א קשיא [פארוואס ער טוט כנגד התורה], נאר ער פארגעסט, [ער איז א] שוגג, [אבער] אז ער זאגט פאלטשע פשטים אין דער תורה און ס'ווערט שכחת התורה, דעמאלטס טוט ער במזיד, ווייל ער האט דאך נישט מורא פאר גארנישט, ווייל ס'שטייט אין דער תורה אזוי ווי ער וויל, איז ער א רעכטער זדון, אזוי ווי מ'זעהט היינט בעוה"ר, "אזוי ווי ער וויל, אזוי שטייט אין דער תורה". איבערדעם זאגט מען וזדים ביד עוסקי תורתך, די זדים וואס [טוען במזיד] זיי קומען פונעם "להשכיחם תורתך", ביד עוסקי תורתך די וואס זענען עוסק אין 'דיין' תורה, אין די [תורה] פון הקב"ה וואס ס'איז תורת אמת.

ישוב
קושיא ב'

ממילא דורכדעם, ולך עשית שם גדול וקדוש בעולמך אז דער אייבערשטער העלפט דער דרך אמת אין דער תורה הקדושה, [ממילא] ולעמך ישראל עשית תשועה גדולה ופורקן כהיום הזה, ווערט נמשך אפילו היינט אזוי ווי ס'איז געווען פריער, דער גאנצער כח התורה וואס ס'איז געווען די פריעריגע, דאס איז אן ענין נצחי אויף לעולם ועד.

(ליל ד' דחנוכה תשכ"ה)

הנרות הללו אנו מדליקין על הנסים ועל הנפלאות ועל התשועות ועל הנחמות ועל המלחמות שעשית לאבותינו בימים ההם בזמן הזה על ידי כהניך הקדושים וכל מצות שמונת ימי חנוכה. [וצריך ביאור] וואס דארף ער ארויסזאגן

ג' דיוקים
בעניני
חנוכה

על ידי כהניך הקדושים'. [עוד צריך ביאור] דער קישור הדברים 'על ידי כהניך הקדושים - וכל מצות שמונת ימי חנוכה'.

(ב) ס'איז ידוע דעם בית יוסף'ס קשיא, מ'האט דאך געטראפן א פך אויף איין טאג, איז דאך דער נס נישט געווען נאר זיבן טאג, פארוואס מאכט מען דעם ערשטן טאג, אויף דעם ערשטן טאג איז דאך געווען [גענוג אויל], אזוי ווי די גמרא (שבת כא, ב) זאגט 'ולא היה בו להדליק אלא יום אחד'.

(ג) ואחר כן באו בניך לדביר בתיך ופינו את היכליך ומהרו את מקדשיך והדליקו נרות בחצרות קדשיך. פרעגן דאך אלע הארב, ווי קומט די מנורה אין חצר, דאס פלאץ פון די מנורה איז דאך געווען אינעווייניג אין היכל.

נאר איך האב אריינגעקלערט דא אין א זאך, ס'שטייט מערב עד בוקר, [וודרשו חז"ל] תן לה כדי מדתה שתהא דולקת מן הערב ועד הבוקר, ושיערו חכמים חצי לוג (מנחות פט, א). עכ"פ איז דאס א גזירת הכתוב מען האט געדארפט אריינגעבן עס זאל ברענען א גאנצע נאכט בלילי טבת הארוכים, די חכמים האבן געזאגט מ'זאל נישט מאכן קיין חילוק מען זאל זומער אויך געבן דעם שיעור [חצי חוג] ה. נו וואס האט מען געטון זומער אז ס'איז געבליבן, אז ס'געבליבן האט מען דאס שוין מער נישט גענוצט (עי' מנחות פח, ב). ברענגט תוס' דעם ירושלמי, מ'האט געמאכט דיקע פתילות, זומער האט מען געמאכט פתילות עבות, איז נישט געבליבן [קיין שמן], האט מען נישט מאכד געווען, און ווינטער האט מען געמאכט קלענערע פתילות האט עס נישט אזויפיל אויסגעברענט.

האב איך אריינגעקלערט, די גמרא זאגט (מגילה יד, א) ודבורה אשה נביאה אשת לפידות, מאי אשת לפידות, שהיתה עושה פתילות למקדש. אין תנא דבי

ד. נאר אין שאילתות (וישלח כו) זאגט ער אויף איין פלאץ ולא היה בו להדליק "אפילו" יום אחד, נו האט זיך אויפגעהערט אלע קשיות. נאר וואס דען, אין שאילתות אליין פריער אביסל זאגט ער אויך ולא היה בו להדליק "אלא" יום אחד, קומט אויס עפעס א סתירה אין שאילתות אליין, איינמאל שטייט אלא יום אחד, און איינמאל שטייט אפילו יום אחד.

ה. פרעגט מען דאך טאקע הארב אויפן בית יוסף, ער זאגט אז מ'האט עס צוטיילט אויף אכט חלקים. מ'טאר דאך נישט, ווי אזוי האט מען געמעגט [צוטיילן], ס'איז טאקע באמת א הארבע קשיא.

אליהו שטייט (פרק ט) 'שהיתה עושה פתילות "עבות" למקדש כדי שיהא אורן מרובה', האט הקב"ה געזאגט דו האסט געמאכט פתילות עבות שאורן מרובה, וועל איך דיר משפיע זיין פאר דעם א גרויסן אור.¹ [ולכאורה] ווען האט [דבורה] געמאכט די פתילות עבות, זומער האט דאך יעדער געמוזט מאכן, און ווינטער האט מען דאך נישט געקענט מאכן [לפי התוס' הנ"ל], וואס איז אזא גרויס חשיבות אז זי האט געמאכט פתילות עבות למקדש.

[וואפשר לומר] די תורה הקדושה האט געזאגט יערוך אותו [מערב עד בוקר], אז [נאר] די הערכה מוז זיין כדי מיתה, דער יערוך גייט דאך ארויף אויפן שמן נישט אויף די פתילות, די תורה הקדושה האט מקפיד געווען ווען איך גיי מעריך זיין די מנורה זאל איך אריינשיטן דעם שמן אויף א גאנצע נאכט, די הדלקה איז א מצוה אז מ'זאל אנצינדן און זעהן ס'זאל ברענען א גאנצע נאכט מערב ועד בוקר, אבער אז איך לייג אריין פתילות עבות און ס'וועט דורכדעם נישט קענען ברענען נאר אז איך וועל צושיטן שמן אינדערמיט, דאס קען זיין מעג מען שוין, דאס איז שוין נישט קיין קפידא, אז איך טוה מיט דעם א הידור מצוה, איך בין מכוון ס'זאל זיין אורם רב, ס'זאל ארויסגעבן א השפעת האור, ס'זאל זיין שענער.

קען גאר זיין, זיי [די חשמונאים] האבן געמאכט פתילות עבות טאקע אזוי ווי דבורה הנביאה, זיי האבן דאך אוודאי געוואלט האבן דעם גודל הזכות.² איבערדעם איז עס געווען א נס אפילו דעם ערשטן טאג אויכעט, ווייל זיי האבן אריינגעלייגט אזאלעכע פתילות ח.

קען זיין מיט דעם כח וואס די כהנים האבן געמאכט פתילות עבות איז טאקע געשעהן דאס גאנצע נס, [וכמ"ש בתדב"א הנ"ל] ווען ס'איז עבות וועל

ישוב
קושיא א'

1. דער מהרש"א זאגט (מגילה שם) אז זי האט זוכה געווען לנבואה און השפעת התורה 'והיא שופטה את ישראל' (שופטים ד, ד), אין דעם זכות וואס זי האט געמאכט פתילות עבות.

2. מען האט דאך געזען מ'האט דאך מנצח געוועזן די יונים, [אבער] ס'איז נאך געווען גרויסע מלחמות אידרויסן, מ'האט נאך דעמאלטס נאכנישט אינגאנצן מנצח געווען, מ'איז נאר אריינגעגאנגען אין בית המקדש אריין, [וממילא הוצרכו לזכות גדול].

ח. איבערדעם זענען ביידע [נוסחאות בשאילתות] אמת, ס'איז געווען א לוג, ס'איז טאקע גענוג געווען אויף איין נאכט [ולא היה בו להדליק 'אלא' יום אחד], נאר [אבער] זיי האבן אריינגעלייגט פתילות עבות איז נישט גענוג געווען ניטאמאל אויף איין טאג [ולא היה בו להדליק 'אפילו' יום אחד].

איך דיר משפיע זיין א גרויסן אור, איז עס טאקע געווען דורך זיי על ידי כהניך הקדושים, ווייל זיי האבן געמאכט די פתילות עבות, און מהאי טעמא וכל מצות שמונת ימי חנוכה, איז געווען דעם ערשטן טאג אויך א נס.

קען זיין והדליקו נרות בחצרות קדש, מיינט נישט אז מען האט אנגעצינדן אין חצר, נאר והדליקו נרות מ'האט אנגעצינדן נרות [מיט פתילות עבות] אז דער אור איז געגאנגען ביז בחצרות קדש, לפרסומי ניסא איז געווען אזא גרויסער השפעת האור אז ס'האט געלייכט אין חצר אריין, דער אור איז געווען אזוי ווי מ'וואלט ווען [דארט] געצינדן [בחצר]^ט.

(ליל ז' דחנוכה תש"כ)

ח

בנוסח ההודאה, ולך עשית שם גדול וקדוש בעולמך ולעמך ישראל עשית תשועה גדולה ופרקן כהיום הזה. [לכאורה] וואלט דאך געדארפט קודם שטיין 'ולעמך ישראל עשית תשועה גדולה ופרקן' און דערנאך 'ולך עשית שם גדול וקדוש בעולמך', קודם איז דאך געווען די ישועה, און דערנאך איז געווען א כבוד שמים, פון די ישועה וואס דער בורא כל עולמים האט געטון פאר אידן איז דאך געווען דער כבוד שמים, [אבער] איידער ס'איז געווען די ישועה זענען נעבעך אידן געוועזן אין די צרה איז דאך נישט געווען קיין כבוד שמים, וואס זאגט ער פארקערט.

[ואפשר לפרש, דהנה יש להבין] דער 'נצחון המלחמה' איז געווען א כבוד שמים, מ'האט געזען גבורים ביד חלשים ורבים ביד מעטים, דער בורא כל עולמים האט זיך אנגענומען פאר אידן, אז אידן זענען מנצח איז א כבוד

ט. אזוי ווי ס'שטייט (סוכה נא, א) לא היה חצר בירושלים שאינה מאירה משמחת בית השואבה.

שמים אפילו ווען ס'איז נישט רבים ביד מעטים, [און] אפילו ווען ס'איז נישט קיין נסים, איבערהויפט נאך אז ס'איז [יא] געווען רבים ביד מעטים. [אבער] דער נס פון די 'נרות' איז לכאורה גארנישט געווען אזא גרויסער כבוד שמים, ווער האט דען געוואוסט פון דעם, נאר די כהנים וואס זענען געווען אין בית המקדש, אן אנדערער טאר דאך ניטאמאל אריינגיין אין בית המקדש, און די וועלט די אומות העולם אוודאי נישט, און אפילו ווען ער גייט אריין און ער זעהט, וואס ווייסט ער דען, אפשר איז עס שמן טמא, ווער קען וויסן וואס [ס'איז] מ'דערקענט [דען], מ'מוז גלייבן די כהנים אז ס'איז געווען טהור. לכאורה פארוואס איז מען משבח אז מ'זעהט נישט.

נאר וואס דען, די נרות זענען נמשך געווארן אויף אייביג. ס'שטייט ארויס אין פסיקתא (עי' תנחומא תצוה ח) אז אין זכות פון די נרות וועט קומען משיח, די נרות זענען ערוכין, אזוי ווי די נרות האבן דעמאלטס מאיר געווען.

[דעריבער] זאגט מען קודם וְלֹךְ עֲשִׂיתָ שֵׁם גְּדוֹלֹ וְקָדוֹשׁ בְּעוֹלָמֶיךָ, דער כבוד שמים [נצחון המלחמה] איז אבער געווען [נאר] דעמאלטס, עקסטער דארף מען זאגן דאס נס פון די נרות, דאס איז שוין אויך א ישועה ופּורקן כהיום הזה, פּורקן איז טייטש פּורקנא, פדות, דעם היינטיגן ויצמח פּורקניה וואס אונז ווארט מיר דאס קומט פון חנוכה - פון דעם נס פון נר חנוכה.

מבאר
שפיר סדר
נוסח
הפיוט

איך האב שוין לאנג געזאגט, עשית תשועה גדולה ופּורקן כהיום הזה, וואס הייסט 'כהיום הזה', וואס פאר א 'פּורקן' האבן מיר היינט בעוה"ר ווען מען איז בגולה אחר גולה, גולה וסורה. [נאר] קען זיין, אף על פי כן ווי אזוי מ'דערהאלט זיך, דאס ביסל הצלה שטאמט אויך נאר פון דארטן [נס נרות חנוכה].

(ליל ג' דחנוכה תשי"ט)

ט

הנרות הללו אנו מדליקין על הנסים ועל הנפלאות וגו' ועל המלחמות שעשית לאבותינו בימים ההם בזמן הזה על ידי כהניך הקדושים וכל מצות שמונת ימי חנוכה. [וצריך ביאור] וואס איז א נפקא מינה דורך וועמען 'על ידי כהניך הקדושים'. [גם צריך ביאור] און דעם קישור 'על ידי כהניך הקדושים' - וכל מצות שמונת ימי חנוכה'.

ב' דיוקים
בפיוט
'הנרות
הללו'

ב) הנרות הללו קודש הם ואין לנו רשות להשתמש בהם אלא לראותן בלבד כדי להודות ולהלל לשמך הגדול על נסוך ועל נפלאותיך ועל ישועתיך. דארף מען אויך פארשטיין [דעם] קישור 'ואין לנו רשות להשתמש בהם' - אלא לראותן [בלבד] כדי להודות, דאס דאך צוויי זאכן א] ואין לנו רשות להשתמש בהם, ב] הלל והודאה, דורך דער ראייה איז מען משבח השי"ת.

[ואפשר לפרש] בהקדם וואס דער קדושת לוי זאגט דא (פ' מקץ לחנוכה) א בחינה אויף דעם בית יוסף'ס קשיא [אז] דער נס איז דאך נישט געווען נאר זיבן טאג, דעם ערשטן טאג איז דאך נישט געווען קיין נס.

דברי
הקדושת
לוי בענין
השמחה
בימי חנוכה

שטעלט דער קדושת לוי אראפ א בחינה. זאגט ער א משל, א מלך גיט איינעם א מתנה, איז דא איינער וואס פריידט זיך מיט די שיינע מתנה, געווענטליך א מלך גיט דאך מסתמא א שיינע מתנה, [אבער] ביי א בר דעת איז דאס נישט די [עיקר] שמחה פון דער מתנה, [נאר] ס'איז א גרעסערע שמחה אז דער מלך האט אים געגעבן א מתנה, ווייל אז דער מלך האט אים געגעבן א מתנה מסתמא איז ער חביב בעיניו, דאס חביבות אז דער מלך האט אים געגעבן א מתנה איז ביי אים מער ווי די גאנצע מתנה.

אזוי זאגט ער [הנמשל], נסים פון הקב"ה איז פארהאנען [אז] מ'פריידט זיך מיט די נסים [ווייל] ס'איז דאך פשוט גוט די נסים, אבער א בר דעת האט מער שמחה אז דער "בורא כל עולמים" האט געטון די נסים האט ער דאך מיט דעם מחבב געווען אידן, דאס איז מער שמחה. מיט דעם פארענטפערט

ער דעם בית יוסף'ס קשיא, די זיבן טאג זענען אויפן עצם הנס, אבער קודם ברויך מען האבן שמחה מיט דעם וואס דער "בורא כל עולמים" האט געגעבן, אויף דעם האט מען געמוזט האבן איין טאג פריער.

לויט דעם זאגט ער א טעם אין דער פלוגתא פון מותר להשתמש לאורה און פון אסור להשתמש לאורה. אז דער עיקר שמחה איז וואס דער "בורא כל עולמים" האט געגעבן, איז דאך עס כולו קודש לה', איז אסור להשתמש לאורה. [אבער] אז מ'איז נהנה פונעם עצם הנס, מ'האט דאך עס געגעבן מ'זאל האבן דערפאר שמחה, איז מותר להשתמש לאורה, [עכ"ד].

מיט דעם קען אביסל זאגן דעם המשך, ביי איינעם וואס איז נאר דער עצם הנס, איז נאר געווען זיבן טאג, [אבער ביי] די כהנים קדושי עליונים איז דאך אודאי געווען דער עיקר חשיבות "דאס חביבות פונעם בורא כל עולמים". הנרות הללו אנו מדליקין וגו' על ידי כהניך הקדושים, אז ס'איז געווען דורך די 'כהניך הקדושים' מהאי טעמא איז וכל מצות שמונת ימי חנוכה, איז טאקע אכט טאג חנוכה.

ישוב
קושיא א'

און מהאי טעמא איז הנרות הללו קודש הם ואין לנו רשות להשתמש בהם, דאס איז דאך הא בהא תליא, אז דאס איז פאר דעם נס [אז דער "בורא כל עולמים" האט געטון די נסים - כדי להודות ולהלל לשמך הגדול וכו', דערפאר] איז אסור להשתמש לאורה.

ישוב
קושיא ב'

(ליל ב' דחנוכה תשכ"ה)

בימי מתתיהו בן יוחנן כהן גדול וגו' מסרת גבורים ביד חלשים ורבים ביד מעטים וטמאים ביד מהורים ורשעים ביד צדיקים וזדים ביד עוסקי תורתך.

ג' דיוקים
בפיוט
'בימי'
מתתיהו'

[לכאורה] זיי זענען דאך אלע געווען גיבורים (כמ"ש ביוסיפון), יהודה מכבי איז געווען, [ומהו 'גיבורים ביד חלשים'].

(ב) [רבים ביד מעטים] ווייסט מען דאך אויך נישט גענוי, דער כלל ישראל איז דאך געווען רבתי עם, רבתי בגוים [ומהו 'רבים ביד מעטים'].

(ג) וואס דערציילט ער מיר דא טמאים ביד טהורים, ורשעים ביד צדיקים, מען ווייסט דאך מ'האט געהאט צו טוהן מיט די יונים וואס זענען געווען 'טמאים' און אידן זענען געווען 'טהורים', 'ורשעים ביד צדיקים' די הייליגע כהנים. איז [דען] עפעס דער דרך הטבע פארקערט חלילה, מילא 'גבורים ביד חלשים ורבים ביד מעטים' גיהער צום נס, אבער 'טמאים ביד טהורים ורשעים ביד צדיקים' וואס דארף מען אויסרעכענען.

קען זיין פשוט, [בהקדם] כ'האב שוין אמאל געזאגט שבועות, די גמרא זאגט (בבא מציעא פד, א) ריש לקיש איז געשפרינגען, האט רבי יוחנן געזעהן אז ער איז א גרויסער בעל כח, האט ער אים געזאגט חילך לאורייתא וכו' אז דו וועסט דיך צוריקקערן וועל איך דיר געבן אחותי דשפירי מינאי, האט ער געזאגט יא ער קומט צוריק, האט ער געוואלט צוריק שפרינגען האט ער שוין נישט געקענט, ווייל תורה מתשת כח. לכאורה איז דאך נישט צו פארשטיין, תורה מתשת כח איז [נאר] אז מ'זיצט און מ'לערנט, מ'פלאגט זיך איבער דער תורה, [אבער] ער האט זיך דאך נאר מקבל געווען, ער האט זיך דעמאלטס נאכנישט געפלאגט איבער דער תורה, נו וואס איז געשעהן ווי אזוי איז ער עפעס שוואך געווארן פון דעם.

נאר וואס דען, אויף א שלעכטע זאך איז דאך דער בעל דבר מסייע איז מען גענוג שטארק, אפילו א שוואכער האט ער הילף פון די [חברה], וויפיל כח מ'האט גיט עס אריין אין אים כוחות האט מען סיוע, ווער שמועסט אז ער איז נאך א גבור אויך, ער איז גענוג שטארק מיטן דרך הטבע, אבער אויף א דבר טוב - א דבר גדול - פארלייגט זיך דער בעל דבר, אויף דעם איז דא א גרויס התגברות, צו דעם ברויך מען שוין האבן גרעסערע כוחות, אבער ער

מוז זיך פלאגן^י. דער בעל דבר האט דאך געוואוסט וואס פון דעם ריש לקיש'ן וועט אויסוואקסן, האט ער זיך שטארק מתגבר געווען און ער האט 'שוין' נישט צוגעלאזט, צו דעם איז ער 'שוין' שוואך געווארן, דאס איז דער תורה מתשת כח אפילו מ'ווערט נאכנישט פשוט שוואך, אויף עפעס אנדערש חלילה האט מען נאך גענוג כח, נאר אויף א דבר שבקדושה איז מען שוין שוואך.

איבערדעם זאגט ער **גבורים ביד חלשים**, יענע זענען געווען גיבורים [ווייל] זיי האבן פארטרעטן א [דרך] רשע, [אבער] די [חשמונאים] האבן פארטרעטן א זאך וואס אפילו ריש לקיש [וואס] ער איז געווען א גבור עצום איז אויך שוואך געווארן, [ווייל] ס'האט געדארפט ארויסקומען אזא גרויסע זאך פון דעם.

ורבים ביד מעטים, זאגט ער פארוואס איז געווען ווייניג, ווייל ס'איז געווען **טמאים ביד טהורים ורשעים ביד צדיקים וזדים ביד עוסקי תורתיה**. כ'האב שוין געזאגט אסאך מאל (כיננס כללי נשא תשכ"א, ועוד) [אויף דעם] וואס דער מדרש זאגט (ויקרא רבה ד, ו) א מין האט געפרעגט והא כתיב בתורתכם אחרי רבים להטות, אונז זעמיר דאס רוב זאל מען גיין דינען די עבודה זרה. [לכאורה] וואס א מין קשיא איז דאס מ'זאל גיין נאכן רוב, די תורה הקדושה זאגט בפירוש כי אתם המעט מכל העמים און מ'האט געגעבן די תורה פאר אידן און זיי [די אוה"ע] האבן נישט קיין תורה, אם כן אז מ'זאגט כתיב בתורתכם אחרי רבים להטות האט זיך דאך נישט אנגעהויבן די גאנצע תורה, פארוועם האט מען געגעבן די תורה, מען האט דאך געגעבן די תורה פארן מעט, היעלה על הדעת אז איך זאל זאגן אז אקעגן די אומות העולם זאל איך זאגן מ'ווערט בטל ברוב [דעמאלטס] איז דאך נישטא קיין תורה, מ'האט דאך זיי נישט געגעבן קיין תורה, זיי האבן נישט געוואלט מקבל זיין.

ישוב
קושיא ב'
וג'

האב איך געזאגט, דער פשט איז, דער [מין] האט נישט געטענה'ט אז מ'זאל גיין נאכן רוב פון די גוים, נאר גייטס נאכן רוב צווישן די אידן וועט

י. [וכמ"ש ז"ל (יומא לח, ב)] הבא לטמא פותחין לו, שטייט נישט אין וועג גארנישט, ס'איז אפן, [אבער] הבא לטהר דער מוז זיך פלאגן, נאר מסייען לו, מ'העלפט אים נאר צו אבער ער מוז זיך פלאגן.

מען אויך דינען די ע"ז, אזוי ווי דער חובת הלבבות (שער הפרישות פ"ב) זאגט דאך, אז דאס רוב זאגן לטוב רע ולרע טוב און מ'פארזעהט, אפילו רוב עוסקים בתורה, לולא יחידי סגולה איז דא אין יעדן דור וואס מ'איז מעמיד על האמת. עטץ זאלטס נאר גיין נאכן רוב, נישט נאך די יחידי סגולה וואס זיי פארשטייען. - דער יוסיפון ברענגט דאך אז זיי האבן טאקע געהאט גרויסע מלחמות מיט די רשעי ישראל אליין, וואס זענען צוגעשטאנען צו די יונים, און עקסטער איז געווען אזאלעכע וואס זענען נישט עומד געווען בנסיון, [ווייל] זיי [די יונים] האבן גרויס געמאכט טאמער איז מען געגאנגען מיט זיי, געגעבן כל טוב. ס'איז געבליבן א קליין ביסעלע, רבים ביד מעטים.

נאר דער בורא כל עולמים האט אבער געהאלפן אז ס'איז נתגלה געווארן דער אמת, ולך עשית שם גדול וקדוש בעולמך אז ס'איז ארויסגעקומען דער אמת. און עקסטער איז טאקע געווען א ישועה ולעמד ישראל עשית תשועה גדולה טאקע כהיום הזה.

דער בורא כל עולמים זאל העלפן טאקע ואחרי כן באו בניך די ישועה שלימה, ס'זאל טאקע זיין 'זאת חנוכה' די רעכטע ישועה, ערכתי נר למשיחי (עי' תנחומא תצוה ח), נר חנוכה ברענגט דאך ביאת המשיח, דער אייבערשטער זאל העלפן מיר זאלן שוין צינדן אין בית המקדש, [און] מיר וועלן שוין זוכה זיין צו די נרות [פון בית המקדש], מען זאל דינען דעם באשעפער באמת, בקדושה ובטהרה, מתוך נחת ושמחה.

(ליל זאת חנוכה תשכ"ד)

יא

בימי מתתיהו בן יוחנן כהן גדול חשמונאי ובניו, כשעמדה מלכות יון הרשעה על עמך ישראל להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך, ואתה ברחמך הרבים עמדת להם בעת צרתם, רבת את ריבם וכו'. [לכאורה] וואס איז די

דיוק בנוסח
הפיוט
'בימי
מתתיהו'

הקדמה "ואתה ברחמיך הרבים עמדת להם בעת צרתם" ער דערציילט דאך וואס זיי האבן געוואלט טון 'להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצוניך', נו אוודאי ווייסט מען עס איז געווען אן עת צרה און דער בורא כל עולמים האט געהאלפן, שטייט דאך אלעס ארויס בפרטיות, הקב"ה האט עומד געווען, 'מסרת גיבורים ביד חלשים ורבים ביד מעטים וטמאים ביד טהורים'.

קען זיין ס'ליגט עפעס אין דעם [בכוונת התיבות 'ואתה ברחמיך וכו' בעת צרתם'], ווען ס'איז געווען די גרויסע צרות, זיי זענען געגאנגען אין בית המקדש און געמאכט פירצות וטמאו כל השמנים, [און אויך] מ'האט נישט געלאזט האלטן די תורה, און [ס'איז] געווען לא עלינו אזויפיל הריגות אויף דער קיום התורה, ממילא האבן זיי [די אידן] מתפלל געוועזן אז זיי זאלן ניצול ווערן פון די רשעים, דעמאלטס זענען אידן געהאלפן געווארן, 'מסרת גיבורים ביד חלשים ורבים ביד מעטים', אפילו מ'האט זיך נישט געקענט צוזאמקומען [מתפלל זיין], אבער דאך צעק לבם אל ה' (איכה ב יח), זיי זענען געווען אין די גרויסע צרות האבן אידן אויף דעם מתפלל געווען. [אבער] אויף דעם אז ס'זאל נישט טמא ווערן [דער פך שמן], האט קיינער נישט מתפלל געווען, ווייל טומאה הותרה בציבור, האט מען נישט געהאט קיין חשבון אויף אזא נס, ס'איז געשעהן אן תפלה און אן גארנישט.

הקב"ה
התפלל
בעת צרתם
בבית
המקדש
לשובת בני
ישראל

די גמרא זאגט (ברכות ז, א) מנין שהקב"ה מתפלל, [שנאמר] והביאותים אל הר קדשי ושמחתים בבית תפילתי וכו', מכאן שהקב"ה מתפלל. זאגט דאך די גמרא אז הקב"ה איז מתפלל אין בית המקדש, נאר אידן גייען אויך מתפלל זיין, [אבער] דעמאלטס האבן אידן נישט געקענט אריינגיין אין בית המקדש, טאקע נאר כביכול דער בורא כל עולמים אליין, ער האט ווייטער מתפלל געווען אויף אידן, כאטשיג ס'איז געווען סילוק שכינה, אף על פי כן אין דעם גרעסטן סילוק איז דער בורא כל עולמים מיט זיי, אין דער גרעסטער הסתרה איז אלץ מלא כל הארץ כבודו.

איבערדעם זאגט מען, 'ואתה' ברחמיך הרבים 'עמדת' להם 'בעת צרתם', [ווי] די גמרא זאגט (ברכות ו, ב), אין עמידה אלא תפלה. כביכול דער בורא כל

העולמים אליין האט מתפלל געווען פאר אידן בעת צרתם, איבערדעם איז די הקדמה וואס ער דערציילט [מיט די ווערטער] אן אנדערע ענין.

(ליל ו' דחנוכה תש"כ)

יב

ויקרא יוסף שם הבכור מנשה כי נשני אלקים את כל עמלי ואת כל בית אבי (בראשית מא, נא). שטייט אין מדרש פרשת שמות (שמו"ר א, לג), צדיקים קוראין שם לבניהם על שם המאורע, אזוי ווי ביי יוסף שטייט ויקרא שם הבכור מנשה כי נשני אלקים וכו' כדי להזכיר נסים שעשה עמו הקב"ה. לכאורה וואס איז געווען א 'נס' אז ער האט [דאך דערפון אויך] פארגעסן דאס לערנען, דאס איז דאך א צרה אז מ'פארגעסט דאס לערנען, שכחת התורה איז דאך איינס פון די גרעסטע צרה, וואס רעכנט ער עס אויס צווישן די נסים, ער זאל מזכיר זיין די נסים פון הקב"ה האט ער א נאמען געגעבן אז ער האט פארגעסן דאס לערנען.

[ואפשר לפרש בהקדם] די גמרא זאגט אין בבא מציעא (פה, א) רבי זירא כי סליק, ער איז ארויפגעגאנגען קיין ארץ ישראל, האט ער געפאסט מאה תעניתא [אז] ער זאל פארגעסן גמרא דבבלאי, כי היכי דלא ליטרדיה, ס'זאל אים נישט מטריד זיין דער דרך וואס ער האט געלערנט אין בבל'א. זעהט מען דאך אין דער גמרא עפעס א דבר נפלא, אז מ'גייט אין א בעסערן דרך הלימוד כדי לעלות להשגה יותר גדולה בתורה - צריך לשכוח מה שלמד מקודם

יא. הגם עס איז דאך געבליבן תלמוד בבלי, אונז פסק'ן מיר דאך להלכה, קען זיין בימים ההם איז קראנטער געווען דער דרך [הירושלמי], קען גאר זיין, אז שפעטער בלייבט עס [תלמוד בבלי] איבערדעם להלכה, ווייל זענען בתראים, בבל איז דאך געווען מיט הונדערט יאר דערנאך, זיי האבן שוין געזען תלמוד ירושלמי, זיי האבן שוין געלערנט תלמוד ירושלמי, האבן זיי צוזאמגענומען די ביידע דרכים איז עס ארויסגעקומען נאך בעסער, אבער בימיו, בימיהם, אין דער צייט ווען מ'האט געלערנט, ווען מ'האט מסדר געווען תלמוד ירושלמי, זעהט אויס איז דארט געווען קראנטער.

דארף מען גאר פארגעסן דעם דרך הלימוד [פון פריער], ווייל ס'איז מטריד, כי היכי דלא ליטרדיה, ס'איז אן אנדערע שניט, הגם ס'איז דאך נאך געווען אלו ואלו דברי אלקים חיים, אבער דאס איז געווען א קראנטערע דרך, אויף אן אנדערע בחינה, האט ער געדארפט פארגעסן.

שטייט אין מדרש רבה קהלת (יא, א) כל מה שאדם שמח בתורה הקדושה, וואס ער לערנט, אפילו ער איז כל ימיו עוסק בתורה הקדושה, הבל הוא לפני תורה שיהיה בימות המשיח, אקעגן דער תורה וואס מ'וועט דעמאלטס לערנען נאך ביאת המשיח איז אלעס הבל. א פלא והפלא דאס לשון. און אין פרשה ב' (קהלת רבה שם) זאגט ער א בחינה, אז דאס איז פארדעם הבל, ווייל דאס פארגעסט מען, און נאך ימות המשיח וועט מען נישט פארגעסן.

עס שטייט אין מדרש רבה (בראשית רבה סד, ד), אברהם אבינו האט אלעס געוואוסט, הקב"ה איז מחדש הלכה יעדן טאג און די אלע הלכות האט ער געוואוסט. די מפרשים פרעגן וואס זענען די הלכות. אבער זעהט אויס, די אלע הלכות וועלן זיין נאך ביאת המשיח, וועט יעדער הערן מפי הקב"ה. יעקב אבינו מובחר שבאבות, האט אוודאי מקבל געווען און געלערנט אפילו יעדע הלכה וואס מ'איז מחדש בכל יום בשמים, און דאס פארגעסט מען נישט, אין די בחינה איז נישטא קיין שכחה.

קען זיין די זעלבע איז געווען ביי יוסף הצדיק, ער האט פריער געלערנט די תורה וואס דער פאטער [יעקב אבינו] האט געלערנט מיט אים, וואס ער האט געלערנט בבית שם ועבר האט ער אים איבערגעבן, בבית שם ועבר האט מען זעהט אויס געלערנט די תורה וואס מ'האט געגעבן אויפן בארג סיני, די תורה וואס די חכמי הדורות האבן געהאט, און אלע תלמידים פון משה רבינו, און כסדר אלע תנאים ואמוראים. אבער די תורה וואס ס'וועט זיין נאך ביאת המשיח איז נישט געווען. נאר שפעטער הערשט ווען מ'האט מוסיף געווען אן אות, 'ביהוסף שמו' (תהלים פא, ועי' ילקוט תהלים רמז תתלא), דעמאלטס איז ער צוגעקומען צו די בחינה, צו דער חכמה ותבונה וואס די אבות הקדושים האבן געהאט, אזא לימוד וואס ס'וועט זיין אחר ביאת המשיח.

קען מען פארשטיין, אז ס'איז א חילוק פון תלמוד בבלי און תלמוד ירושלמי, [כל שכן] וואס פאר א חילוק איז נאך פון דער תורה וואס מ'וועט

לערנען אחר ביאת המשיח צו דעם דרך הלימוד וואס מ'לערנט היינט, ס'איז דאך דאך נישט אזוי בשלימות, און ס'איז גארנישט מעגליך, און ס'איז גאר אויף אן אנדערע בחינה, ס'איז גאר אן אנדערע שניט, מ'וועט אנדערש פארשטיין די אלע ענינים, מיט אן אנדערן דרך ווי מ'האט פארשטאנען ביז דעמאלטס, ווען מ'וועט האלטן ביי דער תורה [אחר ביאת המשיח] וועט זיין א גרויסע טובה אז מ'זאל דאס גאר פארגעסן [די היינטיגע תורה] יב.

קען זיין יוסף הצדיק איז דאך ארויסגעגאנגען בן שבע עשרה שנה, יוסף הצדיק האט דא געדארפט איבערגיין דעם איבערגאנג [להשיג התורה שיהי' אחר ביאת משיח], האט ער געדארפט פארגעסן וואס ער האט פריער געלערנט, ער איז דאך געווען א גרויסער חכם איז אים שווער געווען צו פארגעסן, ר' זירא האט געדארפט פאסטן אויף דעם הונדערט תעניתים, בדרך הטבע וואלט עס ווען נישט געשעהן ער זאל פארגעסן, איז עס [געקומען] מן השמים עקסטער אן השפעה ער זאל פארגעסן, ממילא האט דאס יוסף הצדיק גערעכנט פון די נסים, **כי נשני אלקים את כל עמלי**, אז ער האט פארגעסן דעם פריעריגן דרך הלימוד, ווייל ער האט פארשטאנען אז ס'איז געקומען די צייט, ער זאל קומען צו א העכערע תורה וואס מ'וועט לערנען נאך ביאת המשיח, ער איז געגאנגען אויף א העכערן דרך הלימוד.

,

[ובזה אפשר לפרש הנוסח, בימי מתתיהו וכו' כשעמדה מלכות יון הרשעה על עמך ישראל] להשכיחם תורתך ולהעבירם מעל חוקי רצוניך, [לכאורה] וואס איז דער 'להשכיחם תורתך', וואס קען מען צו דעם טוהן, א זאך וואס ס'איז ממילא, מ'קען פארגעסן [אליין].

ביאור
הפיוט
'בימי
מתתיהו'

יב. דאס לשון חכמינו ז"ל אין מדרש איז דאך, אז ס'איז הבל לפני תורתו של ימות המשיח, ער קלערט גאר אריין פארוואס מ'האט עס פריער געגעבן, נאר מ'זאל וויסן וואס פאר א פרשה מ'איז עוסק, וואו מ'האלט, מ'זאל קענען אריינקומען דערינען, אבער בעצם אין די עיקרי הלימוד, אין די פרטים, וועט זיין א גרויסע מעלה, וועט מען דאס דארפן פארגעסן, איבערדעם איז עס הבל, ווייל דאס דארף מען פארגעסן, דאס פארגעסט מען און יענץ נישט.

נאר מלכות יון ברענגען דאך אריין שכליות מיט אפיקורסות, מיט מינות, זאגט מען שלעכטע פשטים אין דער תורה הקדושה, אז עס ווערט נשכח דער גאנצער דרך התורה, אפילו מ'לערנט די תורה [אבער] ס'איז נשכח דער דרך האמת, די תורה וואס זיי לערנען רח"ל, וואס זיי מישן אויס זייערע דרכים צוזאמען מיט תורה, מ'לערנט דארטן וואו ס'איז געמישט מיט דעות נפסדות, דאס איז דאס ארגסטע, אפילו ער וויל דערנאך לערנען גוט איז עס מטריד, אז מ'זאל דאס פארגעסן דארף מען פאסטן נישט נאר הונדערט תעניתים, ס'האט גארנישט קיין שיעור וואס מ'ברויך.

כשעמדה מלכות יון הרשעה מיט זייערע דרכים, איז אויסגעקומען דער חשבון ס'זאל זיין 'להשכיחם תורתך' מען זאל מוזן פארגעסן. אבער דער בורא כל עולמים האט געהאלפן און ס'איז נתגלה געווארן דער דרך האמיתי אין דער תורה הקדושה, און דער קיום התורה, דורכדעם איז ארויסגעקומען די ישועה שלימה.

(ס"ג מקץ-חנוכה תשכ"ז)

יג

וקל שדי יתן לכם רחמים לפני האיש ושלח לכם את אחיכם אחר ואת בנימין ואני כאשר שכלתי שכלתי (בראשית מג, יד). שטייט אין מדרש (בראשית רבה צב, ג) רבי יאשיה בן לוי פתר קרא בגליות וכו', 'לפני האיש' - הקב"ה, שנאמר (שמות טו, ג) ה' איש מלחמה ה' שמו, 'ושלח לכם את אחיכם' - אלו עשרת השבטים, 'אחר ואת בנימין' - זה שבט יהודה ובנימין, 'ואני כאשר שכלתי' - בחורבן ראשון, 'שכלתי' - בחורבן שני, כאשר שכלתי - בחורבן ראשון ובשני, לא אשכל עוד, [עכ"ד]. האט ער דא אהער געשטעלט אין פסוק עד סוף כל הדורות יג.

עיקר סיבת
בנין בית
המקדש
השני הי'
בשביל
הנרות
חנוכה

יג. ס'איז טאקע אזוי דער אמת, די פסוקי הנבואה זאגן אזוי, אז נאכדעם וועט דער בורא כל עולמים העלפן [מיט] די גאולה, איבערדעם איז עס אזוי שווער [די גאולה] ווייל עס מוז שוין זיין א גאולה נצחיות, ס'קען מער נישט זיין קיין חורבן.

דער יפה תואר (שם) שטעלט זיך אויף דעם מאמר אז מען האט פארגעשטעלט די צוויי חרבנות, לכאורה ברויך מען פארשטיין, וואס האט דאס געטויגט מ'זאל ליידן נאך א חורבן, ביים בית שני זענען דאך רוב זאכן [ממילא] נישט צוריק געקומען, אורים ותומים [איז] איינע פון די פינף זאכן וואס האבן געפעלט, די מלוכה האט דאך אויך געפעלט, זיי זענען דאך געווען אונטער פרס, נאכדעם אונטער רומי, ס'איז נישט קיין קלייניקייט טועם צו זיין א חורבן, די חורבן בית שני וואס האט געברענגט צרות, הריגות, גזירות, למאי נפקא מינה געווען.

זאגט ער קען זיין, דער בורא כל עולמים האט געזעהן [אז] ס'וועט זייער לאנג דויערן [די גלות], האט מען געמוזט עפעס געבן אינדערמיט מחזק צו זיין די אמונה, און ס'איז געווארן אינדערמיט [פון זמן בית שני] דאס "נס חנוכה", מ'האט געוויזן רבים ביד מעטים, האט דאס געגעבן חיזוק, ממילא וועט מען האבן התחזקות אויף די גאולה [אין די ימי הגלות], מ'וועט גלייבן אז ס'וועט פארקומען שפעטער, [עכ"ד] י"ד.

לכאורה [צריך ביאור דברי היפה תואר] רבים ביד מעטים איז דען נישט געווען [פריער], עס איז געווען כיבוש יהושע. שטייט דאך אויך דארט 'כי תאמר בלבבך רבים הגוים האלה ממני איכה אוכל להורישם, זכור תזכור וגו' כי ה' אלקיך בקרביך קל גדול ונורא' (דברים ז, יז). ממה נפשך ווער ס'גלייבט אין די תורה הקדושה וואס ברויך מען ווייזן, גלייבט ער דאך אינעם ערשטן, מה יוסיף תת כח צו דער אמונה, און ח"ו ביי וועמען ס'נוצט נישט [ווייל ס'איז] לאורך הזמן, איז ווייטער חלילה מסתפק, ס'איז אויך זייער רחוק, אפילו מער פון צוויי טויזנט יאר פון נס חנוכה ט"ו.

י"ד. מיט דעם יפה תואר פארשטייט מען דעם חומר הדבר פארוואס מ'טאר נישט [די גאולה] פאר די צייט, חלילה וחלילה אויב ס'איז פאר די צייט ווערט דערנאך א חורבן דאס איז ארגער, דאס וויל מען נישט, דאס טאר מען נישט.

טו. דער אמת מ'זאל מסביר זיין דאס ענין, די קשיא פארוואס דאס האט געברויכט צו זיין דאס איז נישט קיין שום קשיא נישט, ס'איז דא אזעלכע זאכן וואס ראתה חכמתו יתברך אז ס'האט אויסגעפעלט, אזוי איז געווען די קדושה פון בית שני, די אנשי כנסת הגדולה זענען דאך מיטגעגאנגען דעמאלטס, די אנשי כנסת הגדולה האבן מבטל געווען יצרא דעבודה זרה, [ובלא זה] מי יודע וואלט מען ווען נאכדעם געליטן ח"ו, די אלע יארן האט מען געהאט מנוחה פון יצרא דע"ז, איצטערט אין דעם לעצטן דור בעוה"ר ס'איז געווארן יצרא דמינות השם ישמרינו ויצילנו, אבער אזויפיל יארן האט מען געהאט מנוחה, און [אלעס]

[וואפערש לפרש] דער אמת'ן אריין מען האט געדארפט טאקע וועגן נס חנוכה, 'דלה לנו חספא ואשכחנא מרגניתא תותי' (ע"פ יבמות צב, ב), [אבער] כ'מוז נישט זאגן וועגן רבים ביד מעטים, [נאר] באמת דער גאנצער נס חנוכה איז דאך אויפן מציאת הפך, די נרות חנוכה, עס שטייט דאך (תהלים קלב) 'ערכת נר למשיחי', דער מדרש (תנחומא תצוה ח) זאגט בזכות אותו הנר יבוא משיח, וועגן די נרות האט מען געברויכט האבן נס חנוכה. דער רמב"ן (ר"פ בהעלותך) זאגט דאך, [על מ"ש ז"ל למה נסמכה פרשת מנורה לחנכת הנשיאים, לפי שכשראה אהרן חנוכת הנשיאים חלשה דעתו שלא היה עמהם בחנוכה לא הוא ולא שבטו, אמר לו הקב"ה חייך, שלך גדולה משלהם, שאתה מדליק ומטיב את הנרות בקר וערב] שלך גדולה משלהם, שלך לעד קיימת, [והקשה] לכאורה ביים חורבן איז דאך דער מנורה אויך נישט דא, נאר וואס דען, ס'איז געבליבן נר חנוכה, [עכ"ד]. נו, ווען נישט דעם בית שני איז נישטא קיין נר חנוכה, איבערדעם די נרות זענען גרעסער פון אלע קרבנות, דאס איז דער כח פון אידן, [און] דאס איז געווען דער זמן דערפון דעמאלטס ביים בית שני טז.

מיטן כח פון די אנשי כנסת הגדולה וואס איז נאר געווען דארטן, [אזוויין] ס'שטייט דאך [אז אויף] משה רבינו איז מען נישט ברוגז געווען פארוואס [ער] האט נישט געקענט מבטל זיין, ווייל ער איז נישט געווען אין ארץ ישראל, די קשיא איז נאר געווען אויף יהושע. אבער דאס איז אויך געווען א קפידא מן השמים, די אלע זאכן זענען דאך אזוי.

טז. יהיה איך שיהיה, ראתה חכמתו יתברך דער כח וואס זיי האבן געשעפט בזמן שבית המקדש קיים, די רוב פון די הייליגע תנאים, ביז מ'האט שפעטער מחבר געווען די משנה, אנגעהובן די ראשית התנאים מיטן כח פון די אנשי כנסת הגדולה וואס זענען מצווה געווען, שמעון הצדיק היה משירי כנסת הגדולה, ער איז געווען דער ערשטער פון די תנאים. הקב"ה האט געזעהן דאס מוז מען נאך האבן, מי כהחכם יודע פשר דבר, דער בוכ"ע ווייסט אלעס בעתו ובזמנו, אזוי ווי ס'שטייט די וואך (ע"י בראשית רבה פט, א) ויהי מקץ שנתיים ימים, ס'איז דא א זמן אויף אלעם, ס'איז דא א זמן אויפן יצר הרע, אויפן גלות, און אויף יוסף בבית האסורים. ווען ס'קומט די צייט געשעהט עס בהשגחת הבורא יתברך שמו, פאר די צייט איז נישט פארהאנען, האט שוין דער בוכ"ע געזעהן אז ס'וועט ברויכן זיין די צוויי בתי מקדשות.

איבערדעם 'כאשר שכלתי שכלתי ולא אשכל עוד', דער אמת איז דאך אלעס געווען בקבלה, [וכמ"ש] 'יחינו מיומים ביום השלישי יקימנו' (הושע ו, ב), דאס איז דער בית השלישי (רש"י שם), דאס בלייבט. נאר וואס דען דאס ליגט אלעס אין די ווערטער אין דעם דרש. איבערדעם כאפט ער אן אז דאס איז דער עיקר [אז] ער האט מתפלל געווען אויף דעם בית השלישי אויף דער גאולה, יעקב אבינו האט געטון דאס ערשטע [תפלה] ווען זיי זענען געגאנגען קיין מצרים, דאס איז געווען די התחלה פונעם שעבוד, די התחלה פונעם גלות, דאס איז געווען דער ראש פון די גלויות'ער, דאס וואס די אחי יוסף זענען דעמאלטס געגאנגען לשבור בר, זענען געקומען אלע אויף מצרים, דאס איז דאך געווען דאס השתלשלות, דאס האט ער [יעקב אבינו] בנבואה מתפלל געווען, אלע זייערע דיבורים זענען דאך בנבואה, אפילו וואס מ'האט זיי נישט מגלה געווען איז דאך געלעגן די נבואה דערינען, די דיבורים אליין האט מען אראפגעשיקט מן השמים, איז שוין געווען אין דעם א תפלה אויף דעם בנין המקווה.

ביאור דברי
הפיוט
'בימי
מתתיהו'

דאס איז דער פשט [בהפיוט בימי מתתיהו] ואתה ברחמיך הרבים עמדת להם בעת צרתם, וואס איז די הקדמה, אוודאי איז עס געווען אן עת צרה און דער בוכ"ע האט געהאלפן. נאר דער אמת האט מען געליטן אסאך פון דעם [נר חנוכה], ווי דער יפה תואר זאגט, ס'וואלט בעסער געווען עס וואלט ווען נישט געווען וואלט מען נישט געליטן דעם חורבן בית שני, [נאר דאס] האט השי"ת געמאכט וועגן נר חנוכה, [קומט אויס] דאס האט געברענגט א גרויסע צרה, ווייל מ'האט געמוזט האבן נר חנוכה דורכדעם האט מען געמוזט ליידן חורבן בית שני, ואתה ברחמיך הרבים עמדת להם איז געווען בעת צרתם, דאס האט גורם געווען א צרה אויך.

[ובזה אפ"ל גם ההימשך] ואחרי כן באו בניך וגו'. פרעגן אלע די קשיא פארוואס ביי פורים שטייט נישט וואס מען האט דערנאך געטון, [און ביי] חנוכה שטייט יא וואס מען האט געטון. נאר לעולם פרעגט מען דאך א קשיא, מילא ביי פורים פארשטייט מען, ס'איז געווען א צרה להשמיד להרוג ולאבד, און אידן זענען ניצול געווארן, איז געווען באלד א נס, אבער ביי חנוכה וואס דערציילט מען גאר ס'איז געווען א נס מ'איז צוריק אריינגעקומען אין בית המקדש, דאס גאנצע איז געווען די יונים האבן געוואלט כובש זיין ארץ ישראל [און] דאס בית המקדש, דער בוכ"ע האט נישט געלאזט, דאס גאנצע [הודאה] איז געווען אויף דעם ארויף, און דערנאכדעם [צום סוף] האבן די רומיים כובש געווען [ארץ ישראל און שפעטער דעם בית המקדש], מ'האט געזעהן לכאורה א גרעסערע צרה, וואס האט מען אויפגעטון - צום סוף איז עס דאך חרוב געווארן, דארטן פארשטייט מען נישט וואס איז געווען דאס גאנצע בית, ווי דער יפה תואר פרעגט וואס האט מען דאס געברויכט אינגאנצן, ס'איז געווען אזא גרויס נס צו וואס האט דאס געטויגט די גאנצע זאך צום סוף איז דאך געווען א חורבן, וואס האט מען אויפגעטון מ'האט דעמאלטס געליטן נאך מער צרות.

דער תירוץ איז אבער, מ'האט געברויכט האבן נס חנוכה, די מנורה האט מען געברויכט האבן, איבערדעם מוז ער אויספירן דעם ואחרי כן באו בניך וטהרו את מקדשיך וקבעו שמונת ימי חנוכה אלף, ווייל ווען נישט איז דאך א קשיא כל הטורח הזה למה, וואס האב איך פון דעם נס אז דער סוף וועט

זיין ס'וועט ברענגען צרות. דער תירוץ איז אבער, מ'האט עס געברויכט האבן, די עבודה פון די מנורה פון די כהנים האט מען געברויכט האבן, ממילא גיהער עס צום סיפור הנס, אז מ'איז משבח א נס מוז מען זאגן וואס דער שבח דערפון איז, דער תכלית איז געווען דער בחינה ס'האט געדארפט זיין דאס גאנצע בית המקדש בית שני וועגן "חנוכה".

שטייט אין ישמח משה (פרשת שמות), 'בשובי את שבותיכם "לעיניכם" אמר ה'" (צפניה ג, כ), אז עס וועט זיין די גאולה וועט מען זעהן, ס'איז געשטאנען פאר די 'אויגן' איבעראל איבער די גאולה, יעצט זעהט מען נישט גארנישט, ס'שטייט איבעראל נאר מ'זעהט נישט, אז מ'האט נישט קיין אויגן פארשטעלט מען די אויגן, ע"כ.

כימי צאתך ממצרים אראנו נפלאות (מיכה ז, טו), דעמאלטס וועט מען זעהן אלעס, אפילו וואס מ'זעהט נישט אצינד וועט מען דעמאלטס ווייזן, דאס וואס ער האט געברענגט יעקב אבינו מיט די אלע שבטים אין גלות, האט מען מרמז געווען אלע גליות'ער און צרות וואס קומט, די השתלשלות הענינים פון מצרים ציען זיך פון דעמאלטס אן, פון קבלת התורה אשר הוצאתיך מארץ מצרים, ביז צום סוף לעתיד ביי די גאולה העתידה וועט זיין 'כימי צאתך ממצרים אראנו נפלאות', יעדער וועט זעהן דעם כבוד שמים.

טאקע מיט נס חנוכה וואס האט געברויכט זיין ביים בית שני, ולא שלטא ביה עינא, ס'מוז האבן ראיית העין, דאס דערלייכט די אויגן עס ברענגט אמונה, דאס התגלות האור הגנוז ליגט אין די נרות חנוכה, [הלוואי] מ'וואלט זוכה געווען צו זעהן, מ'זאל עס מרגיש זיין, מ'זאל עס שפירן, דער בורא כל עולמים העלפט אז מ'איז מטיב מעשיו, מ'טוט תשובה, מ'איז דבוק אין הקב"ה, האט מען סייעתא דשמיא מ'זאל האבן דעם הרגש פון דעם אור הגנוז וואס ס'ליגט אין די נרות חנוכה. לראותן בלבד, די ראייה אליין ברענגט אלעס און ווייזט אלעס, די בחינה פון 'לעיניכם' אמר ה'."

(ס"ג מקץ-חנוכה תשי"ז)

יד

בחנוכה
נתגלה
האור הגנוז
- אבל רק
לאלו
הזוכים לזה

די ספרים הקדושים זאגן דאך אלע, אז דער אור הגנוז וואס מען האט גונז געווען [ביי ששת ימי בראשית] ליגט אין נר חנוכה. מיט דעם אור הגנוז האט מען דאך געזעהן מסוף העולם ועד סופו, און דער בורא כל עולמים האט עס באהאלטן, וימנע מרשעים אורם (איוב לח), און אין אור פון חנוכה ליגט דער אור הגנוז. אזוי ברענגט דער בני יששכר (כסלו מאמר ב יב) פון ר' פנחס'ל קאריצער, און אזוי זאגן דאך נאך די פריעריגע, דער רוקח (חנוכה סימן רכה).

אבער [כאטשיג] עס ליגט טאקע דער אור הגנוז אין נר חנוכה, אבער עס איז נאך אלץ ווייטער אן 'אור הגנוז', ווייל נישט יעדער זעהט עס, נאר טאקע ווייטער ווער עס איז זוכה. זעהט אויס לעתיד ווען דער אייבערשטער וועט העלפן, וועט דאס ווייטער זיין דער כח אז דאס וועט נתגלה ווערן, [אזוי ווי] עס שטייט דאך (תנחומא תצוה ח), בזכות פון נר חנוכה וועט הקב"ה ברענגען אורו של משיח.

איבערדעם זאגט מען טאקע, ואתה ברחמיך הרבים עמדת להם בעת צרתם, עס איז נאך אלץ געווען 'בעת צרתם', עס איז טאקע קודם אזוי געווען א ישועה גדולה פאר אידן, אזוי ווי מען איז אין גלות, אבער עס איז נאך אלץ [נאר] אן 'אור הגנוז', ווילאנג עס איז נישט באתגליא, איז עס נאך אלץ געווען 'בעת צרתם'.

אז עס זאל זיין הכנעת כוחות הטומאה, וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך, עס זאל נתרומם ווערן דער כח הקדושה און מען זאל טאקע דבוק זיין, און דער כח התורה זאל טאקע זיין באמת לאמיתו, א ריכטיגע התגלות, דאס ברענגט הערשט דער כח פון חנוכה.

און דאס איז אמת הדבר אז דער כח פון חנוכה דאס איז הערשט אן הכנה, דאס דארף הערשט צו ברענגען, אזוי ווי זיי זאגן דאך אלע [ספרים הק'], דער קדושת לוי, און אלע, אז דאס לשון 'חנוכה' איז א 'חינוך' אויף דער גאולה העתידה.

דער אייבערשטער זאל העלפן מען זאלמיר טאקע זוכה זיין במהרה טאקע
צו זעהן די ישועה נצחיות בנחת ובשמחה בהתרוממות קרן הקדושה וקרן
ישראל, בהתגלות כבוד שמים עלינו במהרה בימינו אמן.

(ליל ה' דחנוכה תשט"ו)

טו

[מאי חנוכה, דתנו רבנן בכ"ה בכסלו יומי דחנוכה תמניא אינון וכו' (שבת
כא, ב)]. עס איז דאך שוין ידוע דעם בית יוסף'ס קשיא, פארוואס האט מען
געדארפט צו מאכן אכט טאג, אויף איין טאג איז דאך געווען, דער נס איז דאך
געווען די אנדערע זיבן טאג, פארוואס האט מען געמאכט דעם ערשטן טאג.

קשיות
הבית יוסף
- ותירוצו
הפרי חדש

נאר [דער פרי חדש] וויל זאגן (סימן תר"ע), אז דער ערשטער טאג איז
אינגאנצן וועגן נצחון המלחמה. איי פארוואס האט מען געצינדן, זאגט ער,
ווייל סוף כל סוף איז געווען דער נס מיט די מנורה האט מען שוין געצינדן
דעמאלטס אויך, אבער דער ערשטער טאג איז אויפן נצחון המלחמה. און דאס
קריגט מען דאך [אויף אים, ווייל] אין די גמרא (שבת כא, ב) זעהט נישט אויס
אזוי, און אזוי ווי דער פרי מגדים זאגט (סי' תר"ע מ"ז סק"ג), אז אויף די מלחמה
מאכט מען נישט קיין יום טוב, עס איז נישט קיין נס היוצא מגדר הטבעי.

[אבער] עס איז מיר א חידוש פלא, איך דארף נישט אויסקומען צו קיין
שום תירוצים, שטייט דאך ארויס אין פסיקתא (פ"ו ה), און אין מדרש ילקוט
מלכים (רמז קפד), אז דאס משכן איז פארטיג געווארן כ"ה כסליו, נאר דער
בורא כל עולמים האט געוואלט מען זאל ווארטן אויפצושטעלן דעם משכן
אויף ראש חודש ניסן, [אין די חודש] שנולד בו יצחק, הפסיד כסליו, האט
כסליו שאדן געהאט, האט דער בורא כל עולמים געזאגט איך וועל אים
באצאלן, איבערדעם האט מען געמאכט די חנוכה החשמונאים כ"ה כסליו.

כ"ה כסליו
היומא קא
גרים לנס
המלחמה
ונס השמן
- ולכן
מדליקין בו
נר

קומט דאך אויס, איז דאך יומא קא גרים, קען זיין דער כ"ה כסליו האט געברענגט דעם גאנצן חנוכה, עס איז טאקע געווען א יום המסוגל און פארדעם האט מען פונקט דעמאלטס כובש געווען, [ווייל] דער בורא כל עולמים האט געוואלט באצאלן, [וויבאלד] אין כ"ה כסליו איז פארטיג געווארן דאס משכן, האט מען [ווען] געדארפט צו מאכן דעם טאג א יום טוב בהלל והודאה, נאר עס איז נישט געווען ווייל מען האט געווארט [אויף ניסן], האט מען דאס באצאלט, קומט דאך אויס, דער יום כ"ה כסליו האט גורם געווען דעם גאנצן חנוכה. איבערדעם דארף איך נישט זוכן קיין טעמים אויף כ"ה כסליו דעם ערשטן טאג, זאגן וועגן נצחון המלחמה, עס איז פשוט פארענטפערט, דאס איז דאך נאך א פריערדיגער חוב, נישט וועגן נצחון המלחמה, דאס גיהער דאך נאך ווען עס איז נגמר געווארן דאס מלאכת המשכן, ווי קען מען ארויסלאזן דעם טאג מען זאל נישט מאכן.

יעצט לאמיר זעהן, שטייט אין פסוק (פרשת פקודי) 'וירא משה את כל המלאכה והנה עשו אותה כאשר צוה ה' את משה כן עשו ויברך אותם משה'. זאגט רש"י, ער האט געזאגט 'יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם, ויהי נועם ה' אליקינו'. און זעהט אויס אז די ברכה איז געוועזן ווען זיי זענען פארטיג געווארן, ער האט געזעהן 'כל' המלאכה, איז דאך טאקע געווען די ברכה 'כ"ה כסליו'

קומט אויס, די גאנצע ברכה וואס איז אריינגעקומען אין די שמן איז אויכעט געווען ווייל יומא דקא גרים, מען האט אראפגעשטעלט אזא טאג וואס עס איז געווען דערויף א ברכה פון משה רבינו אליין, און דאס איז זיכער א נצחיות, משה רבינו האט געזאגט 'שתשרה שכינה במעשה ידיכם', שכינה מדברת מתוך גרונו, איז דאס געווען א ברכה נצחיות, די גאנצע ברכה האט טאקע גורם געווען דער ערשטער טאג יז'.

(ליל ו' דחנוכה תשכ"ה)

יז. איבערדעם קען זיין זאגט מען טאקע 'ויהי נועם' ביי די חנוכה לעכט, ווייל די ברכה וואס משה רבינו האט געגעבן אידן איז געווען כ"ה כסליו, און משה רבינו האט דעמאלטס געזאגט פאר אידן 'ויהי נועם'.

טז

[מאי חנוכה, דתנו רבנן בכ"ה בכסליו יומי דחנוכה תמניא אינון וכו' (שבת כא, ב)]. פרעגט דער בית יוסף (סימן תר"ע), דאס נס איז נאר געווען זיבן טאג, עס איז דאך געווען [פך אחד שמן], איז דעם ערשטן טאג נישט געווען קיין נס.

קשיות
הבית יוסף
למה
עושים ח'
ימי חנוכה

לאמיר זעהן, זיי האבן געוואלט מבטל זיין חודש שבת און מילה, 'חודש' - זעהט אויס אז דאס מיינט דעם 'קביעות החודש', דער חיד"א ברענגט אויך אזוי (ראש דוד פרשת מקץ) פון די פריעריגע, אז זיי האבן געוואלט מבטל זיין דעם גאנצן קביעות החודש. פארוואס עפעס פונקט ראש חודש, [ווייל] דער רמב"ם זאגט (ספר המצות, עשה קנג) אז עס איז נישטא קיין קידוש החודש איז דאך נישטא קיין מועדים, ממילא ווערט א שכחת התורה, איז עס א כליון האומה חלילה.

ביאור
הדבר למה
גזרו
היוונים נגד
'קידוש'
החודש

נאר ווען עס האט זיך אנגעהויבן (די גזירה נגד קידוש החודש) ווערט נישט געברענגט קלאר אין די גמרא און אין די דברי חכמינו ז"ל. אז מען קוקט אריין אין יוסיפון (פרק יח - כ) זעהט אויס עס האט געדויערט אסאך יארן, אין די גמרא אין סוטה (לג, א) זעהט אויך אזוי אויס, ער ברענגט די מעשה אז יוחנן כהן גדול האט געהערט א בת קול, [נצחון] טליא, דעם נצחון וואס זיי האבן זיך געשלאגן מיט אנטיוכס, דאס איז נאך געווען בימי יוחנן, און די מעשה פון חנוכה איז שוין געווען בימי מתתיהו [בן] יוחנן כהן גדול, און עס שטייט נישט ארויס וויפיל יאר איז געווען פון דעמאלטס [ביז חנוכה, אבער] על כל פנים עס האט זיך געצויגן.

דאס ווייסט מען, אז דער טאג [פונעם נס חנוכה] איז געווען כ"ה כסליו, חנו כ"ה, [דארף מען אבער פארשטיין] אז מען האט נישט געטארט מקדש החודש זיין וויאזוי האט מען גאר געוואוסט אז עס איז כ"ה כסליו, עס קען דאך נישט ווערן כ"ה כסליו אז עס איז נישטא קיין ראש חודש, טאמער איז

היו"ט
בכ"ה כסלו
על
שנתגלה
בפרהסיא
שמוקדשים
החודש

אורות חנוכה יואל לט

מען נישט מקדש החודש ווערט נישט ראש חודש, ווי אזוי איז געווען 'כ"ה כסליו'.

נאר קען זיין, זיי האבן מקדש החודש געווען בצינעא, זיי האבן דאך אלעס געטוהן, זיי האבן דאך לוחם געווען מיטן הפרת הדת, נאר מען האט נישט געקענט ווייטער מפרסם זיין פאר יעדן, שטייט דאך (יערות דבש ח"א דרוש ח) מען האט נישט געלאזט אידן זיך צוזאמנעמען.

קומט אויס, אז ווען אידן זענען אריינגעגאנגען און מנצח געווען, האט מען שוין געמעגט בפרהסיא אויסזאגן אז מען האט מקדש החודש געווען, איז די גאנצע וועלט געוואויר געווארן אז עס איז כ"ה כסליו.

מיט דעם איז פארענטפערט, דעם ערשטן טאג איז גענוג א גרויסער נס אז מען איז געוואויר געווארן עס איז כ"ה כסליו, דער טאג אליין איז א נס, דער בורא כל עולמים האט מציל געווען דעם כלל ישראל, עס איז נתגלה געווארן דער אור התורה, איז מען געוואויר געווארען עס איז כ"ה כסליו.

(ליל ב' חנוכה תשי"ח)

יז

דער אור החיים הק' זאגט (בראשית מט, כח), 'ראובן בכורי אתה', [כאטשיג] ראובן איז געווען א בכור און מען האט [עס] אים צוגענומען, מען האט עס אוועקגעגעבן פאר יוסף הצדיק, אבער לעתיד וועט ער צוריק זיין בכור, ווייל 'מעלין בקודש ולא מורידין' (יומא יב, ב). הגם עס איז דאך געווען אן הורדה, עס האט דאך געמוזט זיין וועגן א חטא, אבער דאך קען נישט זיין לגמרי קיין הורדה, דאס וועט מוזן צוריק קומען.

אלו דברים
שירדו
מהקדושה
- יחזרו
להקדושה
לעתיד
לבוא

זעהט מען דאך, [אז] די אלע זאכן וואס עס איז געווען, די וואס זענען געווען אמאל [גרויס], [אזוי ווי] די בכורים מיט די עבודה, אפילו אינדערמיט איז דאס צוגענומען געווארן דורך א חטא, מוז דאס אלעס צוריק קומען, דורך דעם כלל פון מעלין בקודש ולא מורידין, לעתיד וועט אלעס צוריק קומען יח.

לאמיר זעהן, שטייט דאך אין די פסיקתא (פ"ו ס"ה), אז דאס משכן איז פארטיג געווארן כ"ה כסליו, און מען האט געווארט ביז ראש חודש ניסן, מען האט הערשט אויפגעשטעלט [דעם משכן בחודש] שנולד יצחק, איז מען שולדיג געבליבן פאר כ"ה כסליו, האט דער בורא כל עולמים צוגעזאגט, מען וועט עס אמאל אפגעבן, אן אנדערע חנוכה, און חנוכה האט מען דאס אפגעגעבן, איז דאס א באצאלטע זאך. איבערדעם ליינט מען דאך די נשיאים יעדן טאג, דאס איז דער טעם פון די קריאות. און וועגן דעם איז דאך [חנוכה] אויף משתה ושמחה, ווייל עס איז א חנוכה. דער מגן אברהם (סי' תר"ע סק"ג) ברענגט דאך אויך דעם פסיקתא.

היו"ט
חנוכה הוא
נחמה
גדולה לנו
שנה'י
ברום
המעלה

[קומט אויס] איז דאך דאס אויך א בחינה פון 'מעלין בקודש', אז מען מוז אפצאלן כ"ה כסליו ווייל 'דער טאג' האט באקומען א קדושה עס איז פארטיג געווארן דאס משכן, מען האט עס נאר אפגעשטופט, עס האט געהאט א טעם, מען האט געמוזט, אבער אינגאנצן קיין הורדה קען נישט זיין, האט מען דאס געמוזט אפצאלן. אזוי ווי ביי ראובן מיט די בכורה, און ביי אלע זאכן.

דאס איז א גרויסע נחמה פאר אידן. אידן זענען געווען ברום המעלה ביי מתן תורה, חירות ממלאך המות, חירות משעבוד מלכיות, זענען געווען דערהויבן בתכלית המעלה, נאר עס איז נעבעך געשעהן - דער עון איז גורם בעוה"ר - ירידה בתר ירידה, אבער [וועגן] דער כלל פון מעלין בקודש ולא מורידין וועלן אידן אמאל צוריק קומען, אידן וועלן געהאלפן ווערן ברום המעלה ווען עס וועט זיין די ישועה שלימה אזוי ווי עס וועט זיין לעתיד ביאת המשיח, ה' ירחם מען זאל זוכה זיין דערצו.

יח. עס איז מובן, אז די [כהנים] וועלן אויך זיין, ביידע, סיי די כהנים און סיי די בכורים, יעדער וועט זיין. דער בורא כל עולמים וועט דאס שוין פארטיילן, וועגן מעלין בקודש ולא מורידין.

דאס איז געדרינגען פון דעם טאג פון "חנוכה" וואס מען באצאלט אים. איבערדעם וועמך ישראל עשית תשועה גדולה ופורקן 'כהיום הזה', אזוי ווי מען זעהט דעם טאג [פון חנוכה] אז מען צאלט אפ מעלין בקודש ולא מורידין. איז דאס פאר אידן א גרויסע ישועה, די גאנצע בחינה פון חנוכה [איז] א ישועה און א גרויסע תקוה, ווייל מעלין בקודש ולא מורידין, וועט מען דאך אמאל געהאלפן ווערן, מען וועט דערהויבן ווערן, מען קען נישט זיין חלילה פארפאלן, אזוי ווי עס זעהט נעבעך אויס אין שפלות בפרטיות ובכלליות, עס קען נישט זיין אזוי חלילה, דער בורא כל עולמים וועט 'דאך' העלפן אידן.

דאס איז אויך א גרויס התעוררות, א רמז, אז פון די אלע הייליגע טעג, די ימי חנוכה, דאס האט א קדושה, מעלין בקודש ולא מורידין, פון די אלע השפעות הקדושה פון דעם נר חנוכה זאל בלייבן אן השפעה אלקית, די קדושת המצוה זאל בלייבן עפעס אנגעקלעבט אין אידישע הערצער, מען זאל נישט זיין אפגעריסן פון די קדושה, און דעם אור תורה, און דעם אור גדול ליהודים, דעם גרויסן אור וואס די נר חנוכה האט אראפגעגעבן, און די השפעה די ישועות פון נר חנוכה.

מהי"ט
חנוכה
ימשכו
השפעות
הקדושה
והישועות

דער בורא כל עולמים זאל העלפן עס זאל אונז עפעס בלייבן דערפון, מען זאל חלילה נישט האבן קיין הורדה פון די אלע הייליגע טעג. אידן זאלן געהאלפן ווערן, טאקע אין דעם טאג 'זאת חנוכה', עס גיהער דאך נאך צו דער חתימה, שטייט דאך [אז] ביז חנוכה קען מען נאך מטיב זיין די חתימה, יעצט איז נאך אין טאג פון זאת חנוכה איז [עס] נאך אין דעם כלל.

דער בורא כל עולמים זאל העלפן אידישע קינדער, עס זאל דערפריידט ווערן אידישע הערצער מיט כל מיני ישועות טובות, ברוחניות ובגשמיות, מען זאל ניצול ווערן מכל צרה וצוקה, אזוי ווי דער בורא כל עולמים האט דעמאלטס געהאלפן אידן, גבורים ביד חלשים, טמאים ביד טהורים, ורשעים ביד צדיקים, וזדים ביד עוסקי תורתך, עס זאל זיין וְלֹךְ עֲשִׂיתָ שֵׁם גָּדוֹל וְקָדוֹשׁ בְּעוֹלָמְךָ, מען זאל זוכה זיין צו זעהן כבוד שמו יתברך, בהתרוממות קרן התורה וישראל, מען האף מיר צו השי"ת עס זאל עפעס בלייבן פון די ימי החנוכה, עס זאל זיין א דבר שיש בו ממש, א נר חנוכה שהותיר, מיר זאלן זוכה זיין צו א

ישועה שלימה, דינען דעם באשעפער בנחת ובשמחה, מען זאל זוכה זיין צו
טוהן תשובה שלימה פארן בורא כל עולמים.

(ס"ג מקץ חנוכה תש"כ)

מקחו של צדיק

ע"י שאומרים דבר שמועה מפיו זוכה הצדיק לחיי עולם

לפרש הכתוב (תהלים מה, יג) יפיפית מבני אדם וגו', על פי דברי חז"ל (יבמות צו:)
אגורה באהלך עולמים על ידי שאומרים דבר שמועה מפיו שפתותיו דובבות
בקבר, הרי דעל ידי שלומד גם עם אחרים ואומרים דבר שמועה מפיו לכן הוא
דר באהלו עולמים אף לאחר פטירתו על ידי ששפתותיו דובבות, מה שאין כן
כשלומד אך בינו לבין עצמו אף שמזכה נפשו לפני השי"ת מ"מ כיון שאין בני
אדם יודעין מתורתו לומר דבר שמועה מפיו שיהי' שפתותיו דובבות, אין דירתו
לעולם אלא כ"ז שהוא חי. וזה שאמר הכתוב יפיפית מבני אדם דהיינו שגם בני
אדם יודעין מתורתו, שלכן הוצק חן בשפתותיך דהיינו ששפתותיו דובבות על ידי
שאומרים דבר שמועה מפיו, על כן ברכך אלקים לעולם שנתקיים בו על ידי זה
אגורה באהלך עולמים. (גליון ליקוטי אורה פ' חיי שרה מכת"ק)

זכות דולה ומשקה מתורת רבו לאחרים

המושל בכל אשר לו שפירש בזה המדרש שהי' מושל בתורת רבו והי' דולה ומשקה
מתורת רבו לאחרים, שאך על ידי זה שהשקה מתורת רבו לאחרים ואמר
דבר שמועה מפיו שהי' שפתותיו דובבות עמו לכן זכרו לטובה ועמד לו זכותו

שיהי' בכחו לגמור שליחות זה לטובה, ולולא זאת לא הי' אפשרות לבוא לאותו התכלית שבשליחות זה.

עסק התורה והמצות גם לאחר הסתלקות מן העולם

דאיתא בגמרא (יבמות צו:): אמר רב יהודה אמר רב מאי דכתיב (תהלים סא ה) אגודה באהלך עולמים, וכי אפשר לו לאדם לגור בשני עולמים, אלא אמר דוד לפני הקב"ה רבונו של עולם, יהי רצון שיאמרו דבר שמועה מפי בעולם הזה, דאמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי כל תלמיד חכם שאומרים דבר שמועה מפיו בעולם הזה, שפתותיו דובבות בקבר, ע"כ. הרי מזה כי יש סיפק ביד האדם, דגם אחר הסתלקותו מן העולם, יחשב לו כאילו עסק בתורה ובמצות.

(חידושי תורה תשכ"ב)

גם לאחר הסתלקות נחשב כאילו הם חיים

ועל פי זה יבין שפיר כוונת המדרש שהתחלנו בו, כשם שהן תמימים כך שנותיהם תמימים, כלומר דעל ידי שהשלימו את עצמם בעולם הזה, והשרישו מדותיהם הטובות באנשי דורם, על כן זוכים ששפתותיהם יהיו דובבות בקבר, ובזה הוי כל שנותיהם תמימים, היינו דגם אותן השנים שכבר נפטרו מן העולם, יחשבו להם כעולם המעשה, כי שמועותיהם הטובות מובדין להו בפי כל, ולזה ממשיך ואומר, ונחלתם לעול"ם תהיה, רצה לומר שגם אחרי הסתלקותם יהיה להם נחלה בעולם הזה, שנאמר ויהיו חיי שרה, היינו שניתן לה הוי' שיהיו קיימים לעולם, על ידי שילמדו בני אדם ממעשיה הטובות, בן הוא גם בשאר צדיקים שזוכין לזה, ומסיים דבריו, לומר לך שחביב חייהם של צדיקים לפני המקום בעולם הזה ולעולם הבא, פי' שגם אחר הסתלקותם לעולם הבא, נחשב אצל הקב"ה כאילו הם חיים עדיין, על ידי שאומרים מפיהם דבר שמועה בעולם הזה.

(חידושי תורה תשכ"ב)

ע"י שלימד לבני דודו נשאר תורתו אחרי פטירתו

דהנה אברהם לימד תורה ומצוות לבני דורו, והוכיחם כי יש בורא עולם מנהיג הבירה, וממילא נשאר דיבורי תורתו גם אחרי פטירתו, ובכל פעם שאמרו דבר שמועה מפיו, מדברי תורתו וממעשיו הטובים, או מן איזה מנהג טוב שנהג בעצמו, היה נחשב לו כאילו הוא חיי עדיין בעולם הזה, וזה שאמר הפסוק וה' ברך את אברהם בכ"ל, רצה לומר שהקב"ה בירך את אברהם, שהכל יאמרו דבר תורה מפיו, אף אחרי פטירתו לחיי העולם הבא, ועל ידי יחשב לו כאילו הוא חיי עדיין בעולם הזה.

דולה ומשקה מתורת רבו וע"כ שפתותיו דובבות בקבר

וה' ברך את אברהם בכ"ל, שכל העולם יאמרו שמועות טובות מפיו של אברהם, אמנם לכאורה האיך הגיע אברהם לדבר זה, הלא אחד היה אברהם בגודל כח קדושתו, וממילא לא היו רוצים אלו אנשים קטני ערך להאזין אזנם לשמוע דבריו, לכן אמר זה אליעזר שנאמר בו המושל בכל אשר לו, שגם הוא הרביץ תורה לרבים, והיה דולה ומשקה מתורת רבו לאחרים, וממילא אמרו כולם שמועות מפיו של אברהם, ועל כן שפתותיו דובבות בקבר.

דברי תורה לשם שמים - תורה מסיני!

ער טייטש אין ישמח משה (פ' תשא) והמכתב מכתב אלקים הוא, אז מען שרייבט פאר'ן אייבערשטנ'ס וועגן איז חרות על הלוחות, איז עס שוין געשטאנען אויף די לוחות. איבערדעם אז דער אייבערשטער העלפט אז מען זאגט גוט איז עס 'אלט', ס'איז נאך געשטאנען אויף די לוחות, מ'מיינט אז ס'איז נ"י. (פורים תשי"ח)

דער אייגנארטיגער תוכן הספרים

אין יעדן באנד 3 אפטיילונגען:

חידושים!

אין יעדן באנד וועט צוגעשטעלט ווערן א חלק מיוחד פאר "חידושים", וואס וועט אנטהאלטן קורצע חידושים און הערליכע תורות וכדו', צו געבן א געלעגענהייט פאר די וואס זוכן אין קורצן דורכצולערנען א שיינע תורה אדער נאכצוזאגן ביים טיש א חידוש, א געדאנק וכדו', זאל דאס האבן גלייך גרייט כשלחן ערוך ומוכן לאכול.

פנינים!

אזוי אויך וועט זיין געווידמעט א באזונדערע חלק אינעם ספר מיט "גאר קורצע תורות", טיפע רעיונות, בליציגע געדאנקען וכדו', וואס איז זייער געאייגנט פאר די וואס זוכן דורכצובליקן אדער נאכצוזאגן א גאר קורצע געדאנק אדער רעיון פונעם רבי'ן ז"ל, וואס האבן כידוע א באזונדערע חן און טייערקייט.

מילואים!

אזוי ווי אין די תורות קומען צומאל אריין ענינים אדער ביאורים מענין לענין וואס מאכט פארלירן דעם המשך התורה, צב"ש דער רבי ז"ל שמועסט אויס א געוויסע זייטיגע ענין, אדער א ביאור אויף א מאמר חז"ל צי א שטיקל מוסר וכדו', וואס איז נישט בעצם א חלק פון די תורה נאר מענין לענין, האבן מיר דאס אפגעטיילט און מסדר געווען אויף א באזונדערן מקום מתחת לדף.

לברר מקחו של צדיק!

יעדע תורה ווערט נאכגעגאנגען פונקטליך פונעם עצם מקור, דהיינו מ'זוכט אפיר די טעיפס וכדו', מיט'ן ציל לברר מקחו של צדיק, מדייק צו זיין יעדע נקודה און פרט, כדי ריכטיג ארויסצוברענגען דעם רבי'נס ווערטער. באזונדער גייט מען נאך יעדע מקור וואס דער רבי ברענגט נאך פון ספרים.

קורץ און קלאר אפגעשריבן!

יעדע תורה ווערט מנופץ און הערליך אפגעשריבן אויף א לייכטע קלארע שפראך, מיט די ווייניגסטע אריכות הדברים און שווערע לשונות, כדי מ'זאל קענען גרינגער קענען דורכלערנען און פארשטיין א תורה פון רבי'ן זי"ע.

רשימת הזכותים

קויפט אפ איינע פון די פאלגנדע גרויסע זכותים
לויט אייער מעגליכקייט

שם המהדורא מהדורת חיים יעקב נמכר

דערמיט קויפט איר אפ דעם זכות פון די ספרים.
בשכר זאת וועט דער מהדורא גערופן ווערן אויף אייער נאמען.
אויף יעדן דעקל וועט בעז"ה פאראייביגט ווערן
אייער נאמען אדער לע"נ וכדו'

זכות עמודי התורה לחמשה חומשי תורה עשרה מעמידים \$10,000

דערמיט קופט איר אפ דעם זכות
פון מעמיד זיין אלע פינעף בענדער.
צום סוף פון יעדע באנד וועט
דערמאנט ווערן אייער נאמען לטובה

זכות מפתח \$5,000

דערמיט קויפט איר אפ דעם זכות פונעם "מפתח" אין איין באנד, וואס איז א
שטארקער יסוד און שליסל צו קענען נאכקוקן סיי וועלכן ענין אין די ספרים.
צום סוף פונעם ספר וועט
דערמאנט ווערן אייער נאמען לטובה

זכות מעמדי הספר חלק עשירי מהכרך \$2,500

דערמיט קויפט איר אפ דעם זכות פון איין חלק
פונעם באנד פון די חמשה חומשי תורה.
צום סוף פונעם באנד וועט
דערמאנט ווערן אייער נאמען לטובה

דערמיט האט איר א חלק אין ארויסגעבן לאור עולם א הייליג ספר פון רבי'ן זי"ע
יעדעס ווארט לימוד התורה אין דעם ספר וועט גיין פאר אייער זכות!
דער הייליגער מחבר זי"ע וועט אייך זיכער מכיר טובה זיין!

א פרישע ליכטיגקייט פון רבי'ן'ס ספרים שטוב...

די גאלדענע סגולות און זכותים

וואס איר עררייכט מיט אייער נדבה פאר "מערכת ליקוטי אורה"

סגולה פאר פרנסה און אריכות ימים!

ראיתי בספרי הקדמונים ז"ל, אשר שמות האנשים הנזכרים על ספרי הקדושים בשם הפרונומערנטין, הוא **סגולה לפרנסה ולאריכות ימים**. (לשון הזהב עמ"ס ברכות, בריש הס')

סגולה פאר פרנסה!

... ודוק ותשכח שכמעט אין כסף שיהא נחשב למצוה רבה כזו, שכל הוצאה של מצוה הוא לשעתו מתחיל במצוה וגומרה, אבל זה הנותן לצורך הדפוס "צדקתו עומדת לעד לדור דורים" והוא מזכה את הרבים, זכות הרבים תלוי בו וילך לפניו ולאחריו צדקו אחריו, מה טוב חלקו קנה שם טוב **קנה לו דברי תורה קנה לו חיי העוה"ב, וגם בעוה"ז כסף כסף ריבה**. (פלא יועץ, ערך דפוס)

סגולה פאר קינדער!

כבר אירע מעשה נורא דמי שהיה חשוך בנים, וע"י שהדפיס **ספר מרב אחד זכה לבנים**. ובזה פירשתי כוונת הכתוב זה ספר תולדות אדם, דמי שהוא מחזיק ביד ת"ח זוכה לבנים, כמ"ש בברכות (דף ס"ג) דיליף למהנה לת"ח ממה שמצינו שנתברך עובד אדום בעבור ארון האלקים, והיינו ברכה בבנים. (תנופה חיים, לרח"פ, דף קכא:)

סגולה פאר בנים זכרים!

במדרש (תנחומא פ' אמור) ר' תנחומא פתח מי הקדימני ואשלם תחת כל השמים לי הוא, זה רווק הדר במדינה ונותן שכר סופרים ומשנים, אמר הקב"ה עלי לשלם גמולו ושכרו וליתן לו בן זכר. ודון מינה דכמו שזה זוכה לבן זכר בשביל שנתן שכר סופרים ומשנים כדי ללמד ולהרבות תורה בעולם, כש"כ למדפיס איזה **ספר מממונו שזוכה לבנים זכרים**, דאין לך מרבה תורה בעולם יותר מזה, וגם זה שנתן שכר סופרים ומשנים אינו אלא לשעתו, וכש"כ למפזר ממנו לדפוס דצדקתו עומדת לעד ולדור דורים. (לב שומע, בהקדמה אות ח)

סגולה פאר קינדער תלמידי חכמים!

...אשרי חלקם כי הם מזכים את ישראל לאביהם שבשמים, ויזכו עבור זה המתחזקים תמיד במצוה זו **לבנים גדולי ישראל**, וכמאחז"ל גבי אלקנה כשהיה עולה לרגל בכל שנה היה מכין בכל פעם לזרז את ישראל שהם גם כן יזכו במצוה זו לעלות לרגל, ואמר לו הקב"ה אתה כיוונת לזכות את ישראל אני אוציא ממך בן שייזכה את ישראל לפני, זוכה ויצא ממנו שמואל. (משנה ברורה ושעה"צ, סי' רנ"ו)

איר זענט מקיים מצות כתיבת ספר תורה!

... לפי דברי רוב האחרונים שנקטו כדעת הרא"ש (שהובא בטור יו"ד סי' ע"ר) דגם בספרי הש"ס והפוסקים איכא נמי **קיום מ"ע של כתיבת ס"ת**, הוא הדין נמי מי שנותן מעות נדבה להדפיס ספר חדש מתורתו של ראשונים ואת האחרונים, והרי הוא בכלל מה שאיתא בכתובות (דף נ:): על פסוק וצדקתו עומדת לעד, זה הכותב ספרים ומשאלן לאחרים, ולאו דוקא כותב דהוא הדין נמי קונה ומדפיס. (רוח חיים לרח"פ, יו"ד שם)

א פרישע ליכטיגקייט פון רבין'ס ספרים שטוב...

איר זענט מקיים די עשרת הדברות!

א"ר אלעזר כמה דיות משתפכות כמה קולמוסין משתברין כדי לכתוב בני חת, עשרה פעמים כתיב בני חת בני חת, עשרה כנגד עשרת הדברות, ללמדך שכל מי שהוא מברר מקחו של צדיק כאילו מקיים עשרת הדברות. (בראשית רבה, נח ח)

איר זענט א מזכה את הרבים!

... גדולה שבכולם שע"י שמפזר מעותיו להדפיס ספרים מזכה את הרבים שילמדו בספר מחמתו ומסיבתו וכל המזכה את הרבים אין חטא בא על ידו, ולכן כל עושה אלה לא ימוט לעולם, זו תורה וזו שכרה. (סמיכה לחיים, לרח"פ, בהקדמה)

די מצוה איז אויסנאם גרויס!

אין לך מצוה רבה מלהמציא ספרים ללומדי תורה, ועושה צדקה בכל עת זה הכותב וקונה ספרים ומשאלין לאחרים וצדקתו עומדת לעד ותלמוד תורה כנגד כולם. (שו"ת חתם סופר, יו"ד סי' רמד)

די מצוה איז קבועה לדורות!

במדרש (ויק"ר כב, ב) אוהב כסף לא ישבע כסף אוהב מצות לא ישבע מצות ואוהב בהמון וגו', שכל מי שהומה ומהמה אחר המצות ומצוה קבועה לדורות אין לו מה הנאה יש לו, תדע לך שהוא כן שהרי משה כמה מצות וצדקות עשה וכמה מעשים טובים היה בידו ויש לו מצוה קבועה לדורות, הה"ד (דברים ד) אז יבדיל משה. ופי' היפ"ת, מצוה קבועה לדורות, כגון בית הכנסת או בית תלמוד או ס"ת ע"ש. ודון מינה נמי למחבר ספר דהיא מצוה קבועה לדורות וכו', וכש"כ אם זיכהו השי"ת להוציא לאור ע"י הדפוס, דאין לך קבועה לדורות כמצוה זו יותר מכתובת ס"ת שאינו מתקיים כ"כ לדורות כמו הספר הנדפס. וכש"כ למי שמדפיס איזה ספר מממונו שאין לך מצוה קבועה לדורות כזה, ועל טוב יזכר שמו בראש הספר, ולזכר עולם יהיה צדיק וטוב לו בעוה"ז ובעוה"ב. (לב שומע, בהקדמה אות טו, ג)

איר ווערט א שותף מיט'ן רבי'ן!

... ואומר וישר כח למדפיסי הזמן ויש להם שכר טוב בעמלם כאילו הם שותפים עם מחברי הגדולים קדמונינו ז"ל, שהרי לולי הם כבר תמו ספו ח"ו אין זכרון לראשונים ספרי קודש מגאונים נ"ג בג"ע. (ספר נוטריקון)

איר וועט זיצן במחיצתו פונעם רבי'ן!

המדפיס ספרים ממנו להוציא לאור תורה זוכה ויושב במחיצת התלמיד חכם מחבר הספר, שהרי על ידו יצא החיבור לעולם ותרבה הדעת בכל עת, ואילו היה גנוז למקצועות המשכן בירכתים לא היו לומדים בו. (בן אברהם פ' וישלח)

דער רבי וועט אייך אנטקעגן קומען!

... והנה אמרו רז"ל דכל שאומרים שמועה מפיו שפתותיו דובבת בקבר וכו', ואין ספק שהחכם בעצמו כשזה בא לעולם הבא יוצא לקראתו... (בן אברהם פ' וישלח)

מען וועט אייך אויסלערנען דעם רבי'נס תורות בעוה"ב!

... מי שהחזיק להדפיס ספרן של ת"ח, מלמדים אותו תורתו של אותו ת"ח בעוה"ב, וזהו אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו, תלמודו שמלמדין אותו בעוה"ב, בידו, בעמל ידו, כי בעוה"ז הוא אדם פשוט ולא למד תורה ואין לו רק ידו שהחזיק ביד ת"ח, והיה שכרו שמלמדין אותו תורה בעוה"ב, וזהו ותלמודו בידו. (לב שומע, בהקדמה אות י"ב)

עריכת והדפסת
ספרי מרן רביה"ק
מהר"י ט' ב' זצוק"ל
 ולסדרם באופן צח וקל
 שיהא שוה לכל נפש

א פרישע ליכטיגקייט
 פון רבין'ס ספרים שטוב...